

Hovedoppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Mirjam Elisabeth Jomisko Åsen

Fra flukt til fosterhjem

En intervjustudie om kommunale fosterhjem for
enslige mindreårige flyktninger

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi

Veileder: Britt-Marie Drottz Sjøberg

Desember 2018

Mirjam Elisabeth Jomisko Åsen

Fra flukt til fosterhjem

En intervjustudie om kommunale fosterhjem for
enlige mindreårige flyktninger

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi
Veileder: Britt-Marie Drottz Sjøberg
Desember 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Jeg ønsker å takke alle fosterhjem der ute for deres engasjement, tålmodighet og styrke også når hverdagen er konfliktfull og vanskelig, så vel som når dagene er fylt med latter og glede. Jeg ønsker videre å rette en spesiell takk til fosterfamiliene som deltok i denne studien. Dere viste et glødede engasjement og et genuint ønske om å bidra. Takk for at dere var villige til å dele av deres erfaringer da det har gitt ny kunnskap om hvordan kommunale fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger fungerer. Jeg vil også takke de ansatte som ble intervjuet i denne studien for deres åpenhet og ærlighet og villighet til å prate om fosterhjemsarbeidets styrker og svakheter.

Og til fosterbarna: Jeg håper av hele mitt hjerte at denne studien kan bidra med å støtte og utvikle det systemet som skal ivareta dere og at dere møtes av voksne som ser dere og støtter dere. Jeg heier på dere!

Videre vil jeg takke min veileder Britt-Marie Drottz-Sjöberg for støtte gjennom en tidvis langsom og tung prosess. Takk for alle faglige diskusjoner, oppmuntringer og din tro på prosjektet.

Til slutt vil jeg takke Christian for uforbeholden støtte og tålmodighet.

Mirjam E. J. Åsen

Trondheim, desember 2018

Sammendrag

Denne studien ønsket å belyse hvordan kommunale fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger opplever den opplæringen og tilretteleggingen stat og kommune tilbyr. Studien hadde videre som hensikt å utforske aspekter ved fungerende fosterhjem og mulige tiltak som kan forebygge utilsiktet flytting av fosterbarn. Enslige mindreårige flyktninger bærer med seg negative erfaringer som gir emosjonelle og atferdsrelaterte vansker og plassering i fosterhjem er et forsøk på å rette opp eventuell skjevutvikling. I en del av disse fosterhjemmene forekommer det store konflikter som kan lede til utilsiktet flytting. En kvalitativ intervjustudie ble derfor gjennomført med fjorten fosterhjem og barnevernsansatte. Informantene ble spurt om (1) mengde forberedelser og erfaringer; (2) familiens/barnets behov og utfordringer; (3) opplevelse av fosterhjemssystemet, (4) opplevelse av ulikheter i kultur og (5) årsaker til utilsiktet flytting og aspekter ved fungerende fosterhjem. En tematisk analyse ble utført og resultatene indikerte stor variasjon i opplevelse av opplæring, oppfølging og samarbeid med øvrige instanser, men et ønske om tettere oppfølging fra kommune ble oftest nevnt. Det ble videre funnet en sammenheng mellom motivasjon, forventninger og mengde forberedelse. Fosterforeldre med idealistiske motiver oppviste også svært høye forventninger til barnets fungering som førte til skuffelse når forventningene ikke ble møtt. Motiv knyttet til et ønske om at fosterbarnet skulle berike eget liv fremstod som en mulig risikofaktor for konflikter og utilsiktet flytting. Fosterforeldre og barn så også ut til å kanskje ha ulike forventninger til fosterhjemssrelasjonen og det ble diskutert om dette var grunnet ulikheter i oppgørelsesstrategier og/eller om det var et ønske om å være lojal mot biologisk familie. Resultatene indikerer at fosterhjem fungerer best når barnet innehar en likeverdig rett til å bestemme og foreldrene nærmer seg barnet med forsiktighet uten en forventning om at barnet skal knytte emosjonelle bånd til den foresatte. Utholdenhet og tålmodighet ble også ansett som gode kvaliteter og de fosterhjemmene som valgte å senke forventningene og klarte å stå i konflikter over tid hadde også størst sjanse for å lykkes.

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	1
1.1 Barn på flukt	1
1.2 Barn har en særskilt rett til beskyttelse	2
1.3 Fra omsorgssenter til fosterhjem	3
1.3.1 Opphold på omsorgssenter.....	3
1.3.2 Rekruttering	4
1.3.3 Opplæring	4
1.3.4 Bosetting	5
1.3.5 Oppfølging	5
1.4 Definisjon av roller	5
1.5 Utilsiktet flytting	6
1.6 Enslige mindreåriges psykiske helse	6
1.7 Utviklingstraumer.....	7
1.8 Kultur og utvikling	8
1.9 Motivasjon og forventninger	10
1.10 Problemstilling	11
2. Metode	12
2.1 Design	12
2.2 Utvalg og rekruttering.....	12
2.2.1 Fosterhjem	12
2.2.2 Ansatte	13
2.3 Intervjuguide	14
2.3.1 Forberedelser og erfaringer	14
2.3.2 Behov og utfordringer.....	14
2.3.3 System	15
2.3.4 Kultur	15
2.3.5 Utilsiktet flytting og aspekter ved fungerende fosterhjem	15
2.4 Analyse	15
2.4.1 Transkribering og kjennskap til materialet	15
2.4.2 Koding	16
2.4.3 Definerings av tema	17
2.4.4 Sitater	17
2.5 Ethiske betraktninger	18

3. Resultat	19
3.1. Sammenligninger av grupper.....	19
3.2. Motivasjon	19
3.2.1 <i>Et ønske om å være samfunnsnyttig</i>	19
3.2.2 <i>Overskudd på ressurser</i>	22
3.2.3 <i>Et ønske om positiv endring</i>	22
3.2.4 <i>Betalt arbeid</i>	22
3.2.5 <i>Sammenligning av informantgruppene</i>	23
3.3. Forventninger	23
3.3.1 <i>Kulturelle utfordringer</i>	23
3.3.2 <i>Emosjonelle utfordringer</i>	23
3.3.3. <i>Endring i hverdagsrytmen</i>	23
3.3.4 <i>Høflighet, samarbeidsvillighet og takknemlighet</i>	24
3.3.5 <i>Rask tilpasning</i>	24
3.3.6 <i>Fleksibelt system og god oppfølging</i>	25
3.3.7 <i>Ulikheter i fosterbarn og fosterforeldres forventninger</i>	25
3.3.8 <i>Sammenligning av informantgruppers svar</i>	26
3.4. Forberedelser	26
3.4.1 <i>Praktiske forberedelser</i>	26
3.4.2 <i>Tilegnet seg ny kunnskap</i>	27
3.4.3 <i>Sammenligning av informantgruppers svar</i>	27
3.5. Erfaring	27
3.5.1 <i>Krevende arbeid med mye ansvar</i>	27
3.5.2 <i>Kravstorhet og utakknemlighet</i>	28
3.5.3 <i>Barnet tilpasset seg raskt</i>	28
3.5.4 <i>Manglende emosjonelt bånd</i>	28
3.5.5 <i>Eskalerende konflikter og avvisning</i>	29
3.5.6 <i>Sammenligning av informantgruppene</i>	29
3.6. Fosterbarns behov og utfordringer	29
3.6.1 <i>Lærevansker</i>	29
3.6.2 <i>Emosjonelle problemer</i>	30
3.6.3 <i>Manglende tillit til voksne</i>	32
3.6.4 <i>Ønske om å passe inn</i>	33
3.6.5 <i>Biologisk families krav og forventninger</i>	33
3.6.6 <i>Vansker med å forstå oppdragelsesstrategier</i>	34

3.6.7	<i>Øvrige behov</i>	34
3.6.8	<i>Sammenligning av informantgruppene</i>	34
3.7.	Fosterforeldres behov og utfordringer	35
3.7.1	<i>Negativ atferdsendring</i>	35
3.7.2	<i>Vansker med å forstå barnets behov, ønsker og utfordringer</i>	35
3.7.3	<i>Senke forventninger</i>	36
3.7.4	<i>Oppfølging og system</i>	37
3.7.5	<i>Å stå i avvisning</i>	37
3.7.6	<i>Sammenligning av informantgruppene</i>	37
3.8.	Kultur	38
3.8.1	<i>Vise respekt og interesse</i>	38
3.8.2	<i>Veilede barnet i kulturelle forskjeller</i>	38
3.8.3	<i>Gjøre rom for to kulturer</i>	40
3.8.4	<i>Sammenligning av informantgruppene</i>	40
3.9.	Utsiktet flytting	40
3.9.1	<i>Holdningsproblemer</i>	40
3.9.2	<i>Barnets urealistiske forventninger</i>	41
3.9.3	<i>Avvisning og konflikter</i>	41
3.9.4	<i>Diskrepans mellom forventninger og erfaringer</i>	42
3.9.5	<i>Manglende forberedelser eller opplæring</i>	43
3.9.6	<i>Manglende oppfølging</i>	43
3.9.7	<i>Kriterier og matching</i>	44
3.9.8	<i>Alternative løsninger</i>	44
3.9.9	<i>Vanskeligheter med å hindre utsiktet flytting</i>	45
3.9.10	<i>Sammenligning av informantgruppene</i>	45
3.10	Aspekter ved et fungerende fosterhjem	46
3.10.1	<i>Barnet kjenner seg velkommen og inkludert</i>	46
3.10.2	<i>Utholdenhet og tålmodighet</i>	47
3.10.3	<i>Ressurser</i>	47
3.10.4	<i>Erfaring</i>	47
3.10.5	<i>Sammenligning av informantgruppene</i>	47
3.11.	System	48
3.11.1	<i>Rekruttering</i>	48
3.11.2	<i>Opplæring</i>	49
3.11.3	<i>Oppfølging</i>	50

3.11.4 Samarbeid med øvrige instanser	52
3.11.5 Økonomi	52
3.11.6 Sammenligning av informantgruppene	53
3.12. Annet	53
3.12.1 Holdninger	54
3.12.2 Konflikthåndtering	54
3.12.4 Sammenligning av informantgruppene	55
4. Diskusjon	56
4.1. Styrker og svakheter ved metodikk	56
4.2. Motivasjon og forventninger	57
4.2.1 Ulikheter i fosterforeldres motivasjon og forventninger	57
4.2.2 Ulike forventninger til fosterhjemsrelasjonen	58
4.3 Forståelse av fosterbarnet atferd og emosjonelle uttrykk	60
4.3.1 Manglende utviklingsstøtte og traumer	60
4.3.2 Forhold til biologisk familie	61
4.3.4 Fluktatferd	62
4.3.4 Evne til å tolke fosterbarns atferd og emosjonelle uttrykk	63
4.4 Kulturelle forskjeller	64
4.4.1 Ulikheter i oppdragelsesstrategier	64
4.4.2 Veilede barnet inn i en ny kultur	64
4.5 Mulige tiltak	65
5. Konklusjon	68
Referanser	69
Vedlegg	74
Vedlegg 1: Intervjuguide	74
Vedlegg 2: Sammendrag til e-post	86
Vedlegg 3: Informasjonsskriv	87
Vedlegg 4: Tabell over koder, undertema og hovedtema	89

Barn bærer ikke ansvar for krig, men på grunn av sin sårbarhet og behov for voksenstøtte blir de likevel ofte de første ofrene for krigshandlinger. Av 21 millioner flyktninger i verden er 10 millioner barn (United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF], 2016, s. 6). Mange av disse barna er på flukt alene uten støtte fra en trygg voksen og har opplevd store traumer før flukt, under flukt eller under opphold i vertslandet. Det er sammensatte årsaker til at barn flykter alene. Det kan være av et behov for sikkerhet eller en drøm om bedre sosioøkonomiske vilkår. Noen barn ankommer vertslandet alene fordi de ble fraskilt foreldrene under flukt, mens andre er utsendt av sine foreldre for å sikre familiegjenforening for resten av familien i vertslandet. Disse barna blir ofte sendt alene da familien ikke har råd til å sende flere enn et par familiemedlemmer. Noen ganger flykter de sammen med søsken, andre ganger sendes de sammen med ukjente voksne. Barna har varierende bakgrunn da noen har skolegang og høyt utdannede foreldre, mens andre har vært fattige gjetergutter i hjemlandet (Barne-, likestillings, og inkluderingsdepartementet, 2011).

Det er få studier som utforsker barns erfaringer før flukt og litteraturen har en tendens til å fokusere på opplevelser fra flukt eller ved etablering i vertslandet. Noen studier tar dog for seg pre-flukt erfaringer og årsaker til flukt inkluderer et ønske om å unngå rekruttering til militært eller politisk formål, pågående krig, menneskehandel, utdanning, død eller forfølgelse av foreldre eller barnet (Thomas, Nafees & Bhugra, 2004; Hopkins & Hill, 2008).

1.1 Barn på flukt

I 2010 utførte UNICEF en intervjustudie med afghanske enslige mindreårige flyktninger. Barnas flukthistorier var preget av lange reiseruter, vold fra bakmenn, søvndeprivasjon, sult og død (Bolan, 2010; Broonstein, Montgomery & Ott, 2013). En av informantene var 15 år gamle Mirwais som delte sine erfaringer fra flukten. Mirwais fortalte at han var en del av en gruppe på 15 gutter som alle var plassert stående i en liten Jeep. Ungdommene ble nektet å sitte, luften var tynn og flere gutter besvimte. Mirwais ble slått ubevist da han spurte om å få låne et toalett. Når de ikke var på reisefot ble de låst inne i forlatte bygninger og nektet mat. Flere av guttene ble drept av smuglerne. Mirwais sa at han likevel var heldig fordi han fikk plass på en container ved første forsøk og ankom Storbritannia i god behold. Å dra fra Afghanistan var farlig, men han anså det like risikabelt å bli. Hvis han ikke ble drept på flukt, ville han uansett miste livet i hjemlandet fordi han ble ansett som for vestlig eller ved å bli tvunget til å bli selvmordsbomber. Mirwais' historie er hans egen, men likevel ikke unik. Andre enslige mindreårige flyktninger forteller om å ha sett søsken bli drept og om ha blitt plassert i containere i dagevis uten tilgang på mat eller frisk

luft. Mange dør på flukt, men vi hører kun historiene til de som faktisk overlever (Bolan, 2010).

Flukten gjennomføres i stadier og barna reiser igjennom mange land før de ankommer Norge. Tiden brukt på flukt kan variere fra noen måneder til mange år. Det er møteplasser på veien ved tog, lastebilstopp og fraktsteder hvor barna samles. De kommer seg til Norge via båter eller tog etter å ha reist på tvers igjennom Europa. Barna tar seg små jobber mellom etappene for å kunne betale for neste del av reisen. Reisen er farlig og mange blir utsatt for smuglere som utnytter eller selger barna videre. På grunn av vold, seksuelt misbruk og andre overgrep har barna ofte svært lite tillit til voksne mennesker (Bolan, 2010).

1.2 Barn har en særskilt rett til beskyttelse

I følge FNs flyktningkonvensjon er flyktninger personer som har forlatt hjemlandet og som ikke kan returnere trygt til eget hjemland på grunn av frykt for forfølgelse knyttet til rase, religion, nasjonalitet, sosial tilhørighet eller politisk standpunkt. Disse menneskene betraktes kun som flyktninger når hjemlandet ikke kan eller vil gi beskyttelse. Enslige mindreårige asylsøkere er personer under 18 som søker asyl uten sine foreldre. Hvis asyl er innvilget får barnet status som flyktning. Asyl kan bli gitt på humanitært grunnlag, for beskyttelse eller som en del av en kvoteordning der et antall flyktninger flyttes fra en flyktningleir til et vertsland. «Asyl på humanitært grunnlag» er gitt de som ansees spesielt sårbare og i behov av beskyttelse og det er denne type asyl enslige mindreårige flyktninger innvilges. Mange er dog kun gitt begrenset oppholdstillatelse for humanitære årsaker inntil 18 år og må da søke på nytt om oppholdstillatelse (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, s. 19).

I 2015 var omtrent en av tre nye asylsøkere i Europa barn. En femtedel av disse var enslige mindreårige, noe som er en tredobling siden 2014 og det høyeste antallet siden 2008 (International organization for migration, 2016, s. 9). I løpet av 2016 begynte antallet asylsøkere falle og hadde nedgang gjennom hele 2017, mye mulig på grunn av ny innvandringslovgivning i Norge. I 2017 søkte 191 enslige mindreårige flyktninger asyl i Norge. Disse barna kom hovedsakelig fra Eritrea, Afghanistan og Syria. Enslige mindreårige som søker asyl i Norge er som oftest mellom 15 og 17 år gamle. Til tross for nedgangen i antall enslige mindreårige som søker asyl, har det i løpet av de siste tre årene vært en sterk økning av barn under 15 år som ankommer Norge. I løpet av 2017 var 26% av enslige mindreårige flyktninger under 15 år. Det er flest gutter som søker asyl, men andelen jenter har også økt fra 8% i 2015 til 26% i 2017 (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir], 2018).

FNs barnevernkonvensjon artikkel 20 holder at "et barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, eller som i egen interesse ikke kan tillates å bli værende i et slikt miljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten" (Barne- og familiedepartementet, 2003, s. 16). Norge ratifiserte konvensjonen i 8. Januar 1991, og den er del av norsk lov. For å møte kravet om beskyttelse blir enslige mindreårige asylsøkere under 15 år gitt tilbud om opphold på omsorgssenter under Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) frem til de mottar svar på asylsøknaden. Utlendingsdirektoratet (UDI) er ansvarlig for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år og disse ungdommene blir plassert i asylmottak når de ankommer landet. Disse ungdommene får mindre støtte og hjelp enn barna som er under Bufetats mandat (Lidén, Eide, Hidle, Nilsen, & Wærdal, 2013). Ved innvilgelse av asyl blir barn under 15 år plassert i kommunale fosterhjem eller på institusjoner (Det kongelige justis- og beredskapsdepartementet, 2015), mens de over 15 har ulike tilbud i form av hybler, kollektiver eller bemannede boliger (Bufdir, 2018, avsn. 9). Kommunene i Norge har ulik organisering av fosterhjemsarbeidet for enslige mindreårige flyktninger. I noen kommuner plasseres barna fra omsorgsboliger direkte i fosterhjem, mens i andre kommuner oppholder barna seg i en kartleggingsbolig for å sikre at de overføres til fosterhjem som har ressurser til å møte barnets behov. Barn med alvorlige tilpasningsproblemer plasseres i styrkede fosterhjem under Bufdir, men fremstår barna derimot å være uten større problemer blir de plassert i kommunale fosterhjem. Kommunen forteller at mange av barna har store sammensatte behov og avviser fosterhjemmet. Dette blir for noen familier for tøft å stå i over tid og familiene gir opp. Denne studien fokuserer på direkte plassering av barn under 15 år i kommunale fosterhjem.

1.3 Fra omsorgssenter til fosterhjem

1.3.1 Opphold på omsorgssenter. Som nevnt ovenfor bor enslige mindreårige flyktninger under 15 år på omsorgssenter i påvente av innvilgelse av asyl. UDI har fastsatt at enslige mindreårige asylsøkere skal prioriteres i alle ledd og søknaden skal være ferdigbehandlet innen 12 uker. Virkeligheten er derimot noe annerledes og gjennomsnittlig behandlingstid i 2016 var 7 måneder på grunn av usikkerhet rundt nasjonalitet, alder og identitet. Barn som får opphold bosettes i kommunene, men ventetiden på disse fosterhjemmene kan være lange (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016, s 47; Bufdir, 2018, avsn. 12). Ventetiden på omsorgssentrene fører til at barna må sette livene sine på vent. Berg og Tronstad (2015) argumenterer at usikkerhet rundt innvilgelse av asyl kan være mer stressende og traumatiserende for disse barna enn de faktiske erfaringene de bærer med seg fra krig og flukt. Når barnet er innvilget asyl er bosettingsprosessen relativt rask. I 2017 ble

det nasjonalt plassert 286 enslige mindreårige flyktninger i kommunene av Bufetat. 19% av disse ble plassert i fosterhjem, mens øvrige ble plassert i bemannede bokollektiv, hos venner eller familie (Bufdir, 2018. avsn. 16). Under opphold på omsorgssenter går barna på skolen og lærer seg norsk. Det blir også generert rapporter om barnas historie, ressurser og utfordringer, men disse rapportene er generelt lite utfyllende da barna sjelden deler mer informasjon enn det som er nødvendig. Barna er muligens tilbakeholdne fordi de har blitt instruert av foresatte eller andre flyktninger om å gi et lite detaljert narrativ da dette gir større sannsynlighet for oppholdstillatelse enn hvis de forteller mer komplekse historier. Barna ser derfor ut til å veie fordelene og ulempene ved å ikke dele personlig informasjon. Denne tilbakeholdenheten som disse barna oppviser kan også tolkes som en måte å håndtere traumer på, men forekommer muligens også på grunn av en slags funksjonell mistro som øker sjansen for overlevelse (Kohli, 2006). Det bør også tas i øyesyn at hemmeligheter og tilbakeholdenhet er fordelaktig for alle tenåringer og kan sees som en viktig del av selvstendigjøringsprosessen (Finkenauer Engels & Meeus, 2002) og bør derfor ikke utelukkende tolkes som en måte å håndtere traumer eller sikre oppholdstillatelse.

1.3.2 Rekruttering. Kommunale fosterhjem er som oftest rekruttert av Bufetat, men noen blir også rekruttert direkte av kommunen. Bufetat kjører markedsføringskampanjer og holder informasjonskvelder, men familier som ønsker å bli fosterhjem må selv kontakte Bufetat. Potensielle fosterforeldre intervjues slik at Bufetat kan ta stilling til om de møter de fastsatte kriteriene. Dette innebærer en vurdering av familiens evne, tid og overskudd som inkluderer foresattes evne til å kunne gi støtte, bidra med et godt hjem og en evaluering av om familien har overskudd til å følge opp barnet og dets aktiviteter. I tillegg er det krav om utvidet politiattest og en helseattest fra lege da fosterforeldre skal ha alminnelig god fysisk og psykisk helse. Evne til samarbeid og stabil livssituasjon er andre viktige kriterier, eksempelvis skal en potensiell fosterforelder ha bodd med samboer/ektefelle i minimum to år og egne barn skal ikke være under to år. Økonomi og tilfredsstillende stand på bolig er også del av vurderingen (Bufdir, 2018b).

1.3.3 Opplæring. Alle familier som melder seg skal motta Prideopplæring før det avgjøres om de kan stille som fosterforeldre. Denne opplæringen er kompetansebasert og potensielle fosterfamilier går igjennom fem ferdighetsområder over ti samlinger. Formålet er å forberede, utvikle og støtte fosterhjemmet. Bufetat ønsker på denne måten å gi barn en trygg oppvekst og hjelpe familien å lykkes med oppdraget. Ferdighetsområdene inkluderer (1) oppdragelse og omsorg; (2) hvordan støtte barns utvikling og håndtere forstyrrelser i utviklingen; (3) hvordan støtte forholdet mellom barn og dets biologiske familie; (4) hvordan etablere trygge varige bånd (5) og evne til å samarbeid (Bufdir, 2017). Bufetat utfører også

flere hjemmebesøk og har samtaler med hele familien. Etter intervju og opplæring skal både familien og Bufetat til stilling til om familien egner seg som fosterhjem og hvis begge parter er enige settes familien på venteliste for å få barn.

1.3.4 Bosetting. Når barnet har fått oppholdstillatelse og skal plasseres i fosterhjem blir kommunens saksbehandler kontaktet. Bufetat bidrar deretter med forslag på tre til fire fosterhjem de antar kan matche barnet. Matching er prosessen å vurdere barnets egenskaper og interesser opp mot familien. Eksempelvis passer en fotballinteressert gutt kanskje best i en familie som har interesse for denne sporten, men det vurderes også i hvilken grad familien kan håndtere emosjonelt stress og konflikter (dette blir kartlagt av Bufetat under Pride-opplæringen). Matchingarbeidet er trolig krevende da det som oftest finnes lite informasjon tilgjengelig om barnet og det er stor risiko at barnet plasseres i feil fosterfamilie eller heller burde fått tilbud om et styrket botiltak.

1.3.5 Oppfølging. Oppfølgingen fosterforeldre får er ulikt organisert i kommunene. I kommunen hvor denne studien ble utført deles ansvaret for familien mellom saksbehandler og oppfølger. Det er lovpålagt at alle fosterfamilier skal ha oppfølging 4 ganger i året. Denne oppfølgingen blir enten gitt i form av hjemmebesøk eller som møter i kommunens lokaler. Kommunens oppfølgere har ansvaret for oppfølgingen av familien og gir råd og veiledning. Saksbehandlere møter familien ved oppstart og deretter en gang i året. Bufetat møter familien 3 måneder og 12 måneder etter bosetting. I tillegg til personlig oppfølging fra kommunens ansatte blir disse familiene også tilbudt fosterhjemsgrupper, både i regi av Bufetat og andre gruppetiltak i regi av kommunen. Ved behov for veiledning utover de fire gangene i året som er lovpålagt, eller hvis barnet har behov for spesifikke tiltak, er familien selv ansvarlig for å etterspørre dette (Bufdir, u.å.).

1.4 Definisjon av roller

I denne studien ble informanter som hadde vært fosterhjem, men som avsluttet forholdet på grunn av utilsiktet flytting referert til som *tidligere fosterhjem*. *Nåværende fosterhjem* referer til fosterhjem der barnet fortsatt bor hos familien og utilsiktet flytting ikke har funnet sted. Fosterbarna blir referert til som barn, fosterbarn, ungdommer eller enslige mindreårige flyktninger. Hvis biologisk familie omtales er dette alltid spesifisert.

Kommunale *saksbehandlere* har i samarbeid med Bufetat ansvar for å matche barn med riktig fosterhjem. De forbereder familie på møte med barnet, søker om verger, tilsynsfører og økonomiske midler og har det overordnede saksansvaret. Kommunens *oppfølger* har ansvar for direkte oppfølging av familien. Som tidligere nevnt, drar de på

hjemmebesøk samt støtter og veileder familien gjennom utfordringer. *Bufetat* har ansvaret for rekruttering og opplæring av fosterhjem.

I tillegg til disse tre ovenfornevnte aktørene har fosterbarna en fastsatt *verge* som skal ivareta den mindreåriges interesser. Vergens rolle vil avhenge av blant annet hvor den mindreårige bor og på hvilket stadium i asylsaken det befinner seg. Generelt kan man si at vergens oppgave er å sikre rettssikkerheten til den enslige mindreårige (Justis- og politidirektoratet, 2003). Ofte innebærer det hjelp med asylsaken, opprettelse av pass eller hjelp med økonomiske forhold. Barnet har også en *tilsynsfører* som skal fungere som barnets talsperson og relasjonen har som formål å sikre at barnet blir godt ivaretatt i fosterhjemmet. Barne-, og likestillingsdepartementet (2006, s. 6) definerer tilsynsførers oppgave som: “å følge med og gjøre seg opp en mening om hvorvidt barnet blir tilfredsstillende ivaretatt og om forutsetningene for plasseringen følges opp. Som sin andre viktige oppgave har tilsynsfører ansvar for å sørge for at barnets erfaringer og oppfatninger fanges opp og formidles til barnverntjenesten”.

1.5 Utsiktet flytting

Utsiktet flytting inntreffer når et barn fjernes fra et fosterhjem av andre årsaker enn de som kan ansees naturlige. Naturlige årsaker til flytting er eksempelvis at barnet fyller 18 år eller skal flytte tilbake til biologisk foreldre. Utsiktet flytting forekommer når en fosterfamilie ikke lenger klarer å stå i jobben, gjerne hvis konfliktnivået blir for høyt. Dette vil si at fosterhjemskontrakten sies opp plutselig og uforutsett og det antas at dette kan ha negativ innvirkning på barnet (Backe-Hansen, 2009). I noen tilfeller ønsker familie selv å avslutte oppdraget, mens i andre tilfeller er det kommunen som trer inn og avslutter oppdraget. Årsaken kan være emosjonelle vansker eller atferdsproblemer hos barnet eller at fosterhjemmet ikke evner å være den støtten barnet trenger. Utsiktet flytting forekommer i alle typer av fosterhjem, men både kommunen og *Bufetat* opplever at forekomsten av utsiktet flytting i kommunale fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger fremstår høyere enn i fosterhjem for etnisk norske barn. Det finnes dog ingen statistikk på utsiktet flytting av enslige mindreårige da *Bufetat* ikke fører dette og fosterhjemmene underlegges statistikken for alle kommunale fosterhjem.

1.6 Enslige mindreåriges psykiske helse

Enslige mindreårige har økt risiko for utvikling av emosjonelle vansker og atferdsproblemer (Derluyn & Broekaert, 2007; Mollica, Poole, Son, Murray, & Tor, 1997). Enslige mindreårige flyktninger har ofte blitt utsatt for konflikt-relaterte, negative

opplevelser. Alvorlighetsgraden av eventuelle reaksjoner på disse opplevelsene påvirkes av barnets mestringsstrategier, livssyn og tilgang på sosial støtte (Lustig et al, 2004). I tillegg til traumatiske opplevelser før og under flukt, kan opplevelser i det nye landet de ankommer forsterke psykiske helseproblemer. Brontstein og Montgomery (2001) viste at stress etter migrasjon kunne predikere høyere forekomst av PTSD, depresjon og andre internaliserende vansker. Dette var blant annet forårsaket av usikkerhet rundt asylstatus, immigrasjonsprosessen, diskriminering i vertslandet samt manglende personlig og strukturell støtte.

Mange enslige mindreårige flyktninger har blitt utsatt for traumatiske opplevelser og store tap. Selv om enslige mindreårige ofte er resiliente, opplever mange likevel psykiske problemer som PTSD, depresjon, angst eller komplisert sorg, samtidig som de lever med frykt for deportering. Det finnes en rekke studier på psykisk helse hos flyktningbarn. Forekomsten av emosjonelle vansker og PTSD varierer fra studie til studie. Til tross for dette viser forskning at det er økt forekomst av symptomtrykk knyttet til angst, depresjon og PTSD hos enslige mindreårige flyktninger. Hodes (2000) viste at 40% av flyktningbarn hadde psykiske lidelser, hovedsakelig PTSD, angst og depresjon. Det er også funn som indikerer at hvilken type traumatisk opplevelse barnet utsettes for påvirker psykisk utfall. Mer alvorlige traumer som voldelig mord av familiemedlemmer eller torturering er assosiert med høye nivåer av psykisk stress. Nivået av stress er særlig høyt hvis barnet observerer vold mot sine nærmeste eller føler seg personlig truet (Ehnholt & Yule, 2006). Fazel, Wheeler and Danesh (2005) fant i sin metaanalyse at flyktninger hadde ti ganger så stor sjans for å ha PTSD som jevnaldrende i vertslandet. Bean, Derluyn, Eurelings-Bontekoe, Broekaert, & Spinhoven (2007) fant høyere forekomst av internaliserende vansker og traumatisk stress hos enslige mindreårige flyktninger enn hos flyktningbarn som ankom vertslandet med foreldre. Barn som flykter alene ser derfor ut til å spesielt utsatt for utvikling av psykiske lidelser.

Fazel, Reed, Panter-Brick og Stein (2012) har identifisert flere beskyttelsesfaktorer som øker sannsynligheten for et positivt psykososialt utfall hos mindreårige flyktninger. Disse inkluderte blant annet (1) begrenset eksponering for vold og trusler i vertsland (i.e. diskriminering); (2) tilgang til fysisk og psykisk helsevern; (3) støtte fra lokalsamfunnet; (4) mulighet til å fortsatt utøve (trygge og passende) religiøse og kulturelle praksis; (5) Rask bosetning i vertslandet (f.eks. raskt svar på asylsøknad, begrenset flytting, tilrettelagt undervisning/jobb m.m.); (6) samordnet tiltak innen helse, sosial, økonomi og politiske sektorer og for redusere ulikheter i tilgang på ressurser.

1.7 Utviklingstraumer

Barn som er ofre for krig og flukt har ofte med seg negative opplevelser og opplevd manglende utviklingsstøtte, noe som trolig påvirker deres utvikling og fungering. Nordanger og Braarud (2017) argumenterer for at å leve under *traumatisk stress* og med *manglende utviklingsstøtte* vil påvirke utviklingen av nevralt strukturer og nettverk. Utviklingstraumer oppstår når disse to forholdene forekommer samtidig og flyktningbarn er særskilt utsatt for slike traumer da barna ofte mangler adekvat utviklingsstøtte fordi foresatte for eksempel selv er alvorlig traumatisert, fengslet eller død. Barn har større sannsynlighet for å få utviklingstraumer hvis de lever med utrygghet og manglende forutsigbarhet, har opplevd store belastninger og svikt i reguleringsstøtten. Traumatiske opplevelser fører på så måte til en hypersensitivitet eller kronisk forhøyet aktivering i amygdala (Petersen, Joseph & Feit, 2004), mens manglende reguleringsstøtte gir et underutviklet og svakt reguleringsystem. Det kan argumenteres for at hjerneorganiseringen til utviklingstraumatiserte barn er preget av å sikre overlevelse (Ford, 2009). Dette innebærer at under svært dårlige omsorgsbetingelser vil nervesystemet bruke sine ressurser for å beskytte barnet. Barnet blir derfor mer vaksomt og reaktivt for å alltid være beredt ved fare. Utviklingstraumatiserte barn strever eksempelvis med å gjenkjenne positive ansiktsuttrykk, men oppviser ikke vansker med gjenkjenning av negative ansiktsuttrykk, trolig fordi dette er viktig for overlevelse. Disse beskyttelsesmekanismene kan også hindre barnet å utforske omverdenen og gi barnet nedsatte nevralt forutsetninger til å lære nye ting og gjøre seg nye erfaringer (Nordanger og Braarud, 2017). Konsekvensene av utviklingstraumer er mange. Barn som er oppvokst under dårlige oppvekstbetingelser strever eksempelvis med søvn og kan ha både somatisk og psykisk sykdommer. Traumatiserte barn har ofte nedsatte kognitive funksjoner og vansker med emosjonsregulering. Traumatiske erfaringer kan også påvirke sosial, atferdsmessig og akademisk fungering. Til tross for konsekvensene av utviklingstraumer, gjør hjernens plastisitet det mulig å rette opp skjevutviklingen hvis barnets betingelser endrer seg (Nordanger og Braarud, 2017). Å bosette barn i fosterhjem er derfor et forsøk på å endre disse betingelsene og forhåpentligvis gi barnet den utviklingsstøtten det trenger.

1.8 Kultur mangfold og barns utvikling

Hundeide (2005) argumenterer for at alle psykologiske prosesser har en kulturell opprinnelse. Han løfter frem hvordan psykologiske prosesser påvirker hvordan situasjoner fortolkes og sier at "skal vi forstå en persons handlinger og reaksjoner, er det ikke tilstrekkelig å tilskrive personen en disposisjon eller personlig egenskap, et trekk eller en kompetanse. Det viktigste blir å forstå hvordan han eller hun oppfatter situasjonen" (Hundeide, 2004, avsn. 6). Uten en multikulturell forståelsesramme er det vanskelig å forstå de psykologiske prosessene

som finner sted i et menneske, særlig hvis personen er av en annen kulturell opprinnelse enn den som forsøker å tolke hens atferd.

Hundeide (2003) argumenterer at utviklingsteorier og deres medfølgende stadier ikke er fullstendig kulturelt uavhengige, de forklarer kun barns utvikling i et bestemt samfunn eller kultur. Hvis barnets funksjon endres vil også hvordan barnets sees og hvilke mål det skal oppnå endres. Tradisjonelle jordbrukssamfunn er kollektivistiske, relasjonsfokuserte og respektorienterte, mens mer moderne bysamfunn er preget av individualisme, selvhevdelse og konkurranse. Vestlig oppdragelse har på så måte større fokus på barnets selvstendighet og ambisjon, mens oppdragelse i mer tradisjonelle samfunn vektlegger lojalitet og trofasthet (Hundeide, 2003). LeVine, Klein & Owren (1967) argumenterer for at kun i land med økonomisk stabilitet har foreldre luksusen til å reflektere over alternative oppdragelsestrategier. Eksempelvis har barnet i mer tradisjonelle og muligens noe mer fattige samfunn først og fremst en økonomisk nytteverdi, mens i individualistiske og kanskje noe mer økonomiske stabile samfunn har barnet psykologisk verdi. I vestlige samfunn skal barnet med andre ord bidra med liv, glede og være en trygg, emosjonell investering.

Forskning viser videre at tradisjonelle samfunn fokuserer mer på barnets kvaliteter, men vestlige samfunn vektlegger foreldrenes holdning og evne i oppdragelse (Hundeide, 2003). Çiğdem Kağıtçıbaşı (1996) skapte en modell for å forstå ulikheter i oppdragelse og selvforståelse i ulike kulturer. Hun fant at kollektivistiske samfunn var mer fokusert på å utvikle sitt "relasjonelle jeg", men individualistiske samfunn ønsket at barna skulle utvikle det "selvstendige jeg". Hun fant videre at kollektivistiske samfunn førte en mer autoritær oppdragelsesstil, mens individualistiske samfunn var friere i oppdragelsen og forsøkte å fungere som støttepartner for barnet i dets utforskning av omverden.

Det er altså store forskjeller i hvordan voksne møter barna i ulike kulturer. I mer tradisjonelle kollektivistiske samfunnet (som mange enslige mindreårige flyktninger kommer ifra) er barna mye sammen med foreldrene, det er større fokus på respekt og kommunikasjonen fremstår pragmatisk og regulerende. Barnet skal vise respekt og lojalitet mot foreldre, slekt og autoriteter. Det kan derfor oppleves som svært forvirrende når barnet skal høre til en familie der barnet forventes å ta initiativ til samtale og vise interesse for den voksne, samt å bidra med glede og omsorg. Videre ser vestlige foreldre selvstendighet som en styrke, noe som er står i sterk kontrast til hvordan barn fra mer tradisjonelle samfunn er opplært, hvor felleskapet og den relasjonelle identiteten står sterkest (Kağıtçıbaşı, 1996; Hundeide, 2003).

Å skulle finne sin plass i en ny kultur kan være vanskelig og trolig bidra til konflikter og misforståelser. En amerikansk studie utført av Bates og kollegaer (2005) intervjuet enslige

mindreårige Sudanske flyktninger i fosterhjem, fosterforeldre og saksbehandlere. De fant at kulturelle forskjeller og språkvansker var en hyppig årsak til misforståelser og problemer. Disse misforståelsene som eksempelvis var knyttet til semantikk eller kvinnesyn kunne skape forvirring hos barna. Disse fosterbarna opplevde at de trengte veiledning til å forstå fosterforeldrenes oppdragelsesstrategier, landets kultur og språk.

Noen barn strever kanskje med å avgjøre om de skal forsøke å integrere egen og ny kultur, assimilere ny kultur eller ta markert avstand til den, eller i essens forlate både ny og gammel kultur (Hogg & Vaugan, 1995), spesielt fordi mange flyktningbarn har biologiske foreldre som ønsker at barnet skal bevare sin egen kultur.

1.9 Motivasjon og forventninger

Etter mediedekning rundt flyktningkrise i 2015 lot mange familier seg motivere av bildet av den døde gutten på stranda og kontaktet Bufetat fordi de ønsket å hjelpe. Slike prososiale handlinger utført for å hjelpe et annet menneske er ikke nødvendigvis gjort uten et ønske om å få noe i retur. Evolusjonære teorier på prososial atferd foreslår at å gjøre godt for andre kan bidra med å promotere egen status (Davidov, Vaish, Knafo-Noam & Hastings, 2016) Videre foreslår evolusjonære teorier at mennesker har et bias mot å hjelp biologiske familie fordi det sikrer eget genmateriale. Dette gjør dog motivasjonen for å ta imot et fosterbarn vanskelig å forklare. Steven, Cushman og Hauser (2005) foreslår derfor at prososiale handlinger ofte blir utført i håp om at et samarbeid skal kunne hjelpe begge parter. Eksempelvis vil et fosterbarn få hjelp og beskyttelse i håp om at fosterforeldrene i retur skal få et barn som bidrar med glede og nærhet.

Bates og kollegaer (2005) fant i sin studie ulikheter i hvilke forventninger fosterbarn og fosterforeldre hadde til relasjonen mellom den voksne og barnet. Fosterforeldre kjente seg sterkt motivert av barnets historie og fremviste en noe urealistisk forventning om at barnet lett kom til å tilpasse seg familien og at en nær og langvarig relasjon raskt ville dannes. Fosterbarna på den annen side viste takknemlighet for praktisk bistand fra fosterforeldre, men opplevde at reglene satt av fosterfamilien var vanskelig å forholde seg til da de i årevis hadde tatt vare på seg selv. Saksansvarlige løftet frem hvordan mange av disse barna hadde biologisk familie i live og derfor ikke kjente noe behov for å tilhøre en ny familie og derfor kun ønsket hjelp og støtte fra familien. Usikkerheten rundt rollene i familien og hvordan relasjonen mellom fosterforeldrene og barnet burde se ut ledet til konflikter og maktkamper. Bates og kollegaer fant også at mange fosterforeldre strevde med å tolke barnets atferd ut ifra dets smerte og traumer, noe som førte til at disse fosterforeldrene ikke alltid møtte barnet på en hensiktsmessig måte. De fosterhjemmene som fungerte best hadde få forventninger til

hvordan relasjonen med barnet kom til å være, var fleksible og viste en åpenhet for nye ideer. Familier med mer rigide regler og større forventninger opplevde også flere vansker. I tillegg til det ovenfornevnte var evnen til å holde ut og leve med avvising viktig og forskerne fant at de familiene som tydelig viste at valgte å stå med barnet til tross for utfordringene det medførte, opplevde at nære relasjoner gradvis utviklet seg (Bates et al., 2005).

1.10 Problemstilling

Enslige mindreårige flyktninger har ulike forutsetninger, erfaringer og bakgrunn. Hvilke behov de har for oppfølging og omsorg varierer, men alle trenger tilhørighet, trygghet og støtte. Fosterhjemmene bør derfor fungere som en trygg base der barnet kan utforske sitt nye liv og plass i samfunnet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012; Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2016). Mange har komplekse behov og en historie med traumatiske opplevelser. For å best mulig sikre god integrering og et positivt psykososialt utfall for disse barna synes det viktig å forstå hvordan kommunens fosterhjem bidrar til positiv utvikling og integrering i et nytt samfunn, samt å kartlegge hvilke områder som har behov for bedring. Denne studien fokuserer på direkte plassering av barn under 15 år i kommunale fosterhjem og utforsker følgende problemstillinger: Hvordan opplever kommunale fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger den opplæringen og tilretteleggingen stat og kommune tilbyr? Hva er viktige aspekter ved et fungerende fosterhjem og hvilke tiltak kan bidra med å forebygge utilsiktet flytting av fosterbarn?

2. Metode

2.1 Design

Denne studien ble gjennomført i samarbeid med en kommune i Norge med hensikt om å utforske hvordan fosterhjemsarbeidet for enslige mindreårige flyktninger fungerer og hvordan redusere antall utilsiktede flyttinger av barn. Forskningsdata ble samlet ved hjelp av semistrukturerte intervjuer med tidligere og nåværende fosterhjem, så vel som med Bufetat og kommunale oppfølgere og saksbehandlere. Alle deltagerne ble intervjuet om temaer knyttet til opplevelse av system, erfaringer fra arbeidet med fosterbarn og spurt om hvilke faktorer som anses viktig for å forebygge utilsiktet flytting av fosterbarn. Avgitte svar ble sammenlignet og analysert i lys av blant annet deltagerens rolle (eksempelvis fosterhjem eller ansatt), etnisitet, erfaring og utdanning.

Intervjuene hadde en gjennomsnittslengde på omtrent 90 minutter og det ble kun utført et intervju om dagen. Datainnsamlingen startet Mai 2017 og hadde et forløp på 10 uker.

Utsyr brukt under datainnsamling inkluderer diktafon, intervjuguide (se vedlegg 1), informasjonsbrev, penn og papir. Intervjuene ble gjennomført i et møterom tilhørende barnevernet samt i noen tilfeller som hjemmebesøk. Øvrig utstyr brukt i studien var en pc uten internettilgang og kodeprogrammet Nvivo 11.4.1, dog ble aldri materiale som kunne identifisere deltageren oppbevart på datamaskinen.

2.2 Utvalg og rekruttering

Utvalget bestod av tre fosterhjem som har opplevd utilsiktet flytting, tre fosterhjem som har barn boende hos dem, tre saksbehandlere og tre oppfølgeren fra kommunen samt to representanter fra Bufetat. Alle fosterbarna var gutter, men hadde ulik etnisk bakgrunn. Kommunen rekrutterte fosterhjemmene og familiene ble valgt for å representere spredning i erfaring og etnisitet. Fosterfamilienes saksbehandlere og oppfølgere ble deretter rekruttert av kommunen, mens Bufetats representanter ble rekruttert av forskeren. Første kontakt med familiene ble gjort av kommunen og familiene ble sendt et raskt sammendrag om formålet med studien (se vedlegg 2) så vel som et informasjonsskriv (se vedlegg 3). Deltagerne ble senere kontaktet av forskeren for å innhente samtykke til deltagelse i studien.

2.2.1 Fosterhjem. Fire av seks fosterhjem hadde biologiske barn og tre av disse familiene hadde barn som fortsatt bodde hjemme. Ingen av fosterhjemmene hadde tidligere erfaring fra fosterhjemsarbeid, men tre hjem hadde derimot relevant utdanning. Med dette menes eksempelvis utdanning relatert til helse, undervisnings eller sosialarbeid og i følge Bufetat skal fosterforeldre med disse utdanningsbakgrunn være bedre skikket til å håndtere fosterhjemsrollen (Bufdir, 2018c). Tre familier hadde ikke-skandinaviske etnisitet, to

fosterhjem bestod av skandinaviske fosterforeldre og et fosterhjem bestod av både skandinavisk og ikke-skandinavisk fosterforeldre (den sistnevnte har bodd i Norge mesteparten av livet og fosterfamilien ble derfor plassert i gruppen “Skandinavisk fosterhjem” da analyser ble gjennomført). Fem av fosterhjemmene hadde et fosterbarn, mens et fosterhjem hadde flere. Et fosterhjem bestod av kun en fosterforelder, de resterende fem bestod av to fosterforeldre.

Tabell 1

Oversikt over fosterforeldres erfaring, etnisitet, utdanning og sammensetning

		Tidligere fosterhjem	Nåværende fosterhjem	Sum
N		3	3	6
Erfaring	Har biologiske barn	2	2	4
	Har ikke biologiske barn	1	1	2
	Har tidligere vært fosterhjem for annet barn	0	0	0
Etnisitet	Fosterhjem av ikke-skandinavisk etnisitet	2	1	3
	Fosterhjem av skandinavisk etnisitet	1	1	2
	Fosterhjem med kombinert ikke-skandinavisk og skandinavisk etnisitet	0	1	1
Utdanning	Fosterforeldre hadde relevant utdanning	2	1	3
	Fosterforeldre hadde ikke relevant utdanning	1	2	3
Sammensetning	Fosterhjem med mer enn et fosterbarn	0	1	1
	Fosterhjem med et fosterbarn	3	2	5
	Fosterhjem bestående av en fosterforelder	1	0	1
	Fosterhjem bestående av to fosterforeldre	2	3	5

Note. «Relevant utdanning» innebefatter utdanning relatert til helse, undervisnings eller sosialarbeid.

2.2.2 Ansatte. Syv ansatte hadde tidligere erfaring fra arbeid med enslige mindreårige flyktninger. To saksbehandlere og to oppfølgere hadde opplevd utilsiktet flytting, mens øvrige kommuneansatte hadde ingen erfaring med dette. Fire ansatte hadde relevant kursing i arbeid med enslige mindreårige flyktninger. Selv om hver familie hadde en saksbehandler og en oppfølger var det ikke alltid mulig å intervjuer begge disse da noen ansatte hadde midlertidig jobbfravær på grunn av sykemelding eller ferier, men hver familie hadde minst en representant fra kommunene i utvalget.

Tabell 2*Oversikt over ansatte*

		Bufetat	Saksbehandlere	Oppfølgere	Sum
N		2	3	3	8
Erfaring	Tidligere erfaring fra arbeid med EMF	2	2	3	7
	Ingen tidligere erfaring fra arbeid m/ EMF	0	1	0	1
	Relevant utdanning/kompetanse	2	-	2	4
	Erfaring med utilsiktet flytting	-	2	2	4
	Ingen erfaring med utilsiktet flytting	-	1	1	2

Note. «EMF» referer til enslige mindreårige flyktninger

2.3 Intervjuguide

Intervjuguiden inneholdt spørsmål om følgende temaer: Rekruttering og opplæring; behov og utfordringer; tilrettelegging og oppfølging; kultur, tradisjon, livssyn; utilsiktet flytting og aspekter ved fungerende fosterhjem. Spørsmålene var generelle og fosterforeldre ble ikke spurt om å dele spesifikk informasjon om dem selv eller fosterbarnet, men mange svarte likevel på spørsmålene ved å bruke personlige historier. Det ble laget fire intervjuguider. Disse inneholdt de samme spørsmålene, men var ordlagt noe forskjellig basert på om de skulle brukes til å intervju tidligere fosterhjem, nåværende fosterhjem, oppfølgere eller saksbehandlere/Bufetat (vennligst se vedlegg 1). Intervjuren spurte oppfølgingsspørsmål der det var nødvendig for å utforske temaene videre. Disse oppfølgingsspørsmålene var også spesifisert i intervjuguiden. Ved intervju slutt fikk hver deltager mulighet til å legge til informasjon som intervjuer ikke hadde spurt om, men som deltageren likevel syntes var viktig å belyse.

Intervjuguiden ble utarbeidet i samarbeid med kommuneansatte innen barnevernsektoren og prøvd ut på kommuneansatte innen annen sektor for å sikre at spørsmålene var tydelige. Ingen av deltagerne i denne studien var med på utarbeidningen av intervjuguiden.

2.3.1 Forberedelser og erfaringer. Fosterfamilier ble spurt om hva som motiverte dem til å bli fosterforeldre, hvordan de forberedte seg på potensielle endringer i hverdagen og hvilke forventninger de hadde til rollen som fosterhjem. Ansatte ble spurt om å reflektere over samme tema.

2.3.2 Behov og utfordringer. Fosterforeldre og ansatte ble spurt om hvilke behov og utfordringer enslige mindreårige flyktninger i fosterhjem har. Dette inkluderte spørsmål om hvordan bedre møte barnets behov og hvordan systemet på beste måte kan gi familiene den

støtten de trenger. Ansatte ble i tillegg spurt om hvilke utfordringer kommunen og Bufetat har i arbeidet med disse familiene.

2.3.3 System: Rekruttering, opplæring, oppfølging og samarbeid med andre parter. Alle deltagere ble spurt om deres erfaring med fosterhjemssystemet. Dette inkluderte spørsmål om erfaring med rekrutteringsprosessen, opplæring, oppfølging og samarbeid med andre parter. Intervjuguiden inkluderte også spørsmål om hvordan systemet kunne forbedres.

2.3.4 Kultur. Enslige mindreårige flyktningbarn har ofte annen kulturell bakgrunn enn familien de skal bo hos. Dette påvirker mat, religion, politikk og tradisjoner. Fosterhjem og ansatte ble derfor spurt om hvordan de opplevde disse ulikhetene i tradisjon og tro samt hvordan best fremme inkludering av disse barna inn i det norske samfunnet.

2.3.5 Utsiktet flytting og aspekter ved fungerende fosterhjem. Alle deltagerne ble spurt om hva de anså som hovedårsaken til utsiktet flytting samt hvordan skape et hjemmemiljø som ansees godt for både barn og voksen.

2.4 Analyse

Det ble ansett hensiktsmessig å utføre en kvalitativ intervjustudie da det var begrenset forskning på utsiktet flytting av enslige mindreårige flyktninger og som gjorde det vanskelig å på forhånd danne hypoteser om materialet. I tillegg ble det vurdert at et rikere datamateriale ville kunne gi mer inngående kjennskap til sentrale faktorer (Marshall & Rossman, 2006). En tematisk analyse ble utført i tråd med Braune og Clarkes (2006) retningslinjer. Tematisk analyse ble valgt fordi det er en fleksibel metode som ikke er avhengig av underliggende teori. Metoden er beskrivende og generer ikke teorier. Den brukes for å identifisere, analysere og forstå mønster og temaer i et datamateriale og gir en systematisk oversikt over likheter og ulikheter i opplevelsene informantene har.

Det antas å være en direkte sammenheng mellom temaer og språket og informantens virkelighetsforståelse tolkes derfor som sann (Braune & Clarke, 2006). Dette gjør språket til en meningsbærende enhet som gir grunnlaget for temaene som fremgår i denne rapporten

Uavhengig av Braun og Clarke's forsøk på å gi tematisk analyse struktur, mangler metoden anerkjente protokoller for gjennomføring og forskeren må derfor inkludere informasjon om hvordan studien ble gjennomført (Howitt, 2010). Braun og Clarkes artikkel fra 2006 beskriver en 6-steps analyse, men det følger ikke at stegene må følges numerisk. Forskeren beveger seg frem og tilbake mellom de ulike stegene i analyseprosessen for å dobbeltsjekke forståelse og tolkning av tekst og koder.

2.4.1 Transkribering og kjennskap til materialet. Første steg involverte å sikre kjennskap til datamaterialet. Forskeren utførte selv intervjuene og transkriberte lydfilene. Alle

lydfiler ble transkribert ord for ord uavhengig av relevans, med uttak av navn og annen informasjon som kunne identifisere deltageren. En ortografisk transkriberingsmetode ble benyttet der fokuset var hva som ble sagt heller hvordan dette ble sagt. Latter, pauser eller lyder som “eh” ble også transkribert. Hvis en setning ikke var hørbar ble parenteser og punkt (..) brukt for å indikere dette. Navn, yrker eller annen identifiserbar informasjon ble anonymisert, og dette ble transkribert ved bruk av følgende tegn (**). Når informanten siterte en annen person eller seg selv ble anførselstegn (“ ”) brukt. Dialektord ble omskrevet til bokmål og hvis grammatikken var så avvikende at det avslørte informantens nasjonalitet ble dette korrigert (men kun i så liten grad som mulig). Lydfilene ble spilt av på nytt etter transkribering for å sjekke at dette ble gjennomført korrekt. Materialet ble deretter lest igjennom flere ganger for koding ble påbegynt. Dette gav forskeren inngående kjennskap til materialet.

2.4.2 Koding. Steg to involverte koding, hvor programmet Nvivo 11.4.1 ble brukt. Datamaterialet ble gjennomgått og hver minste meningsbærende enhet ble kodet. Eksempelvis når fosterforeldre ble spurt om motivasjon, svarte eksempelvis noen “Vi hadde også veldig lyst å hjelpe til” eller “jeg opplever at mange har det brennende ønske om hjelpe”. Dette ble kodet som “ønske om å bidra”. Noen ganger ble enkeltord og korte setninger kodet, andre ganger ble små paragrafer kodet som minste meningsbærende enhet. Eksempelvis ble både “Rett og slett utakknemlig synes nå jeg.” og “Og da var ikke TVen bra nok, da var ikke telefonen min bra nok, da var ikke rommet hans bra nok også har han TV der oppe, en sånn flatskjerm, men så var ikke den stor nok” kodet som “barnet opplevdes som utakknemlig”. Forskeren prøvde i tråd med Braun og Clarkes (2006) instruksjoner å produsere koder basert på abstraksjon for å fange essensen i en tekst. De holder at kodene skal skapes aktiv av forskeren og være et resultat av den analytisk virksomhet.

Deltagernes svar ble analysert spørsmål for spørsmål, men fordi spørsmålene var åpne forekom det ofte at deltageren førte samtalen i den retning de selv kjente var mest relevant. De svarte som oftest på spørsmålet, men noen gav også lange utgreiinger som ikke nødvendigvis var relatert til det faktisk stilte spørsmålet, men som likevel var svar på et annet. I slike tilfeller ble spørsmål de allerede hadde besvart spurt på nytt slik at deltageren fikk mulighet til å tillegge noe og hvis deltageren da refererte til tidligere svar ble denne informasjonen kodet under det aktuelle spørsmålet. Videre opplevde informantene temaene “utilsiktet flytting”, “aspekter ved fungerende fosterhjem” og “ansattes utfordringer” som oppsummerende og deltagerne gjentok gjerne ting her som var tidligere sagt i intervjuet. Gjentatte koder er indikert med parenteser i fullversjonen av tabell 3 (se vedlegg 4) og i tabell 4.

2.4.3 Definerings av tema. Ved tredje steg søkte forskeren etter temaer blant kodene. Kodene ble analysert og det ble forsøkt å finne mønster blant disse kodene. Koder som kunne grupperes ble til undertemaer som ble underlagt de allerede fastsatte temaene i intervjuguiden. Fjerde steg involverte en gjennomgang av disse temaene på nytt, noe som ble gjort mange ganger underveis i analysen for å sikre at materialet var kodet rett og at temaene var understøttet av korrekte koder. Dette arbeidet var krevende da koder lett overlappet og differensiering mellom disse ble viktig. Ved steg fem ble temaene navngitt, gjennomgått og redefinert der nødvendig. Undertemaene ble sammenlignet med datamaterialet før de ble fastsatt. Forskeren sammenlignet ulike grupper og utforsket ulikheter i svarrespons hos disse gruppene. Dette ble gjort med analyseprogrammet NVIVO, der forekomsten av ulike koder hos ulike grupper ble talt og deretter eksponert til et exceldokument.

Tabell 3

Eksempler på tema, undertema og koder

Hovedtema fra intervjuguide	Undertema	Koder
Motivasjon	Overskudd på ressurser	Hadde overskudd på tid og energi Hadde gode økonomiske rammer Hadde et ekstra rom i hus/leilighet
	Ønske om å være samfunnsnyttig	Hadde et ønske om å bidra Ble motivert av mediedekningen av flyktningbarna Hadde et ønske om å ta ansvar
	Ønsket en positiv endring	Et ønske om å ha noen å dele hverdagen med En forventning om at foreldrerollen ville være givende En antagelse om at barnet kom til å bidra med glede Ønsket nye utfordringer
	Ønsket betalt arbeid	-

Note. Full tabell finnes i vedlegg 4.

2.4.4 Sitater. Resultatet ble presentert tema for tema og illustrert med sitater. For å tydeliggjøre hva informantene snakket om i sitatene ble det tidvis nødvendig å sette inn hjelpeord i sitatet. Disse er markert med klammetegn [] og er altså ikke en del av originale sitatet. Hvis deler av sitatet ble fjernet fordi det eksempelvis manglet relevans, ble dette markert med (...). Som tidligere nevnt ble informasjon som kunne identifisere informanten

markert med parentes og to asterisk (**) og setninger som ikke lot seg transkribere på grunn av dårlig lyd kvalitet ble markert med (...). Pauser ble markert med nummertegn #. Sitatene er gjengitt ord for ord slik de ble sagt.

2.5 Ethiske betraktninger

Denne studien er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Prosjektbeskrivelsen ble også sendt til Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) og ble vurdert å ikke falle under REKs mandat.

I tillegg til intervju med ansatte og fosterforeldre hadde det vært nyttig å snakke med fosterbarn for å forstå hvordan de opplever fosterhjemsarbeidet. Enslige mindreårige flyktninger anses dog som en spesielt sårbar gruppe, både på grunn av alder og traumatiske erfaringer før flukt, under flukt eller i påvente av oppholdstillatelse i vertslandet. I tillegg har mange av disse barna begrensede norskkunnskaper og bruk av tolk hadde vært nødvendig. Da prosjektet i tillegg tok for seg et stort antall systemspørsmål ble det derfor vurdert at ansatte og fosterforeldre var mest egnede som informanter.

Informasjon om prosjektet ble gitt i både skriftlig og muntlig form og informert samtykke innhentet. Det ble opplyst om at deltagelse var frivillig og at det var mulig å trekke seg fra prosjektet om dette var ønskelig.

Det ble ikke stilt sensitive spørsmål, men om det skulle vise seg at fosterforeldre hadde behov for samtale rundt sensitive temaer eller oppfølging utover det de hadde kunne de, etter eget ønske, bli henvist videre til oppfølger i kommunen som ville følge opp dette (men ingen av deltagerne hadde behov for dette).

All data ble aidentifisert. Datamateriale og kodebok ble oppbevart hver for seg i låst skap. Data ble anonymisert og eventuell ikke-anonymiserbar data ble slettet ved prosjektslutt.

3. Resultat

3.1 Sammenligninger

Ikke-skandinaviske og skandinaviske fosterhjem ble sammenlignet, men det ble ikke funnet noen forskjell i type svar avgitt. Erfaring fra å oppdra biologiske barn utgjorde heller ingen forskjell. Det ble heller ikke funnet noen forskjell mellom de fosterhjemmene som hadde relevant utdanning og de som hadde andre typer utdanning og arbeid.

Det ble derimot funnet en tydelig forskjell i typer svar når tidligere og nåværende fosterhjem ble sammenlignet. Det ble også funnet noen forskjeller mellom ansatte som har opplevd utilsiktet flytting av fosterbarn og de som ikke har opplevd dette. Videre ble det funnet noen forskjeller i respons når de tre ulike gruppene med ansatte ble sammenlignet, så vel som når fosterhjem (både nåværende og tidligere) og ansatte ble sammenlignet.

Det ble også utført en analyse av potensielle ulikheter i respons hos fosterhjemmet og dets respektive oppfølger og saksbehandler. Mange fosterhjem hadde dog bare en kommuneansatt representert i utvalget og noen ble derfor sammenlignet med saksansvarlig, andre med oppfølgere. Det ble ikke funnet noen store forskjeller i responsstil (til tross for at det fantes noen forskjeller mellom fosterhjem og ansatte på gruppenivå). Det er mulig at forskjellen i type svar ville vært annerledes hvis alle fosterhjem ble matchet med både oppfølger og saksbehandler.

Fosterforeldre og ansatte ble bedt om svare på spørsmål i generell forstand. Selv om svarene hovedsakelig var basert på informantenes personlige erfaringer, refererte både ansatte og fosterforeldre til historier fortalt av andre ansatte eller fosterforeldre og dette materialet er også inkludert i studien.

3.2 Motivasjon

3.2.1 Et ønske om å være samfunnsnyttig. Alle fosterhjem ytret et ønske om å bidra og være samfunnsnyttige. En fosterfamilie sa at de «ønsket å gjøre en liten innsats (...) Vi hadde vel ikke gjort det om det ikke var for alle flyktingene som kom». Fosterforeldre hadde videre en tendens til å tenke at de skulle utgjøre en forskjell og håpet at opplevelsen kom til å være interessant og givende. Intervjuer med ansatte støttet dette og de opplevde at fosterforeldrene hadde et genuint ønske om å hjelpe. Et eksempel er som følger:

Jeg opplever jo at de fosterforeldrene som tar imot enslige mindreårige, de er jo genuint opptatt av andre, det å forstå og lære om andre kulturer, om ikke så hadde de ikke valgt det [å bli fosterhjem]. Så det er jo et engasjement for å bli bedre kjent med

Tabell 4*Oversikt over hovedtema fra intervjuguiden og undertema*

Hovedtema	Undertema	Hovedtema	Undertema
Motivasjon	Overskudd på ressurser	Fosterbarnets behov og utfordringer	Lærevansker
	Ønske om å være samfunnsnyttig		Emosjonelle vansker
	Ønske om en positiv endring		Manglende tillit til voksne
	Ønske om betalt arbeid		Ønske om å passe inn
Forventninger	Kulturelle utfordringer	Fosterforeldres og utfordringer	Biologisk families krav og forventninger
	Emosjonelt krevende arbeid		Vansker med å forstå nye oppdragelsestrategier
	Endring i hverdagsrytmen		Barnet hadde negativ atferdsendring
	Høflighet, samarbeidsvillighet og takknemlighet		Vansker med å forstå barnets behov
	Rask tilpasning		Å senke forventninger
	Positiv opplevelse - fosterbarnet vil berike eget liv		Å ikke være avhengig av et emosjonelt bånd
	Fleksibelt system og tilstrekkelig oppfølging		Å stå i avvisning
Forberedelser	Praktiske forberedelser	Utsiktet flytting	Tilstrekkelig oppfølging og forståelse av system
	Tilegnet seg ny kunnskap da utfordringer ble forutsett		Barnet hadde holdningsproblemer
	Tilegnet seg ikke kunnskap da utfordringer ikke ble forutsett		Barnet hadde urealistiske forventninger
Erfaringer	Krevende arbeid med mye ansvar	Aspekter ved fungerende fosterhjem	Avvisning og konflikter
	Barnet var utakknemlig		Mismatch mellom forventninger og erfaringer
	Manglede emosjonelle bånd		Dårlig forberedelse og opplæring
	Eskalerende konflikter og avvisning		(Manglende oppfølging)
	Barnet tilpasset seg raskt		Kriterier og matching
Kultur	Viser respekt og interesse	Aspekter ved fungerende fosterhjem	Vanskelig å forebygge utsiktet flytting
	Veilede barnet i kulturelle forskjeller		Adekquate ressurser
	Gjøre rom for to kulturer		Barnet kjenner seg velkommen og inkludert
			Utholdenhet og tålmodighet

Tabell 4, fortsettelse

Oversikt over hovedtema fra intervjuguiden og undertema

Hovedtema	Undertema	Hovedtema	Undertema
Rekruttering	Tidskrevende prosess	Samarbeid med øvrige instanser	Samarbeid med Bufetat tidsvis krevende
	Ivareta fosterhjem uten fosterbarn		Samarbeid med Bufetat svært godt
	Utfordrende matchinprosess		Variierende samarbeid med skole
	Fosterhjem av annen demografi enn andre typer fosterhjem		
Opplæring	Pride opplevdes som lærerikt	Økonomi	Finansielt tap
	Pride manglet tilstrekkelig fokus på kultur og konflikter		Dårlige rettigheter
	Kommunerekrutterte fosterhjem manglet opplæring	Annet	Konflikthåndtering
	Kommunen ønsker å supplere med vidre opplæring		Fosterforeldres holdninger
Oppfølging	Tidvis utilgjengelig og uforståelig system		
	Variierende kvalitet på oppfølging		
	Fosterhjemsgrupper forebygger utilsiktet flytting		
	Lovkrav for oppfølging gir lite fleksibilitet		

Note. Koder eller kategorier markert med parenteser forekommer for andre gang i tabellen, da de ble sagt på ny av fosterforeldrene under de mer oppsummerende temaene "utilsiktet flytting".

en annen kultur samtidig som de opplever det frustrerende fordi ting blir veldig fremmed og vanskelig å forstå.

3.2.2 Overskudd på ressurser. Alle fosterforeldre opplevde at de hadde de nødvendige ressursene (som inkluderer stabil økonomi, overskudd på energi og tid samt ekstra husrom) som kreves for å være et godt fosterhjem og ønsket å bidra med dette. Intervju med ansatte støtter dette. En tidligere fosterforelder mente forholdene lå til rette slik at hen kunne gi en ungdom en trygg oppvekst:

Jeg tenkte at jeg hadde ingen mangler. Jeg hadde [en] godt betalt jobb, jeg hadde et hus og jeg hadde et par rom ledige egentlig og bodde på en ganske bra plass hvor ungdom kan vokse opp trygt og godt.

3.2.3 Et ønske om positiv endring. Svar fra deltagere som tidligere hadde vært fosterhjem indikerte at et ønske om positiv respons og nærhet fra barnet var en viktig motivator og de ønsket at barnet skulle berike livet eller representere en positiv endring. Disse foreldrene hadde et håp og en forventning om at barnet skulle berike fosterforeldrenes liv med glede, redusere ensomhet og gi fosterforeldrene en mulighet til å prøve foreldrerollen. Et tidligere fosterhjem forklarte dette med å si:

Mine barn har flyttet ut en etter en. Og huset ble plutselig ganske stille og tomt. Ehm, så # jeg så ikke noen hindring også hadde jeg tenkt at da blir det litt glede og litt liv i huset (...) Jeg hadde ikke forventet noe, men jeg hadde i hvert fall trodd at jeg skulle ha en ledsager i huset og at han skulle trives. Og at han gjør det bra, det hadde gledet meg sånn! Om det var på skolen han gjorde det bra, eller.

En annen tidligere fosterforelder sa at «vi har jo ikke hatt barn før og jeg gikk opp i det her med liv og lyst (...) Det er gøy å ha med seg noen å lære opp», og beskrev et ønske om å ha noen hen kunne overlevere sin kunnskap til og delta på aktiviteter sammen med. En tredje fosterforelder ønsket å ta imot et barn fordi hen hadde «litt sånn midtlivskrise og har [hadde] lyst på nye utfordringer».

3.2.4 Betalt arbeid. En nåværende fosterforelder sa at hen ønsket å bli fosterforelder «først og fremst fordi (**) [ektefellen] ikke hadde jobb og det kunne vært godt å ha noe å gjøre og litt inntekt». Denne familien tok dog ikke selv kontakt med Bufetat, men ble kontaktet av kommunen og oppmuntret til å ta imot barn da familien hadde spesielle

kvalifikasjoner i form av erfaring med barnets kultur og språk. Familien opplevde da dette som en god mulighet for sysselsetting og lønn.

3.2.5 Sammenligning av informantgruppens svar. Alle fosterforeldre opplevde at de hadde de nødvendige ressursene som kreves for å være fosterhjem. Dette inkluderte stabil økonomi, overskudd på energi og tid samt ekstra husrom. Alle fosterhjem hadde også et ønske om å bidra og være samfunnsnyttige. Tidligere fosterhjem virket å være mer motivert av et behov for glede, kjærlighet, selskap eller endring, mens nåværende fosterhjem var mer fokusert på hva de kunne bidra med, både praktisk og emosjonelt. Et nåværende fosterhjem anså det også som en mulighet for betalt arbeid. Intervju med ansatte støtter det ovenfornevnte.

3.3 Forventninger

3.3.1 Kulturelle utfordringer. De fleste fosterforeldre forventet noe kulturelle utfordringer som forskjeller i religion, kvinnesyn, mat og tradisjoner. Mange opplevde derimot at disse ulikhetene ikke var så store som først antatt. En tidligere fosterforelder sa at hen brukte en del tid på å tenke på hvordan ting kom til å bli, men ble overrasket over guttens manglende ønske om å utøve religion: «Hva kommer han med, med den muslimske tingen, be og boka og teppet. Nothing! Han har ikke nevnt det med et ord, noen ting som helst. Jeg tenkte supert! Da blir vi mer og mer like».

3.3.2 Emosjonelle utfordringer. Tidligere fosterforeldre forventet ikke store emosjonelle utfordringer (utfordringer relatert til barnets atferd, psykiske helse eller at dette kunne påvirke familien negativt). Nåværende fosterforeldrene forventet slike utfordringer men hadde en tendens til å undervurdere disse noe. Et nåværende fosterhjem erfarte at arbeidet var psykologisk krevende:

Det er også psykologisk krevende en slik utfordring. Mine egne barn og fremmede barn. Også har de jo spesielle behov og oppfører seg annerledes enn vi forventer.

(...) Det var vel en viss undervurdering. Man lærer jo gjennom livet og her fikk vi en ekstra leksjon.

3.3.3 Endring i hverdagsrytmen. Et tidligere fosterhjem forventet endring i den daglige rytmen, noe som innebar små endringer i hverdagen:

Vi var jo forberedt på at det kom til å berøre oss en del. Bare den der daglige rytmen. Badet ville være opptatt til tider. En plass til rundt middagsbordet. Den der vanlige hverdagsrytmen som man har. Vi var jo forberedt på at det ville bli annerledes.

3.3.4 Høflighet, samarbeidsvillighet og takknemlighet. Flere tidligere fosterhjem nevnte høflighet, samarbeidsvillighet og takknemlighet som vanlige forventninger. En familie sa at de «hadde forventet at han skulle sette pris på å få en familie og være med på ting». En annen fosterforeldre pratet om hvordan de forventet at barnet skulle være samarbeidsvillig og hyggelig som takk for å få bo hos familien:

Når vi er snill og åpner hjemmene våre og vi er snille og hjelper deg, og det minste vi forventer er at, ikke det at du skal gå rundt å takke og være veldig takknemlig, men at du skal i det minste være hyggelig mot oss og samarbeide med oss.

Intervjuer med ansatte indikerte at forventningene om høflighet, samarbeidsvillighet og takknemlighet var vanlige blant fosterforeldre. En ansatt pekte på at mange familier har en forventning om at barnet vil være takknemlig for muligheten til å bo hos familien:

Fosterhjemmene kan ha en forventning om at det skal være en ungdom som er glad for å bo her og som ønsker det, også kan de oppleve å få en ungdom som krever, veldig, veldig mye (...) Også opplever jeg kanskje at forventningene er at det her barnet skal ha en veldig takknemlighet for at det skal få komme hos dem og bo i en norsk familie og få alle muligheter som blir lagt i hendene deres. Så det forventes at barnet skal tilpasse seg livet til denne familien.

3.3.5 Rask tilpasning. Tidligere fosterhjem hadde en tendens til å forvente at barnet kom til å raskt tilpasse seg hverdagsliv og familiens rutiner og at denne prosessen ville foregå uten større konflikter. De hadde forventninger om at barnet kom til å bidra med glede og selskap:

Vi hadde jo en forventning om at dette kom til å bli interessant og gøy (...) Jeg så jo for meg eventuelt fotballturer til England og mye rart der. Jeg syntes det var gøy dette her, men det ble ikke sånn som jeg hadde håpet på.

Videre hadde de fleste fosterforeldre også en tendens til å underestimere potensielle utfordringer og forvente at barnet hadde større kapasitet til å klare seg selv enn det faktisk hadde. En ansatt fortalte at en del fosterforeldre forventer at barnet skal være selvstendig og raskt tilpasse seg sitt nye miljø og kultur:

De har jo litt forventninger om at ungdommen skal rett inn å ta [den norske] mattradisjonen og kle seg etter været, kanskje litt sånn forventning om at de skal være mer selvstendige enn de er. For de er jo det på noen områder, for de kan jo vaske klær for det har de jo gjort. De kan jo klare seg selv, men å forvente at de skal ha på seg lue og stillongs om vinteren og litt sånne ting, det tror jeg man må hjelpe de litt med.

3.3.6 Fleksibelt system og god oppfølging. Et nåværende fosterhjem fortalte at de hadde forventet et mer fleksibelt system:

Det å ta ansvar for et barn er i seg selv veldig ansvarsfullt. Og forventningen er at systemet skal være mer fleksibelt enn familien, fosterforeldrene. Fordi de [fosterfamilien] har en del ting de må gjøre (...) [og] hvis systemet ikke er tilgjengelig eller fleksibelt [så] blir det hele tiden vanskelig.

Dette ble etterfulgt av et eksempel på at saksbehandler utsatte et møte med familien tre ganger, også på samme dag som møtet skulle holdes. Fosterfamilien opplevde at kommune forventet at familien måtte vise fleksibilitet og tilpasse sin hverdag etter kommunens kalender, som ble spesielt problematisk da fosterforeldre måtte søke om fri fra egen jobb for å møte til en samtale som stadig ble utsatt. Fosterhjemmene forventet også tilstrekkelig oppfølging. Ansatte bekreftet at dette var en hyppig forekommende forventning: “de forventer å bli fulgt opp av kommunen. De forventer å ikke stå alene i oppdraget.” En annen ansatt sa at “[fosterforeldre] har veldig mye forventninger til barnevernstjenesten som noen ganger blir litt urealistiske. (...) De tenker at vi skal være tilgjengelig hele tiden og at det, også tror jeg kanskje at noen forventer mye mer oppfølging enn de faktisk får”.

3.3.7 Ulikheter mellom fosterbarn og fosterforeldres forventninger. Ansatte og fosterforeldre rapporterte om ulikheter i fosterbarnets og fosterforeldrenes forventninger, men gir ikke mange eksempler på det. En ansatt sa dog at “det blir sånn at fosterforeldre forventer takknemlighet og ungdommen forventer at du er tjeneren min, også kan det bli en kilde til konflikt”.

3.3.8 Sammenligning av informantgruppenes svar. Mesteparten av fosterhjemmene forventet kulturelle utfordringer og at det kom til forekomme en endring i den daglige rytmen. Tidligere fosterforeldre tenderte å forvente at barnet skulle være snill, samarbeidsvillig og respektfull. De forventet takknemlighet og at det fosterfamilien tilbød barnet kom til å bli verdsatt, så vel som at barnet kom til å tilpasse seg raskt. Tidligere fosterhjem forventet at å huse et fosterbarn kom til å være en positiv opplevelse. Nåværende fosterhjem på den annen side var mer fokusert på et ønske om et fleksibelt system og adekvat oppfølging. De forespeilet seg utfordringer, men underestimerte disse noe. Intervju med ansatte støttet det ovenfornevnte. De la også til at mange fosterforeldre forventet å utgjøre en forskjell for barnet og håper at det kommer til å bli en morsom og interessant opplevelse. Ansatte fortalte at de opplever at fosterforeldre forventer å ikke stå alene, men at de også forventer urealistisk mye oppfølging.

3.4 Forberedelser

3.4.1 Praktiske forberedelser. Alle fosterforeldre gjorde praktiske forberedelser, som for eksempel å kjøpe møbler, rydde rom eller flytte til ny bolig. De fleste familiene diskuterte også mulige endringer i hverdagslivet med respektive partnere og barn. Tidligere fosterhjem gjorde få forberedelser utover de praktiske. En familie illustrerte dette ved å si: “[vi] ordnet plass til en til. For det var ikke sånn at det bare var å flytte rett inn. Utover det gjorde vi vel egentlig ingenting. Vi tre snakket om det”. Årsaken til dette var trolig at tidligere fosterforeldre ikke forventet noen større utfordringer, utenom kulturelle. Intervjuer med ansatte bekreftet dette. En tidligere fosterforelder sa “Jeg hadde bare tenkt å bruke min erfaring med å oppdra barn som mine egne barn ble oppdratt og det ble folk av dem til slutt (latter)”, mens en annen familien fortalte at de kun forventet kulturelle problemer og derfor ikke gjorde noen større forberedelser:

Vi gjorde vel ikke noe spesielt, vi regnet vel med at han ville komme inn som et vanlig familiemedlem og bli godt kjent og skape tillit og nærhet etterhvert. Og vi skjønte jo at det kom til å bli en del problemer, men tenkte jo mest på kulturelle ting da”.

En tredje familie sa at besøket på omsorgssenteret gav falske forventninger da barnet fremstod snill og høflig og var beskrevet av de ansatte som godt tilpasset uten atferdsvansker. Dette viste seg å ikke stemme.

3.4.2 Tilegning av ny kunnskap. Nåværende fosterforeldre var i noe større grad enn tidligere fosterforeldre fokusert på at det kunne forekomme problemer. Disse fosterhjemmene leste om religion og kultur, men også om fosterhjemssystemet (det vil si lover, reguleringer og rettigheter). Et nåværende fosterhjem tok også kontakt med voksne som selv hadde vært fosterbarn for å høre hvilke erfaringer disse hadde med å være fosterbarn:

Jeg leste ganske mye, det finnes jo ganske mye på nett, om fosterforeldre som fortalte om hvordan de opplevde det, både positivt og negativt, da. (...) Men vi hadde jo ingen andre direkte nære folk som har tatt imot noen, det hadde vi ikke. Men vi har jo nære som er fosterbarn, så passet på å snakke litt mer med de om hva de syntes midt opp i alle ting [hvordan det var å vokse opp som et fosterbarn].

3.4.3 Sammenligning av informantgruppers svar. Alle fosterhjem gjorde praktiske forberedelser og diskuterte potensielle endringer med respektive partnere og barn. Utover dette forberedte tidligere fosterforeldre seg lite. Nåværende fosterforeldre tenderte å bruke mer tid på forberedelser. De leste fosterhjemsmanualen, gjorde research om barnets kultur og tradisjoner og søkte råd hos andre med erfaring fra fosterhjemsarbeid. Det er mulig at nåværende fosterhjem brukte mer tid på å forberede seg fordi de også i større grad forventet utfordringer. Intervju med ansatte støtter dette og sier at det er en sammenheng mellom hvilke utfordringer som forventes og hvor mye tid fosterforeldre brukte på å forberede seg selv.

3.5 Erfaringer

3.5.1 Krevende arbeid med mye ansvar. Mange fosterforeldre fant at arbeidet var ansvarsfull, krevende og at barnets tilpasningsprosess var langsom. En tidligere fosterforelder fant det vanskelig at barnet ikke tilpasset seg så hurtig som forventet:

Det gikk sånn i rykk og napp at det ble ikke bare sånn vanlig fremgang i saken (...) Så jeg har unnskyldte det [han] hele tiden, men så har jeg tenkt, vi var jo sammen i fire måneder, men nå må det stabilisere seg.

Når det er sagt beskrev også fosterforeldre gode øyeblikk sammen med barna hvor de lo og spøkte, men at disse forekom noe sjeldnere (særlig hos tidligere fosterhjem) sammenlignet med forekomsten av negative erfaringer. Mesteparten av fosterhjemmene opplevde at jobben var mer krevende enn de forutså. En familie pratet om hvordan det å være fosterhjem innebærer å bære mye ansvar:

Det var mer ansvar, ja. En del mer enn vi trodde, ja. Selv om barnevernet og alle sammen er veldig fornøyd med progresjonen og aktivitetsplanen vi har planlagt selv så har vi nådd alle våre seks-måneders mål, men det har vært en veldig krevende jobb.

3.5.2 Kravstorhet og utakknemlighet. Mange fosterforeldre opplevde at barna hadde for store krav til materielle goder. En tidligere fosterforelder strevde med å forstå hvordan barnet kunne ha så mange materielle krav når det uansett ikke hadde hatt slike ting i hjemlandet:

Jeg har forstått det sånn at de fleste som kommer har blitt snakket til av de som bor her nå om at her i Norge så er veldig velstand og du har krav på ditten og du har krav på datten (...) Men han hadde på en måte krav hele tiden, eller hadde rett på, krav til forskjellige ting som, tror det var tre par fotballsko jeg endte opp med å kjøpe til han. Også ny mobiltelefon, for den hadde han kastet til en kompis også hadde den gått i gulvet og blitt ødelagt. Over 3000kr. (...)

Et nåværende fosterhjem sa at: «det er mange som forventer seg å få en takknemlig liten person, men det er de jo ikke heller. De er ganske kravstore!» Intervju med ansatte støtter at kravstore, utakknemlige fosterbarn er en vanlig opplevelse, men samtidig understreker de at de tror denne atferden er et smerteuttrykk og et resultat av de traumatiske opplevelsene de ha blitt påført under flukt.

3.5.3 Barnet tilpasset seg raskt. En nåværende fosterfamilie beskrev barnet som høflig og uten større tilpasningsproblemer. Barnet hadde stor respekt for norsk kultur og ønsket å forstå hvordan samfunnet fungerte. Fosterfamilien bemerket dog at de ikke trodde deres fosterbarn var representativ for det generelle flyktingfosterbarnet. De attribuerte noe av suksessen til en svært støttende biologisk familie som både barnet og fosterforeldrene hadde kontakt med: «sammenlignet med vanlige, tradisjonelle fosterbarn, så har jo vi et barn som faktisk ønsker å være i fosterfamilie og som ønsker å være hos oss, og der [de biologiske] foreldrene støtter oss».

3.5.4 Manglende emosjonelt bånd. Et nåværende fosterhjem og flere tidligere fosterhjem opplevde at de manglet nærhet fra barnet. I noen tilfeller ledet dette til at fosterbarn og fosterforeldre spanderte mindre og mindre tid sammen. Et nåværende fosterhjem fortalte at det manglet emosjonelle bånd mellom barnet og familien, til tross for at

familien ønsket at barnet skulle ta imot kjærighet og omsorg. Fosterhjemmet konkluderte med at det er viktig at fosterhjem forstår at barnet aldri blir “deres”. Intervju med ansatte støtter dette og de legger til at fosterbarnet muligens ikke kjenner noe behov for å knytte seg til fosterhjemmet fordi det allerede har en familie, eller så prøver de muligens å unngå emosjonell tilknytting da dette leder til dårlig samvittighet ovenfor biologisk familie.

3.5.5 Eskalerende konflikter og avvisning. Tidligere fosterhjem opplevde alle eskalerende konflikter, avvisning og sinne fra barnet. Nåværende nevnte også at dette forekom, men fokuserte mindre på dette. Et tidligere fosterhjem beskrev sinne som det største problemet: «Han var jo helt annerledes enn det vi trodde. Han var ekstremt sint, og jeg ble nok overrasket over hvor preget vi som familie, personlig, ble av å bo sammen med noen som er hatefull og sint. Det hadde jeg ikke forventet.»

3.5.6 Sammenligning av informantgruppene. Alle fosterhjem og ansatte beskrev fosterbarn med store krav og forventninger. De fleste tidligere fosterhjem opplevde barna som utakknemlige. Fosterhjemmene opplevde eskalerende konflikter, sinne og avvisning. Nåværende fosterhjem beskrev arbeidet som mer krevende enn forventet. Mange fosterhjem kjente at de manglet adekvat oppfølging, mens andre igjen opplevde at kommunen gjorde en god jobb og opererte innenfor de grensene og ressursene de hadde.

3.6 Fosterbarns behov og utfordringer

3.6.1 Lærevansker. Flere fosterforeldre erfarte at barna hadde lærevansker eller manglet interesse for å ta til seg ny kunnskap. Fosterbarna hadde ofte mye tapt skolegang på grunn av krig og flukt og en fosterforelder fortalte:

Hans [fosterbarnets] utfordringer var at han hadde jo ikke, han hadde minimalt med skolegang fra hjemlandet. Når det gjelder skriving og lesing. I løpet av det året som han gikk på skolen på mottaket så lærte han en del, men på et år klarer man ikke å lære alt som andre barn lærer på syv-åtte år.

En annen fosterforeldre opplevde at manglende skolegang muligens påvirket barnets selvfølelse og at gutten hadde behov for mestringsfølelse:

Hver gang vi jobbet med lekser så endte det opp med at han bare klappet igjen pcen og gav opp på grunn av # jeg tenker at hans selvbilde, det var ikke bra at vi satt der sammen og han kunne ikke ting. Kanskje han innrømte ovenfor seg selv at han faktisk behøvde hjelp (...) Han [fosterbarnet] forklarte at det var avhengig av

hvilken dag han hadde, enten var han helt oppe og var tøff og eplekjekk så da skjønte jeg at det ikke var en god dag å sette seg å gjøre lekser, men når han hadde de vanlige dagene, normale dager, der vi satt sammen og bare pratet og «trenger du hjelp?» og «hva betyr det?» så fikk vi plutselig en hel matematikkoppgave gjort ferdig også fikk han sånn «wow» også begynte han å like matte. (..) Et behov for mestringsfølelse.

En annen familien strevde med å motivere barnet til å gjøre skolearbeid: “Jeg fikk han ikke interessert, han virket ikke vitebegjærlig i noe annet enn fotball” og fosterforelderen uttrykte frustrasjon over dette.

3.6.2 Emosjonelle problemer. Tidligere fosterforeldre beskrev fosterbarn med mange emosjonelle problemer som sinne, bekymring om oppholdstillatelse, lav selvfølelse, motstridende følelser om fosterhjemmet, søvnproblemer og frykt. Ansatte sa at disse emosjonelle vanskene har en tendens til å komme når barnet er plassert i fosterhjemmet og begynner å slappe av. En saksbehandler sa:

Fosterhjemmene, jeg tror ikke det går an å sette seg inn i hva de vil få, hva som kommer ut av de ungene (...) Sånn som i starten vil ungene lære alt og være med på alt og er veldig mottakelige og hyggelige. Og er utsultet på voksenkontakt og aktivitet. Også begynner de å lande litt også får de veldig dårlig samvittighet kanskje fordi de begynner å bli glad i denne familien. Også savner de sin familie også begynner alle traumene å komme.

Traumer fra tiden under flukt er vanlig, men det er trolig også mye bekymring og stress knyttet til spørsmål om oppholdstillatelse i vertslandet. Mange av disse tenåringene er bekymret for hva som skjer når de blir 18 og kan miste sin midlertidige oppholdstillatelse. En tidligere fosterforelder sa:

Vi har snakket om hvilke planer han hadde, ja, det eneste han har snakket om er «hva som skjer med meg når jeg blir 18 år». Jeg sier at jeg vet ikke hva som skjer deg når du blir 18 år. Nå må du konsentrerer deg om det som er nå og det kan hende det ordner seg.

Et annet tema ofte løftet frem av fosterforeldre og ansatte var at barnet hadde vanskeligheter med å legge fra seg overlevelsesatferd som for eksempel ekstrem

selvstendighet, atferd preget av frykt, løgn eller alltid være i beredskap og klar for å flykte på ny. Et nåværende fosterhjem beskrev denne opplevelsen slik:

I starten sov han med klærne på også snakket jeg med en psykolog om det og det kan jo være et tegn på at han et sted i bakhodet skal være klar til å flykte, eller at han ikke kjenner seg helt trygg. Så selv om vi opplevde han som veldig trygg i starten så, men sånn er det ikke lenger (...) han lå alltid [å] sov med klærne på. Det var litt rart. Men det er jo som sagt, det har han sluttet med. Vi har jo ikke gjort så stor greie ut av det.

En saksbehandler pratet om hvordan barna hadde vansker med å senke skuldrene og legge fra seg fluktatferd:

[Det] er store utfordringer med at de ikke lander, hvis du skjønner hva jeg mener. De er fortsatt på flukt etter de kommer hit, de klarer ikke å roe seg ned i fosterhjemmet. De er enda på flukt og det er trist da. Og det er jo veldig utfordrende for fosterhjemmet.

En annen ansatt pekte på at barna kunne synes at det er vanskelig å la en voksen ta vare på seg etter å ha vært på egenhånd så lenge: “De har vært vant til å overleve (...) de har jo veldig ulike fluktveier, men de har jo vært vant til å ta avgjørelser på egenhånd og er ikke vant at det er voksne som kommer inn og styrer med kjærlighet”. Fosterforeldre beskrev også barn som var mye redde og fortalte at de strevde med hvordan tilrettelegge for dette:

Han hadde problemer med å gå ut i mørke, så [etter] klokken fem så gikk han ikke ut. Og klokken fem så kom jeg hjem også måtte vi kanskje kjøre til butikken å kjøpe melk. Og hvis jeg skulle kjøre på butikken så var han redd for å være alene hjemme. Hadde han fortalt meg det, hadde vi kunnet, det gikk litt tid før jeg oppdaget det. Og da var det en mulighet mindre. Han ble ikke med på butikken, men jeg kunne ikke gå fra han og etterlate han alene.

Omtrent alle fosterforeldrene nevnte søvnproblemer som et hyppig problem. Ansatte nevnte også søvnproblemer som en vanlig utfordring. Dette inkluderte vansker med innsøvning fordi fosterbarna var redde eller alltid i beredskap/klar til å flykte, andre sov svært

dypt og fosterforeldrene strevde med å vekke barnet. Ansatte nevner også manglende struktur i døgnrytme og mareritt som vanlige opplevelser.

Fosterforeldre og ansatte sa at de antar at disse emosjonelle problemene er et resultat av traumatiske minner fra flukt og ansatte trodde at det er disse erfaringene som leder til avvisning og andre atferdsproblemer. Flere ansatte sa at utakknemlighet og sinne var barnas smerteuttrykk, og at mange av disse barna strever med motstridene følelser når de blir glad i fosterfamilien da disse barna naturligvis også kjenner en lojalitet mot sin egen biologiske familie.

Kommunalt ansatte uttrykte bekymring for hvor vanskelig det er å gi disse barna psykologisk hjelp. Kommuneansatte anså at årsakene til dette er at (1) barna mangler begrepet mental helse, (2) barnet nekter å motta psykologisk hjelp fordi det ansees som noe skamfullt (3) og på grunn vanskeligheter med å få rett til helsehjelp hos BUP, da mange henvisninger blir avvist. En ansatt beskrev situasjonene slik:

Men de legger lokk på ting - du skal ikke prate, ikke sant. En psykolog er jo en crazy doktor, sant. Skal du til psykolog så er du gal, sant. Det er skambelagt. Vi tenker mange ganger at de trenger psykiatrisk behandling og det, det er så vanskelige saker å jobbe med.

3.6.3 Manglende tillit til voksne. Noen fosterforeldre opplevde at barna hadde lite tillit til voksne. Andre opplevde at fosterbarnet ikke var emosjonelt tilgjengelig, og var for selvstendig eller stolt. En fosterforelder sa at fosterbarnet aldri spurte om hjelp, tok ikke imot veiledning og virket ikke fri til å være seg selv rundt den voksne:

Han var jo hyggelig og smilende og alt, men det var avstand der hele tiden, følte jeg. (...) Ja, fordi han kunne alt i sitt eget hode. Han trengte ikke hjelp og kunne alt og var veldig selvstendig. Jeg vet ikke, jeg har tenkt på hans bakgrunn hjemmefra. (...) Ikke at han var farlig på noe vis, men han var avisende og stille, eller sånn «jeg klarer meg selv» igjen. Også gikk det noen dager også, da var det som jeg hadde møtte to (**) [gutter] egentlig, han strevde med et eller annet inni seg, det å bare bli seg selv og slappe av.

Ansatte sa at disse barna har lite tillit til voksne på grunn av negative opplevelser fra flukten og at det tar tid for barnet å forstå at fosterhjemmet er trygt sted. Bare en nåværende

fosterforelder nevnte manglende tillit til voksne og beskrev en vedvarende emosjonell distanse mellom fosterforeldre og fosterbarn.

3.6.4 Et ønske om å passe inn. Tidligere fosterforeldre opplevde at fosterbarna hadde et stort ønske om å passe inn på skolen og i det norske samfunn generelt. Dette ble oppnådd med interesse for mote, forsøk på å kopiere de norske barna samt ved å ikke delta i religiøse skikker. En tidligere fosterforelder beskrev det på denne måten:

Og han kopierte guttene i skolen 100%. Han ville ha samme fotballsko, samme mat. Samme hårklipp, alt. Plutselig kom det, jeg husker ikke når det skjedde, at han måtte ha det, og det og det. Og det var helt greit. Det var ikke uoverkommelige ting. Så det var greit.

En ansatt fortalte at fosterbarna har et ønske om å være mest mulig normal og at de ikke sammenligner seg med barn fra hjemlandet, men heller med norsk ungdommer:

Nå er han [fosterbarnet] i posisjon til det, nå har han fått et sted å bo og nå kan han begynne livet sitt. Og da vil han være mest mulig normal. Og du må huske på at han sammenligner seg ikke med kompiser i Afghanistan, han sammenligner seg med de som går i 9. klasse her. Og de er norske og har stort seg ressurssterke foreldre og de har iPhone og nye fotballsko, klart gutten også vil ha det.

3.6.5 Biologisk families krav og forventninger. Mange enslige mindreårige flyktningbarn blir sendt av sine biologiske foreldre for å sikre bosetting i et nytt land. Disse barna refereres ofte til som “ankerbarn”. Ansatte beskriver dette som en ansvarsfull og tung jobb for barna. De lever med forventningene fra deres biologiske familie, ikke bare om å sikre familiegjenforening, men det forventes også at barna skal bevare kulturelle og religiøse tradisjoner samtidig som de skal finne sin plass i et nytt land. Et barn som venter på familiegjenforening har derfor ikke nødvendigvis noen interesse av å bosettes i et fosterhjem og dette kan skape konflikter da fosterfamilien ofte ønsker seg et barn som skal tilhøre familien og blir “deres”:

Også vet vi at mange av disse barna er sendt av familiene sine i hjemlandet som ankerbarn. Det vil si at de har en forventning hjemmefra også om at de skal slå seg til ro her i Norge også skal de søke om familiegjenforening. Og det kan jo være mismatch opp i mot et fosterhjem som ønsker å få et barn [som er deres].

Ansatte fant også at disse barna tenderte å fraskrive ansvar for egen atferd og handlinger fordi de ikke selv valgte å forlate hjemlandet og flykte til Norge. De ble ofte tvunget til dette av familie eller andre slektninger: “Så jeg pleier å spørre de: “Hva gjør du her? Hva vil du?”. Også sier de at det er ikke de som har bestemt at de skal komme hit, og derfor blir det, da fraskriver seg ansvar” sa en kommuneansatt.

3.6.6 Vansker med å forstå oppdragelsesstrategier. Flere ansatte beskriver ulike strategier for å oppdra barn i ulike kulturer og argumenterer at i kollektivistiske kulturer gir foreldre barna mye frihet når de er små og begrenser deretter friheten barna har ettersom de blir eldre. I individualistiske kulturer foregår det motsatte og her har foreldre et ønske om at barna skal selvstendig gjøres og få mer frihet ettersom det blir eldre. Ansatte løftet frem hvordan denne ulikheten i oppdragelsesstil kunne være ganske forvirrende for fosterbarnet og muligens skape frustrasjon både hos fosterbarnet og fosterforeldre.

3.6.7 Øvrige behov. Tidligere fosterforeldre nevnte også at barna krevde kontinuerlig oppfølging, kjærlighet, trygghet, omsorg, struktur og tilrettelegging for kulturell og religiøs utfoldelse. I tillegg til dette beskriver nåværende fosterforeldre et behov for helsetjenester, kontakt med biologisk familie samt at barna trenger en «realitetsjekk» slik at de forstår at Norge ikke er et drømmeland hvor alt er gitt gratis.

3.6.8 Sammenligning av informantgruppene. Fosterforeldre og ansatte listet lærevansker, språkvansker, mistillit til voksne og behov for å passe inn som vanlige utfordringer. Videre har disse barna også en rekke emosjonelle vansker. De savner sine biologiske familier og strever med dårlig samvittighet ovenfor biologisk familie når de føler kjærlighet eller omtanke for fosterforeldrene, samtidig som de forsøker å håndtere traumatiske minner fra pre-flukt, flukt eller fra oppholdet i omsorgssentrene. Ansatte tror at disse kompliserte følelsene og opplevelsene leder til sinne, avvisning og utakknemlighet. Å legge fra seg fluktatferd var også utfordrende for flere barn. I tillegg beskrev ansatte vanskene ankerbarn opplever og forklarte at disse barna ofte ble sendt til Norge mot sin egen vilje for å sikre familiegjenforening. Ansatte belyste også hvordan ulikhetene mellom kollektivistiske og individualistiske oppdragelsesstrategier kan skape frustrasjon og misforståelser hos både fosterbarnet og fosterforeldrene. Tidligere fosterhjem rapporterte om flere problemer enn nåværende fosterhjem.

3.7 Fosterforeldres behov og utfordringer

3.7.1 Negativ atferdsendring. Omtrent halvparten av fosterforeldrene følte at fosterbarnet ble negativt påvirket av andre flyktninger, spesielt med tanke på atferd og finansielle krav. Å begrense samværet med andre flyktninger opplevdes vanskelig da de også mente at det var viktig for barna å opprettholde kontakt med venner de lærte å kjenne på omsorgssentrene. En tidligere fosterforelder sa:

Og etter hver gang han tok de telefonsamtalene så kom det en eller annen endring i atferden hans. Så jeg vet ikke om de har påminnet han, og han kom på at han er fra (***) og jeg skal ikke gjøre det, jeg skal ikke si det, eller jeg skal ikke oppføre meg sånn. For det var så tydelig endring i hans oppførsel.

3.7.2 Vansker med å forstå barnets behov, ønsker og utfordringer. Tidligere fosterforeldre fant det ofte vanskelig å forstå barnets behov og ønsker. Noen tidligere fosterforeldre sa at manglende norskkunnskaper ledet til misforståelse:

Han har brukt ordet skal «du skal, du skal», og jeg har tenkt du skal ikke fortelle meg hva jeg skal gjøre, men etterpå har jeg kommet på at det kan hende han bruker ordet feil. Han har ikke noen flere varianter, synonymer på det ordet. «Jeg kan» er [betyr] «jeg vil» [eller] «jeg ønsker meg».

Disse misforståelsene lot seg som regel løse hvis fosterforeldre spurte mange spørsmål. Intervjuer med ansatte bekreftet at kommunikasjon på grunn av begrensede norskkunnskaper kan være krevende.

Noen fosterhjem så også ut til å mangle kunnskap om kultur og flukt, som igjen gjorde det vanskelig å tolke barnets atferd. Det kan være vanskelig å forstå hvordan traumatiske erfaringer påvirker barnets atferd da fosterforeldrene generelt viste lite om hvilke opplevelser barna hadde hatt. En fosterforelder ønsket at barnet skulle bli med fjelltur og hadde vansker med å forstå hvorfor barnet ikke ville delta på dette:

Og jeg hadde jo forventet at han skulle være med, men nei, det ville han ikke. «Du må jo være med», sa jeg «så du får prøvd det». Så kom det frem etter en stund, da skjønnte jeg hvorfor han ikke ville, for han hadde dårlige minner om fjellet, fordi han hadde flyktet over fjellet og hadde ikke hatt mat og det var veldig negativt. Og når jeg fikk greie på det så sendte jeg jo han opp til broren da vi skulle på fjellet.

En annen fosterforelder fortalte en lignende historie der barnet hadde fremstått engstelig og redd på nyttårsaften, men fosterforeldre hadde vansker med å forstå hvorfor:

Det var noen sånne par ting, som nyttårsaften for eksempel. Vi var hjemme bare vi to, men jeg bor i tomannsbolig og vi møtes i hagen ved midnatt (...) Så vi ønsker hverandre godt nytt år og skravler før vi skyter noen raketter også går vi inn igjen. Fort gjort. Han ville ikke gå ut. Men etterhvert når jeg ser at han ser fra vinduet så sier jeg, kom, kom. Men, nei, han kom ikke ut. Men det var ikke nødvendig å bli redd for noe. Han har bodd her nå i to måneder og er kjent i området rundt huset.

Det er vanskelig å vite med sikkerhet hva som var årsaken bak barnets atferd, men basert på barnets nasjonalitet er det sannsynlig at gutten har opplevd bombing av hjemlandet og en kan anta at fyrverkerier derfor kan oppleves som svært skremmende for barn med slike erfaringer. Ansatte fortalte også en historie om et barn som var svært redd for varmtvannstanken fordi han trodde det var en bombe.

3.7.3 Senke forventninger. Et nåværende fosterhjem beskrev utfordringer med å senke sine forventninger, da barnet mest sannsynlig aldri kom til å fungere så godt som håpet: «Vi hadde nok litt for høye målsetninger i begynnelsen. Men etterhvert så må man jo tilpasse sine forventninger og redusere målene. Egentlig så la vi det på et mye lavere nivå». Fosterhjemmet forklarte videre at fosterbarnet opplevdes likegyldig til den hjelpen og veiledningen fosterhjemmet prøvde å gi og opplevdes som vanskelig å motivere:

Jeg tror det tøffeste er å nå et menneske som er likegyldig faktisk. Likegyldighet tror jeg er en av de verste egenskapene som finnes. Hvis noen hater så kan, må jo forstå det fordi da finnes det en grunn som man kan gå inn i, men likegyldighet, det er vanskelig å knekke slik at de plutselig får motivasjon til å gjøre ting. Det er vanskelig. Å få det til å bli en positiv eller negativ emosjon i hvert fall. (...) det er som en sten som må kontinuerlig slipes hvis den skal formes. Men den forblir fortsatt en sten, så du får det ikke til å bli en blomst, men det har mindre skarpe kanter.

Både ansatte og nåværende fosterhjem pratet om hvordan fosterforeldre måtte innse at barnet aldri kom til å bli “deres”, men heller være bekvem med å være en praktisk støtte da barnet mest sannsynlig aldri kom knyttet nære emosjonelle bånd med familien. Mange

fosterforeldre erfarte også at barnet strevde på skolen og sosialt til tross for at fosterhjemmet jobbet hardt for å hjelpe barnet å lykkes på disse arenaene.

3.7.4 Oppfølging og system. Som beskrevet tidligere var det en del fosterforeldre som strevde med systemproblemer. Utover det som allerede nevnt, synets mange fosterfamilier at det var utfordrende å alltid måtte være pådriver for å sikre at barnet fikk den hjelpen det trengte. Det bør også understrekes at halvparten av fosterhjemmene syntes oppfølgingen var god og at tidligere fosterhjem var mest fornøyd med oppfølgingen.

3.7.5 Å stå i avvisning. Mange fosterforeldre følte seg avvist av barnet. En tidligere fosterforelder fortalte en historie om hvordan fosterbarnet ikke ville at fosterforeldre skulle delta på en pokalutdeling til tross for at alle andre foreldre gjorde det:

Også ser jeg guttene komme en etter en sammen med foreldre og jeg venter på (**)
[gutten]. Også sier jeg «gratulerer med 4. plass!». Og han går bare forbi som om jeg ikke eksisterer. Han går foran meg og jeg går etter han opp til det møterommet der det skulle overrekkes pokaler. Og midt i trappegangen sier han «ikke du!».

Intervju med ansatte støtter at mange fosterforeldre kjenner seg avvist av barnet og sier at det er utfordrende å stå i avvisning over tid. Denne avvisning kunne arte seg som sinne, likegyldighet eller kritikk av familien. En oppfølger beskrev fosterforeldres utfordringer på denne måten:

De trenger masse informasjon om barnet, masse kunnskap om barns utvikling og de trenger mye kunnskap om hvordan de skal håndtere egne følelser slik at du ikke går i den fellen at du blir moraliserende. For det er mange dem. Jeg har fosterhjem som sier at «han er så motbydelig og frekk, uansett hva vi gjør så er det ikke bra nok. Det er ingen takknemlighet». De synes det er forferdelig belastende for seg selv og familien og nettverk fordi de opplever at de blir satt i så mange situasjoner som er vanskelig. Det er veldig, veldig følelsesmessig.

3.7.6 Sammenligning av informantgruppene. Noen fosterforeldre fant at barnet ble negativt påvirket av andre flyktninger og endret atferd etter å ha snakket med disse. Mange fosterforeldre opplevde avvisning fra barnet i form av sinne, likegyldighet eller kritikk av familien. Intervjuer med ansatte bekrefter at opplevelsen av å bli avvist over tid er en stor utfordring for fosterforeldre. En del fosterhjem sa at de manglet adekvat trening og oppfølging, mens andre syntes oppfølgingen var tilstrekkelig. Noen tidligere fosterhjem så ut

til å streve med å forstå barnets traumer og følelser og hvordan dette påvirket barnets atferd. Alle tidligere fosterhjem påpekte også at barnet hadde en negativ innvirkning på hjemmemiljøet. Et nåværende fosterhjem fant at de måtte senke forventningene og forstå at barnet aldri kom til å lykkes på den måten familien ønsket. For eksempel ville barnet kanskje aldri bli emosjonelt knyttet og avhengig av fosterforeldrene, lykkes på skolen og være dyktig sosialt. Ansatte og nåværende fosterhjem opplevde det som viktig å forstå at barnet aldri kom til å tilhøre familien på et emosjonelt plan, da barnet ofte motsatte seg dette og kun ønsket praktisk støtte.

3.8 Kultur

3.8.1 Vise respekt og interesse. Alle fosterforeldre fant at det var viktig å vise respekt og interesse for barnet og dets kultur. Ansatte fortalte at de oppmuntret foresatte til å være åpne og nysgjerrige og forsøke lære om barnets kultur, religion og tradisjoner.

3.8.2 Veilede barnet i kulturelle forskjeller. Det ble ansett viktig å bruke tid på å forklare kulturelle forskjeller for barnet. Å forstå kjønnsroller var spesielt vanskelig for mange barn:

Også er det en del av de som strever med kjønnsroller. Det å komme og se at kvinner har like stor og kanskje mer plass i beslutninger enn far, det er veldig fremmed. Og jeg tror at vi bagatelliserer og sier at det må de bare forholde seg til. Men det er så fremmed for de og det er ikke bare nok å si at sånn er det bare i Norge. Det er en sånn utfordring, det tar litt tid å få omstilt hode sitt om at man skal ta imot beskjeder fra en kvinne. Når det er en mann der. Så det er også et punkt vi må forholde oss til på en grundigere måte når vi skal forberede folk.

Kulturelle forskjeller kan i mange tilfeller lede til misforståelse da barnet naturligvis tolker sine omgivelser og atferd ut ifra den kunnskapen og kulturelle bakgrunnen barnet har med seg. En ansatt opplevde at det derfor var viktig å kommunisere og skape et trygt miljø der det er rom for spørsmål for å minimere antall misforståelser:

Også plutselig ser dette barnet her at det er mor som setter seg for å kjøre og far som sitter på. Og det å gi barnet trygghet nok til å spørre, fordi grunnen til at jeg nevner akkurat det her, vi har jo mange eksempler, men akkurat det her så var det et fosterbarn som trodde at far var dødssyk og at de var på tur til sykehuset fordi han satt seg der og ikke tok styring over bilen. Og hvis han da ikke hadde turt å spørre.

Så det er noe med å klare å skape en sånn kommunikasjon sånn at barnet tørr å spørre om det det lurer på og at fosterforeldrene, de hadde jo aldri kommet på å fortelle noe om dette om barnet ikke hadde spurt.

En nåværende fosterfamilie fortalte at barnet strevde med å forstå de sosiale normer og forsøkte veiledet barnet i dette. Familien håpet at ved å lære barnet sosiale koder som feks når man hilser på fremmede eller hvordan man skal oppføre seg på restaurant, ville de øke sjansen for at barnet ble akseptert av andre og ikke fremstå uhøflig:

Skal man hilse på naboen eller ikke? Det er jo ofte [en] forståelse av dette [sosiale koder] som gjør at man blir akseptert. Men blir det misforståelser så er det vanskeligere å bli akseptert fordi andre tror en er uhøflig. Men hvis man ikke pleier å gjøre det i sitt samfunn så har man jo egentlig ikke gjort noe feil heller.

Et annen fosterhjem pratet om hvordan flyktningbarnet hadde endret både språk og kultur underveis på flukten og på så måte var svært preget av årene på flukt. Familien hadde selv samme kulturelt opphav som gutten, men opplevde at han hadde endret seg så mye på flukt at han nå trengte hjelp til å forstå både norsk kultur og sin opprinnelige kultur. De brukte mye tid å veilede gutten på dette:

Så måten han snakker kan man ikke finne [noe sted], det gjelder også kulturelle holdninger og alt. Vi snakker ofte sammen med han, vi setter av god tid, og ser på likhet og forskjell mellom hans kultur, og kulturen vi kommer i fra, og Norge. Og på måten, at han får en viss forståelse av hva som er akseptabelt kulturelt sett i Norge, hvordan han kan ta vare på sine egne [kultur og tradisjoner], slik at det ikke blir noen stor kræsje.

At flyktningbarn skaper sine egen subkultur og språk på flukt kan gjøre det desto vanskeligere å forstå og veilede barnet fordi fosterforeldrenes forståelse av barnets kultur ikke nødvendigvis korrelerer med barnets egen forståelse av denne. Eksempelvis pratet en kommuneansatt med en enslige mindreårig flyktning og forsøkte å bygge en allianse med barnet ved å skryte av hvor høflig og gjestfrie mennesker fra barnets hjemland var (dette hadde den ansatte lært på kurs). Barnet reagerte på dette og var tydelig på at dette ikke stemte da hans erfaringer med voksne fra hjemlandet var overveiende negativ.

3.8.3 Gjøre rom for to kulturer. Nesten alle ansatte pratet om viktigheten av å lage rom for to kulturer. Dette inkluderte å tilrettelegge for religionsutøvelse og gi barnet mulighet til å delta og videreføre viktige tradisjoner, så vel som å gi barnet mulighet til å omgås barn av både nordisk og ikke-nordisk opphav.

En ansatt løftet frem hvordan kultur noen ganger blir brukt som en forklaringsmodell for ikke-ønskelig atferd, når denne atferden egentlig er representert hos omtrent alle tenåringer. Hen anså det viktig å nøye vurdere hva som var kulturelt betinget og hva som var vanlig tenåringsatferd. Den ansatte opplevde at årsaken til at flyktningbarns atferd ofte blir tolket ut ifra kultur er at mange har andre forventninger og høyere krav til disse barna enn til norske barn.

To av de nåværende fosterhjemmene og et tidligere fosterhjem argumenterte for at det er viktig at barna får mulighet til å sosialisere med barn av samme etnisitet, men øvrige fosterhjem argumenterte det motsatte og fortalte at de opplevde at barna ble negativt påvirket av andre flyktningbarn. Alle fosterhjem fant det viktig at barna omgås etnisk norske barn. Ansatte som hadde erfaring med utilsiktet flytting var mer fokusert på hvordan hjelpe barnet integreres i en ny kultur enn de som ikke hadde opplevd kontraktbrudd.

3.8.4 Sammenligning av informantgruppene. Alle fosterhjemmene var enige om at respekt og interesse for barnet og dets kultur var viktig, så vel som å hjelpe barnet ta del i religiøs praksis og viktige tradisjonelle feiringer. De fant også at det var til hjelp å prate med barnet om kulturelle forskjeller. Alle fosterhjem anså det viktig at barnet sosialiserte med norske barn, mens kun halvparten mente at det var like viktig å gi barna muligheten til å omgås barn av samme etnisitet da noen hadde erfart at dette hadde negativ påvirkning på barnets atferd. Ansatte støtter ovenfornevnte ting og legger til at fosterforeldrenes jobb er å hjelpe barnet finne sin nye kulturelle identitet. En ansatt var opptatt av at kultur for ofte blir brukt som forklaringsmodell for atferd som kanskje ikke skiller seg så mye fra en helt vanlig norsk tenåringsatferd. Den ansatte opplevde at årsaken til at flyktningbarns atferd ofte blir tolket ut ifra kultur er at mange har andre forventninger og høyere krav til disse barna enn til norske barn. Ansatte som hadde erfaring med utilsiktet flytting var mer fokusert på hvordan hjelpe barnet integreres i en ny kultur enn de som ikke hadde opplevd kontraktbrudd.

3.9 Utilsiktet flytting

3.9.1 Holdningsproblemer. Tidligere fosterhjem sa at barnets dårlige holdning var hovedgrunnen til at de ikke lenger ønsket å ha barnet boende. En fosterforelder fortalte at hen hadde følelsen at det de hadde å tilby aldri var bra nok og at dette skapte konfrontasjoner:

Det er et slags krav og forventninger, så jeg fikk følelsen av at det ikke var bra nok. Og da orker man ikke å holde på, for man gjør dette frivillig og bruker egen innsats. (...) Også var det en gang til, det var en sånn konfrontasjon senere der han bannet og skjelte ut (**) [ektefellen] og da ble (**) [ektefellen] også enig med at vi måtte bare avslutte, vi kunne ikke ha. For jeg tok meg nær at det, jeg kjente det i magen og jeg kjente det på jobb og sånn. (...) Det der hadde jeg ikke noe lyst å fortsette med. Så vi meldte bare i fra om at dette ikke gikk lenger.

3.9.2 Barnets urealistiske forventninger. Samtlige informanter sa at barnas høye forventninger og manglende takknemlighet kunne være en mulig årsak til utilsiktet flytting. Tidligere fosterforeldre sa at de forventet takknemlighet og ble skuffet når barna i stedet stilte krav og avviste fosterforeldrene. En kommuneansatt pratet om hvordan barna hadde med seg noe urealistiske forventninger når de kommer til Norge:

De skal ha det fineste, beste og dyreste (...) det er veldig rart. At når du har vært gjetergutt og bare hatt mulighet til å spise et måltid om dagen. Litt ris og, også kommer du hit også skal du ha. Ja, alt av det dyreste om ikke blir du sur og truende. Jeg tror det er igjen, hva er det de har hørt om Norge? Hva er det de ser, hva slags forventninger har de?»

En ansatt fra Bufetat tolket disse forventningene og kravene som et uttrykk for smerte, men påpekte at fosterforeldrene i stedet så det som uønsket atferd:

Jeg opplever at mange av disse ungdommene, og da er det gjerne disse afghanske guttene fra 13 til 15 som har en slags, fosterforeldre vil nok kalle det atferd, jeg vil nok kalle det smerteuttrykk, og det er litt sånn hvor har man fokuset. For de opplever at disse ungdommene viser en veldig utakknemlighet, veldig storforlaget og har et veldig sånt, ja, de tenker at det er et veldig sånt forvrengt bilde av hvordan en norsk familie fungerer.

3.9.3 Avvisning og konflikter. I tillegg til holdningsproblemer og kravmentalitet hadde disse ungdommene en tendens til å avvise fosterforeldrene. Dette førte til eskalerende konflikter over tid. Fosterbarna tok ikke imot den omsorgen fosterforeldrene prøvde å gi og fosterforeldrene, som forventet at barna skulle bidra med liv og glede, ble skuffet fordi det ikke ble slik. Noen tidligere fosterhjem følte at de ikke hadde kontroll over barnet og jobben

ble så tøff at den ikke var verdt pengene. Et fosterhjem fremstod genuint skuffet fordi det ikke klarte å få det til å fungere:

Jeg er litt lei meg fordi det endte som det endte. Fordi jeg tenker fortsatt at hvis jeg var han og hadde lagt bak meg (..) den fluktruten og alt det der og havnet i et så fredelig hus med en ganske alright person som har gjort alt for at han skal trives, og har kjøpt dyre ting til han og det eneste han skulle gjøre var på gå på skolen og trives. Også, ja, også går det ikke den rettingen, så jeg håper at han sitter der han er nå og angrer. At han tenker at han hadde en sjanse, men han er jo ung.

Intervjuer med ansatte bekrefter at avvisning er en vanlig opplevelse og forteller at disse konfliktene ofte leder til utilsiktet flytting. Ansatte påpekte at mange fosterhjem ikke spør om hjelp før det er for sent, først når de allerede har bestemt seg for å si opp fosterhjemskontrakten. En ansatt fortalte at en del fosterhjem blir redde for barnet og kommer til et punkt der de kun ønsker at kommunen skal hente barnet:

Og hun ene fostermoren var redd da. Hun ville ikke være alene med han lenger. Hun var alene. Så, redsel og avvisning, og. Ja. Og når folk begynner å bli redd og så kraftig avvist, så vil ikke de ha noe hjelp. De vil bare bli kvitt han.

En ansatt la til at disse familien hadde tendens til å la problemene eskalere i håp om at de skal klare å håndtere dem selv:

Jeg tror mange veldig mange sier ifra når det er for sent, at vi kommer på banen litt for sent. Fosterhjemmene vil veldig gjerne klare det og vil på en måte ikke kaste inn håndkle da, og når de først sier ifra så har det gått veldig langt

Ansatte opplevde det utfordrende å forberede fosterfamiliene på avvisning. Bufetat opplevde at selv om avvisning var mye tematisert så tok ikke familiene til seg dette. Kommuneansatte erfarte at en del familier ofte tenker at de er unntaket fra regelen, altså at de ikke kommer til å måtte forholde seg til konflikter og avvisning.

3.9.4 Diskrepans mellom forventninger og erfaringer. Både ansatte og fosterhjem fortalte at mange har en forventning om barnet skal tilpasse seg sin nye familie, hjemland og kultur raskt. Ansatte fortalte at til tross for at de forsøker å informere familiene om at denne prosessen tar tid og kan være konfliktfullt, klarer ikke familiene å ta dette innover seg. De har

en antagelse om at for dem så blir det annerledes. Når konflikten deretter kommer blir skuffelsen stor. Nåværende fosterhjem sa at de opplevde at en del fosterhjem muligens undervurderte potensielle utfordringer og at mange gav opp for lett og at de kanskje heller ikke viste hvordan de skulle håndtere konfliktene som oppstod:

Det er jo konflikter som de ikke klarer å takle. For det blir jo en oppgittethet til slutt hvis ikke ting ordner seg. Jeg tror at de fleste som har lyst å bli fosterforeldre har ikke lyst å avslutte det. Så det blir en håpløs situasjon.

Et annet nåværende fosterhjem la til "at det å normalisere sånn atferd, det tar litt tid. Noen orker å jobbe med det, andre gjør det ikke. De gir opp". Intervju med ansatte støttet at noen fosterforeldre kanskje har urealistiske forventninger som fører til at de ikke er forberedt på konfliktene og utfordringene de kommer til å stå ovenfor.

3.9.5 Manglende forberedelser eller opplæring. Fosterforeldre var generelt fornøyd med opplæringen, men følte seg likevel ikke tilstrekkelig forberedt på hva de kom til å møte. Ansatte var enige i at disse fosterforeldrene ikke var tilstrekkelig forberedt, men sa samtidig at de ikke vet helt hvordan de skal hjelpe foreldrene da avvisning er så personlig og det er vanskelig å forberede noen på hvordan dette føles. En ansatt sa at fosterforeldre ikke alltid forstår hva rollen fosterhjem innebærer:

Disse guttene som kommer i 14-15 års alderen som er så kravstor og kongen på haugen og ser på deg som om du ikke er mer verdig enn å vaske gulvene hans også sitter du der som fostermor eller fosterfar og føler at du faktisk er en veldig ressurssterk person og egentlig bør han være takknemlig for å få komme til oss. Og da, da har du et dårlig utgangspunkt. Da har de ikke helt skjont hva det vil si - da har de ikke fått god nok opplæring.

3.9.6 Manglende oppfølging. Noen fosterforeldre følte seg alene og kjente at kommunens ansatte ikke var tilgjengelig for å bistå hvis det skulle være noe. En mor sa hun kjente seg avhengig av en telefon som kanskje aldri ble besvart. Intervju med ansatte støttet dette: "Det vi hører fra hjemmene er at de føler seg alene i oppdraget og at det ikke ble helt slik det hadde tenkt seg. At de ikke får den hjelpa de trenger." Flere fosterhjem nevnte dette som en årsak til utilsiktet flytting. Et nåværende fosterhjem ønsket mer konkrete tiltak for hvert enkelt barn:

Og synes jeg det hadde vært fint med litt bedre oppfølging. Jeg vet jo ikke hvordan det er i andre hjem, det er jo forskjellig fra fosterhjem til fosterhjem. Så barna har jo også forskjellig bakgrunn, som bor i fosterhjem. Så da må det vel være konkrete tiltak til hvert av barnas behov. Og det tror jeg er en grunn til at mange avslutter, fordi det kan bli for mye etterhvert

3.9.7 Kriterier og matching. Både kommuneansatte og Bufetat bemerket atfosterhjemmene ikke alltid møter kriteriene som Bufetat har fastsatt og at dette kunne lede til hjem som til en viss grad ikke har det som kreves til å stå i konfliktene. Dårlig matching mellom familie og barn er også nevnt som en stor utfordring, da det å kunne dele barnets interesser og verdier er sett som en viktig aspekt av et fungerende fosterhjem. Årsaken til dette er at det generelt er lite informasjon om barnet tilgjengelig. Barna er ofte svært tilbakeholdene med informasjon som gjør det vanskelig å finne rett fosterhjem. Bufetat har derfor sjelden oversikt over hvilke emosjonelle problemer barnet har og barn som egentlig burde havnet i styrkede fosterhjem kan ende opp i kommunale fosterhjem. Noen ansatte nevnte også at feil type fosterhjem ble rekruttert på grunn av markedsføringsstrategien, noe som ledet til fosterforeldre som er mer idealister enn realister.

3.9.8 Alternative løsninger. En tredjedel av de ansatte sa at fosterhjem ikke nødvendigvis er den beste løsningen for disse barna. Tenåringene mister i en viss grad sin selvstendighet og frihet når de settes i et fosterhjem. Ansatte fortalte at fosterhjem som fungerer gir barnet mye rom, frihet og lar dets stemme bli hørt i avgjørelser. En ansatt opplevde at fosterforeldre synes det er vanskelig når fosterbarnet ikke tar imot den omsorgen familien ønsker å gi:

Jeg tror at det blir alt for tett for mange. Det blir for tett for ungdommen og så blir det for vanskelig for [familien], det svarer ikke til forventningene til fosterhjemmet. De får ikke gitt den omsorgen, kjærligheten og varmen som de ønsker å gi det barnet, også blir det for vanskelig, også flyttes det [barnet] til et bofellesskap.

I tillegg har disse barna med seg traumer og andre erfaringer som gjør det vanskelig for dem å tilpasse seg en ny hverdag i fosterhjem. En ansatt fremstod ganske oppgitt over situasjonen og sa at det kanskje var bedre å plassere barna på institusjon og deretter i bofellesskap:

Ja, jeg har bare lyst å si at får jeg flere 15-åringer så vurderer jeg å ikke plassere de i fosterhjem. Jeg tror de kommer til å trenge flere voksne. Som klarer å stå i avvisningen. Så selv om ungene og andre bestiller fosterhjem, så vil jeg vurdere kanskje en institusjon et år også bofelleskap etterpå. Eller husvert.”

En annen ansatt sa at: “Jeg tenker kanskje at det kanskje ikke er alle disse ungdommene som passer i et fosterhjem. Det går litt på det kulturelle og mye av de traumene de har med seg, at kanskje man bør tenke litt annerledes rundt dem”. På den annen side sa også ansatte at fosterhjem alltid er den beste løsningen hvis det fungerer.

3.9.9 Vanskelig å hindre utilsiktet flytting. Ansatte opplevde det som svært utfordrende å hindre utilsiktet flytting. En ansatt fra Bufetat pratet om hvordan det oppleves feil å utsette både fosterfamilie og fosterbarn for dette:

Jeg synes jo at det fryktelig utfordrende å se på alle disse bruddene. Jeg synes det er vondt å se. Hva vi utsetter ungdommene for. Hva vi utsetter familiene for som vil så gjerne og som går på den skuffelsen at de må si opp. Det synes jeg er kjempevanskelig. Ja. Det er ikke greit. Og man får jo veldig, man blir nervøs for å prøv igjen.

En saksbehandler fortalte at det var vanskelig å forebygge bruddene fordi de skjedde så raskt, muligens (som nevnt tidligere) fordi familien ønsker å klare utfordringene selv:

Men når det smeller så smeller det så innmari fort, plutselig får vi beskjed om at de klarer ikke mer. Javel? Jeg satt nettopp og leste rapporter om hvor fint det gikk? Også klarer de ikke mer. Det går så fort! Så vi rekker jo nesten ikke å sette inn noen ting før det er over. For nå orker de ikke mer. Så, fra elendigheten starten til det over så tar det under en måned.

3.9.10 Sammenligning av informantgruppene. Alle fosterhjem og ansatte beskrev kravstore barn med høye forventninger og som viste lite takknemlighet. De antok at dette leder til eskalerende konflikter som over tid fører til at fosterforeldre ikke lenger klarer å stå i jobben. Ansatte opplevde det utfordrende å forberede fosterfamiliene på avvisning. Tidligere fosterhjem var mest fokusert på barnets dårlige holdninger og kravmentalitet som største årsak til utilsiktet flytting. Flere sa også at de følte at de ikke var i kontroll over barnet og at jobben var så utfordrende at de kjente at den ikke var verdt verken tiden eller pengene. Noen

av disse fosterforeldrene forventet også takknemlighet fra barnet og strevde med å håndtere barnets sinne og krav. Intervjuer med nåværende fosterhjem og ansatte støtter dette, men nåværende fosterhjem sa i tillegg at de trodde en del fosterhjem undervurderte de potensielle utfordringene og derfor lettere gir opp. Ansatte la til at de trodde at feil type fosterhjem blir rekruttert og at mange ikke møter Bufetats kriterier. Ansatte og fosterhjem sa også at opplæring og oppfølging ikke opplevdes som tilstrekkelig for mange, spesielt under de første månedene etter bosetting. Dårlig matching kunne også være en bidragende faktor.

3.10 Aspekter ved et fungerende fosterhjem

3.10.1 Barnet kjenner seg velkommen og inkludert. Alle fosterforeldre og ansatte sa at et viktig aspekt ved fungerende fosterhjem er å skape et miljø hvor alle føler seg inkludert, som for eksempel ved å la barnet delta i avgjørelser og sikre at alle har lik rett til å bidra og påvirke. Nåværende fosterhjem sa at det er viktig at fosterbarnet kjenner at det er en del av familien:

De må oppleve fra dag en at de er velkomne i huset og det er ingen forskjell i forhold til, hvis, sånn som vi har barn på hans alder og vi forsøker hele tiden å sikre, prøve slik at de ikke skal kjenne på forskjeller. Han er ny og vi, i forhold til økonomi. Hvis vi kjøper en ting til den ene, kjøper vi helt likt til han. Gir vi 1000Kr til han ene som skal kjøpe seg klær, så gir vi det samme til den andre også sender vi begge to på aktivitetsgruppa og så videre. Sånne ting er viktig å sikre, for å unngå konflikt.

Intervjuer med ansatte støttet dette og sa at barnet trenger å føle seg viktig og inkludert. En ansatt oppmuntret fosterforeldre til å vise tydelig at de ønsket at barnet skulle være et likeverdig medlem av familien:

Også tror jeg det er veldig viktig med disse småtingene, som når ungdommen kommer og flytter inn hos deg, så har du noen tomme bilderamme på veggen og at ungdommen skjønner at det faktisk er tenkt igjennom at han er inkludert. At navnet står på postkassa. Og disse småtingene som de ser etter, det tror jeg er veldig viktig.

En annen ansatt pratet om viktigheten av la fosterbarna være delaktig i avgjørelser slik at deres stemme blir hørt:

Ta de med på lag og behandle de som små voksne også. Nesten litt sånn rådføre seg med dem. Det tror jeg er viktig at de får være med å bestemme hvilke regler man skal ha og at man alltid er flink til å forklare hvorfor vi gjør det sånn og ikke bare setter reglene uten å gi noen forklaring på det.

Både ansatte og en del av fosterfamiliene hadde fokus på viktigheten av gjensidig respekt for alle familiemedlemmer. En tidligere fosterforelder løftet frem viktigheten av å kommunisere og tilrettelegge for at alle kan trives i familie::

Det handler om kommunikasjon og å finne den balansen mellom å gi og ta. Ta imot og # løfte frem det nye familiemedlemmet samtidig som man bevarer sitt eget. ## Finne fellesnevneren, finne på ting som alle har lyst til. Men også samtidig klare å gi og ta. Legge til rette for hva alle har lyst til tenker jeg. Så alle føler seg inkludert og ivaretatt.

3.10.2 Utholdenhet og tålmodighet. Nåværende fosterhjem løftet frem at det var viktig å senke ens forventninger samt å ikke ta avvisning personlig. Tidligere fosterhjem nevnte tålmodighet som en viktig egenskap. Intervju med ansatte støttet dette. Om lag en tredjedel av de ansatte opplevde det viktig å være generøs selv når ting var vanskelig. Ansatte opplevde at de fosterhjemmene som varer, er de som senker forventningene sine og prøver å ikke ta avvisning personlig. De løftet også frem at tålmodighet er viktig så vel som å hjelpe familien innse at endring tar tid.

3.10.3 Ressurser. Tidligere fosterhjem la vekt på at det var viktig å ha stabil økonomi, plass og kapasitet. Nåværende fosterhjem nevnte ikke dette. Et tidligere fosterhjem mente at det å være en normalt velfungerende familie var et viktig kriterium for å bli fosterhjem:

Det må jo være på stell rammene da, men jobb og inntekt. Det sosiale og, at det ikke er noen nevrotikere eller fyllefanter. Det må jo være normalt (...) Attest krever man vel ikke for å få unger og bli foreldre. Det er vel det eneste som ikke krever noen kunnskap om i dag.

3.10.4 Erfaring. Ansatte sa også at tidligere erfaring fra fosterhjemsarbeid var viktig, men at blant fosterforeldre rekruttert for enslige mindreårige var dette en sjelden forekomst.

3.10.5 Sammenligning av informantgruppene. Ansatte og fosterhjem mente det var viktig at fosterbarnet kjente seg inkludert og fikk delta i avgjørelsesprosesser slik at det fikk

påvirkningskraft på egen situasjon. Nåværende fosterforeldre fokuserte på å senke forventningen, ikke ta avvisning personlig og vise respekt. Ansatte anså også ovenfornevnte ting som viktig. Tidligere fosterhjem fokuserte på viktigheten av tålmodighet, så vel som at hjemmet må ha rammene på plass, det vil si tid, penger, plass til barnet og ikke ha vansker som for eksempel rus eller psykisk sykdom. Ansatte som ikke hadde opplevd utilsiktet flytting nevnte tålmodighet og hjelpe familien til å forstå at endring tar tid, så vel som gjensidig respekt som viktige elementer. Ansatte med erfaring fra utilsiktet flytting fokuserte i større grad på at barnet skulle kjenne seg velkommen og inkludert.

3.11 System

3.11.1 Rekruttering. De fleste fosterforeldrene opplevde rekrutteringsprosessen som god, selv om noen fant det vanskelig å få kontakt med Bufetat og måtte ta kontakt mange ganger før de fikk mulighet om å melde seg som fosterforeldre. Noen fosterhjem syntes også at ventetiden før de fikk et barn var lang, men Bufetat forklarte dette med at det er mange tilgjengelige fosterhjem, men få som matcher barna. I tillegg ankom færre enslige mindreårige flyktninger enn antatt, som igjen resulterte i at mange fosterhjem ikke fikk fosterbarn. Bufetat opplevde at mange fosterforeldre ble svært skuffet på grunn av dette:

Det er en viktig del av fosterhjemsarbeid, at man får riktig match. Og det ser vi jo er problematisk med den gruppen her. Det ser ganske ulekkert ut når noen sitte og venter på disse ungdommene og har så lyst å bidra også signaler både kommune og Bufetat at de trenger flere hjem.

Bufetat sa videre at denne gruppens demografi er annerledes enn andre fosterhjem. Fosterforeldrene er eldre og høyt utdannet. Mange har egne, eldre barn og det er en høy andel ikke-skandinaviske hjem. Videre har det vært større interesse for disse fosterbarna enn norske fosterbarn. En ansatt opplevde at en del familier ble trigget av mediedekningen av flyktningkrisen:

Så tror jeg veldig mange ble trigget av det bilde at han lille gutten på stranda. Husker du han? Og det er jo klart at den treffer jo midt i hjertet på mange, og får mange henvendelser fra folk som vil ha det barnet, også er det [15 år gamle] afghanske gutter som kommer. Og det er ikke akkurat det de ser for seg.

Kommuneansatte løftet frem hvordan Bufetats markedsføringskampanjer hadde resultert i muligens for idealistiske fosterhjem som hadde vansker med å forestille seg hvor vanskelig det kunne være å stå i avisning og at de ofte manglet tålmodigheten som jobben krever:

Jeg tror at kommunen og Bufetat hoppet litt lett på, at så bra, vi trenger et bredere spekter [av fosterhjem]. Vi må kanskje forsøke å få tak i de som ikke har meldt seg før. Men jeg tenker at det ble feil likevel. Vi skulle ha hatt de som er, vil være fosterhjem, fordi du må tenke at dette er en form for jobb ikke sant. Det er ikke nok med tak over hodet og mat på bordet og her er det en seng og her er det trygt og godt. Det viste seg at det var ikke nok, det. Så vi hadde en del brudd i fosterhjem i fjor som kanskje var litt unødvendige [som] jeg tenker ikke skyldes ungdommene, men at fosterhjemmene var for dårlig forberedt. De var for dårlig rekruttert på forhånd, det ble litt for tilfeldig.

Kommuneansatte beskrev også en tendens til å rekruttere familiemedlemmer og at det var en del uenighet blant ansatte om dette var fordelaktig eller ikke. De opplevde også at Bufetat rekrutterte for få fosterhjem, mens Bufetat igjen forklarer dette med at de forsøker å ikke skuffe for mange fosterforeldre.

3.11.2 Opplæring. Alle fosterhjem opplevde Pride (Bufetats opplæringsprogram for fosterhjem) som lærerikt og spennende, men sa også at det manglet noe informasjon om kultur og enslige mindreårige flyktninger. Disse fosterhjemmene var den første gruppen som tok imot Pride-opplæring rettet mot fosterhjem for enslige mindreårige (Bufetat har siden intervjuene revidert opplæringsprogrammet for fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger og programmet inneholder nå mer informasjon kulturelle aspekter og flukt). En del fosterforeldre opplevde at de ikke fikk tilstrekkelig opplæring i hvordan håndtere konflikter. Nåværende fosterhjem var mindre fornøyde med opplæringen enn tidligere fosterhjem var. I en periode forsøkte kommunene bistå Bufetat i rekruttering av fosterhjem, men disse fosterhjemmene fikk ingen Pride opplæring.

Kommuneansatte hadde inntrykk av at Pride manglet fokus på kultur og flukt, men det bør dog nevnes at bare en av de ansatte faktisk hadde gjennomført Pride selv. De foreslo at kommunen med fordel kunne bidra med trening av fosterforeldre etter bosetting, da det er vanskelig å forutse hvilke utfordringer fosterhjemmene vil stå ovenfor. På denne måten kunne kommunen fylle eventuelle hull som Pride-opplæringen skulle ha. Mange ansatte sa dog at det var vanskelig å forberede fosterforeldre på hva de skal forvente å oppleve:

Du kan forberede de så mye du vil, men når du står midt oppe i det så er da du kjenner på hvordan dette virkelig er. Og det er jo utfordringen med fosterhjems plasseringer. Vi kan jo repetere alt de skal være obs på og hva som kan komme, også kommer det også blir de annerledes likevel. Og det ser vi jo. Også er det jo, man kan jo tenke at det har vært en del brudd i disse plasseringene, men samtidig så er det ungdommer i fosterhjem. Det er ganske vanskelig å lykkes med de ordinære fosterhjems plasseringene også.

3.11.3 Oppfølging. Mange fosterhjem var svært fornøyd med kommunens kompetanse og oppfølging, men det ble også nevnt en del områder der det var rom for forbedring.

Tidvis utilgjengelig og uforståelig system. Alle fosterhjem opplevde systemet som tidvis vanskelig å forstå og erfarte at både saksbehandlere og oppfølgere kunne være vanskelig å få tak i. Et nåværende fosterhjem sa at kommunens manglende fleksibilitet og tidvis utilgjengelighet opplevdes som utfordrende:

Vi [hadde] sendt mail til alle tre [oppfølger, saksbehandler og verge] og alle tre var fraværende. (...) Jeg måtte gå helt igjennom leder for å ordne ting og det har ikke vært lett. Vi måtte hele tiden, vi satt for eksempel tre oppfølgingstimer, og så fikk vi beskjed på veldig kort varsel om at det ikke passer med oppfølger. Også satt vi ny time, men de har ikke tatt hensyn til at vi også har andre ting, vi kan ikke, de forventer at vi skal være fleksible isteden for at de skal være fleksible. Se det, jeg synes det er en svakhet i systemet.

I tillegg til dette fortalte noen fosterhjem at saksbehandlere og oppfølgere ofte ble byttet. Systemet ble ofte sett på som dårlig organisert og fosterforeldre fant det vanskelig å forstå de ulike rollene og hvilke ansvar saksbehandler, oppfølger, verge og tilsynsfører har. Ansatte opplevde at det var for mange mennesker inne i barnets liv og hadde stor forståelse for at alle de ulike rollene opplevdes forvirrende for barn og familie.

Variierende kvalitet på oppfølging. Noen fosterhjem var fornøyd med oppfølgingen de fikk, mens andre mente den ikke var tilstrekkelig. Et par fosterhjem påpekte at de ansatte ikke hadde tilstrekkelig kompetanse og derfor ikke kunne bidra med den hjelpen fosterhjemmet trengte. Generelt likte fosterforeldrene både oppfølger og saksbehandlere og opplevde at de opererte innenfor de rammene og ressursene de hadde tilgjengelig. Mange av de ansatte fant

også oppfølgingen utilstrekkelig, men følte at de var bundet av fastsatte retningslinjer for hvor mye oppfølging de skulle gi, så vel som en stor arbeidsmengde. En kommuneansatt sa:

Men jeg tenker at det tenkes feil da, i forhold til denne gruppen (...) for egentlig så er det fire besøk i året i følge loven, så tenker jeg at de fleste gjør mer enn det, men det burde vært mye mer. For å forhindre disse avslutningene. Jeg tenker det burde vært telefonsamtaler til disse hver uke "hvordan går det?". Det burde være treff, to hver måned. Det skulle vært mye tettere, det skulle det vært.

Ansatte ved Bufetat opplevde også at fosterhjemmene trenger mer oppfølging, men presiserte at kommunene er begrenset av økonomi og andre ressurser. Oppfølgere mente oppfølgingen var utilstrekkelig, men at de trodde kvaliteten var god. De etterlyste muligheten for videre utdanning for å kunne være bedre veiledere for familiene. Noen oppfølgere sa også at de antok at familier som har opplevd utilsiktet flytting sannsynligvis var mer misfornøyde med oppfølgingen (mens intervju med fosterhjemmene selv indikerer at tidligere fosterhjem var noe mer fornøyde med oppfølgingen enn tidligere fosterhjem).

Fosterhjemsgupper forebygger utilsiktet flytting. Alle nåværende fosterhjem hadde deltatt på fosterhjemgrupper, mens ingen av det tidligere fosterhjemmene deltok på dette. Kommuneansatte opplevde fosterhjemgrupper som viktige, men var usikre på om fosterhjemmene ble informert om viktigheten av å delta på slike grupper. Ansatte fra Bufetat løftet frem hvordan manglende deltagelse i disse gruppene synes i statistikken over utilsiktet flytting:

Det kan jo være en utfordring for det vi ser er at veldig mange takker ja til det, samtidig så er det sånn at noen ønsker ikke å prioritere og det som er litt synd er at man kan se det i bruddstatistikken. Så det er jo litt trist. Men nå er det jo sånn at vi også har brudd hos de som går på kurs også.

Møte lovkravene for oppfølging. Som beskrevet tidligere, opplevde oppfølgere det som begrensende å alltid måtte møte lovkravene om oppfølging som er fastsatt av staten, da det gir lite rom for å gi familier mer oppfølging enn det som er lovpålagt:

Vi blir skåret på om vi har oppfylt lovkravet i alle saker. Før kunne vi ta det litt sånn etter behov, trenger ikke være fire ganger i året der hvor det går så bra og

ungdommen har bodd i ti år. Der kan vi være to ganger også tar vi heller seks der. Men nå er det sånn at vi må være fire [ganger] der og fire der.

3.11.4 Manglende oppfølging. Noen tidligere fosterhjem opplevde at de ikke fikk tilstrekkelig med oppfølging fra kommunen: «Jeg følte at jeg var helt alene. I tilfelle det skjedde noe så hadde jeg liksom, følte jeg ikke at jeg liksom fikk hjelp rakst. # Jeg er avhengig av en telefon som kanskje ikke svarer [når jeg ringer]». Nåværende fosterhjem beskrev et utilgjengelig og tidvis uforståelig system og et fosterhjem påpekte at det ønsket at kommunen kunne vise mer respekt for tid og unngå å avlyse avtaler med mindre det var strengt nødvendig. Noen fosterforeldre strevde med å komme i kontakt med oppfølger eller saksbehandler, mens andre syntes at støtten de fikk var god at ikke hadde behov for så mange møter som kommunen planla.

3.11.5 Samarbeid med øvrige parter. En del fosterhjem fant samarbeid med skole vanskelig og de strevde med å få plass morsmåslærer eller assistenter. Ansatte fortalte at noen skoler er svært gode på tilrettelegging, mens andre skoler strever med dette. Tilretteleggingen er prisgitt hvilken kontaktlærer og rektor barnet får.

Bufetat og and kommunens saksbehandlere opplevde at de samarbeidet bra. Kommunens oppfølgere opplevde på den annen side at Bufetat var vanskelig å samarbeide med og syntes ikke de rekrutterte nok fosterhjem. Saksbehandler og oppfølgere opplevde samarbeidet dem imellom som godt.

3.11.6 Økonomi. Tidligere fosterforeldre beskrev finansielt tap på grunn av frikjøping og økte husholdningsutgifter, noe intervju med ansatte støttet. Nåværende fosterhjem nevnte ikke dette, til tross for at alle fosterhjemmene har samme vilkår og finansielle kompensasjon. Det uvisst hvorfor tidligere fosterhjem var mer fokusert på de økonomiske aspektene og det fremkommer heller ikke datamaterialet om fosterhjemmene opplevde økonomisk kompensasjon som viktig før de ble fosterhjem. Det er mulig dette fikk større fokus etterhvert som konfliktene eskalerte og fosterhjemsjobben ble vanskeligere. Ingen av fosterhjemmene nevner økonomi som motivasjon, men et nåværende fosterhjem sier dog at de ønsket en jobb og noe å gjøre.

Noen ansatte beskrev kommunale fosterhjem som mer kostnadseffektive og at de opplever det som en måte å kjøpe seg fri fra ansvar. En ansatt sa «vi kommer og veileder fosterhjemmet av og til og å snakke med ungdommen er kjempeviktig, men egentlig så har vi egentlig betalt oss litt fri og satt det bort til en familie». En annen ansatt beskrev fosterhjemsrollen som et ugunstig oppdrag:

Men det er et veldig lite gunstig oppdrag man gjør for kommunen og man får oppdragsavtale og det er ikke sykepenger og ikke feriepenger. Det er ikke noen sånne gullkanter for å si det sånn. Men det er hele tiden opp i dagen at man ønsker å bedre vilkår, men det er vanskelig å få igjennom det.

En tredje ansatt sa at «de som, som kjenner til systemet her, de vil ikke bli kommunale fosterhjem. Du har jo mye bedre rettigheter og oppfølging hvis du blir et privat eller statlig fosterhjem».

3.11.7 Sammenligning av informantgruppene. De fleste fosterhjemmene var fornøyd med kvaliteten på opplæring og oppfølgingen de fikk, men flere ønsket også et økt fokus på kultur og hvordan håndtere konflikter. Nåværende fosterhjem var generelt mer kritiske til opplæringen de hadde fått enn tidligere fosterhjem. Både nåværende og tidligere fosterhjem hadde varierte erfaringer med oppfølgingen og noen anså den som tilstrekkelig, mens andre etterlyste mer hjelp og støtte. Kommuneansatte argumenterte for at Bufetat ikke rekrutterte nok fosterhjem, mens Bufetat på den annen side sa at det var manglende matcher som var den største utfordringen og at mange fosterhjem stod uten fosterbarn og kjente på skuffelse på grunn av dette. Noen kommuneansatte argumenterte også for at rekrutteringsmetoden gav fosterforeldre som kanskje ikke hadde rett personlige karakteristikk til å kunne stå i konflikter og avvising. Bufetat forklarer dette med at demografien i denne gruppen er annerledes enn vanlige fosterhjem. Både ansatte og fosterhjem opplevde samarbeid med skole som tidvis vanskelige, men ansatte understreker at de også syntes det var mange skoler som tilrettela godt. Fosterforeldre opplevde at det var for mange personer inne i barnets liv. Ansatte hadde forståelse for dette, men argumenterte for at rollene som verge eller tilsynsfører hadde viktige funksjoner for barnet. Bufetat opplevde samarbeidet med kommunen som godt. Saksbehandlere opplevde samarbeidet med oppfølger og Bufetat som godt. Oppfølger opplevde at de samarbeidet godt med saksbehandler, men anså Bufetat som like fleksible. Tidligere fosterhjem beskrev finansielt tap, mens nåværende fosterhjem nevnte ikke dette. Noen ansatte anså bruk av kommunale fosterhjem som kostnadseffektivt og en måte å “kjøpe seg fri” fra ansvaret for disse barna.

3.12 Annet

Nedenfor er det beskrevet informasjon fra intervjuene som kom frem uten at fosterforeldrene ble direkte spurt om dette. Informasjonen er likevel inkludert da dette trolig påvirker fosterhjemmet i stor grad.

3.12.1 Fosterforeldres holdninger. Selv om det ikke ble eksplisitt sagt, fremstod noen tidligere fosterfamilier med andre forventninger til enslige mindreårige flyktninger enn til norske tenåringer. En tidligere fosterforelder sa:

De kommer med en sånn forskrudd innstilling som vi ikke hadde godtatt hos norske barn en gang (...) men den holdningen det har jeg ikke klart å svelge. (...) Kommer fra ingenting og eier ikke nålen i veggen. Kommer fra hus med jordgulv og, nei det.

Dette er i tråd med mange fosterforeldres forventninger om at fosterbarnet skal være takknemlig for å få bo i Norge. En ansatt opplevde at fosterforeldre av og til gikk lei av at barna ikke viser takknemlighet for å få bo hos familien:

Også er det der med takknemligheten, den kravmentaliteten er det mange som blir overrasket over (...). “Ja, men du kom jo fra et land der du lekte med pinner, hvorfor skal du ha PlayStation?” Og at der har vi hatt mye konflikter altså, der fosterforeldre går litt lei for de synes ikke de er takknemlig nok.

Fosterforeldre har muligens noen holdninger som leder til at de forventer annen atferd fra disse barna enn norske barn. De forventer takknemlighet og at barnet skal bidra med noe positivt. Fosterforeldre ble ikke spurt om holdninger til barna direkte og dette bør derfor tolkes med forsiktighet.

3.12.2 Konflikthåndtering. Fosterforeldre ble heller ikke spurt om hvordan de håndterte konflikter, men gav eksempler på hvilke utfordringer de møtte og hvordan de løste disse. Noen fosterhjem opplevde at de selv ble noe raskt fornærmet og såret. En fosterforelder sa at hen skjefte på barnet og sa at “hvis du ikke synes det er bra nok her, så kan du bare dra. Da kan du dra igjen, da er jeg ikke interessert i å ha deg her”. Hen fortalte videre:

For jeg tok meg nær at det, jeg kjente det i magen og jeg kjente det på jobb og sånn. (...) Og jeg tåler vel ikke all verden jeg heller. (...) Da vil jeg heller nyte hunden og bobilen min og dra på tur og pleie meg selv i stedet for å en som ikke er takknemlig for noe som helst. Da orker man ikke å yte noe. Hadde det ikke vært for det så hadde det vært gøy. Det er gøy å ha med seg noen å lære opp.

Noen tidligere fosterforeldre ønsket at barnet skulle underkaste seg den voksne, særlig i konflikter, hovedsakelig fordi fosterforeldrene ønsket at barnet skulle slappa av og stole på

at den voksne hadde kontroll. Ansatte pratet derimot om hvor viktig det er å la barnet ta del i bestemmelsesprosessen og på så måte behandle barnet som en liten voksen.

3.12.3 Sammenligning av informantgruppene. Tidligere fosterhjem hadde en tendens til å forvente takknemlighet fra barnet og tok konflikter til hjertet. Nåværende fosterforeldre på den annen side fokuserte på å ikke ta konflikter personlig, senke forventningene og ha tålmodighet til å stå i avvisning.

4. Diskusjon

4.1 Styrker og svakheter ved metodikk

Fjorten personer ble intervjuet i denne studien, hvor av seks var fosterforeldre og åtte var ansatte. På grunn av et lite utvalg er ikke disse resultatene generaliserbare og representerer derfor ikke nødvendigvis synet til fosterforeldre og ansatte i barnevernet generelt og er kun erfaringene og meningene til deltagerne i denne studien. Videre er fosterhjemsarbeidet for enslige mindreårige organisert på ulike måter i ulike kommuner og på så måte er funnene i denne studien kun representativt for kommunen studien ble utført i. Det var ønskelig med et så variert utvalg som mulig og fosterhjem med ulike erfaringer og bakgrunn ble derfor rekruttert. For å sikre dette, var kommunen delaktig i rekrutteringen av fosterhjemmene. Til tross for at dette gav et bredt spekter av erfaringer, kan det være problematisk at kommunen selv hadde råderett over hvilke familier som ble rekruttert som deltagere og det er mulig en annen rekrutteringsmetode hadde gitt andre resultater. Kommunen rapporterte dog om problemer med fosterhjemsarbeidet og hadde på så måte ingen interesse av å rekruttere fosterhjem som eksempelvis hadde utelukkende positive erfaringer. Kommunen bidro kun med et forslag på mulige hjem og tilhørende saksbehandlere/oppfølgere og var ikke deltagende i rekrutteringsprosessen utover dette. Forskeren tok selv kontakt med familiene og ansatte for å gi informasjon om studiene og innhente samtykke til deltagelse.

Da mesteparten av intervjuene ble gjennomført i kommunens lokaler er det mulig at deltagerne opplevde at studien var i kommunens regi, til tross for at den egentlig var utført av en uavhengig tredjepart. Denne oppfattelsen kan ha påvirket hvordan deltagerne svarte på spørsmålene stilt, muligens for å unngå å sette verken seg selv eller kommunen i et dårlig lys. Informantene opplevdes som ærlige, men det er naturlig å anta at sosial ønskelighet til en viss grad påvirker svarene. Semistrukturert intervju som metode gir dog undersøkeren mulighet til å følge opp utsagn som fremstår uklare eller unnvikende og på så måte forsøke å sikre at intervjueren har forstått hva informanten forsøker å formidle.

Et forskningsprosjekts reliabilitet hviler på studiens kvalitet og konsistens. For å sikre reliabilitet i denne kvalitative studien ble det viktig at datainnsamlingen og analyseprosessen var logisk, transparent og at hvert steg var dokumentert slik at leseren selv kan vurdere studiens pålitelighet (Lincoln & Guba, 1985). Dette ble gjort ved å tydelig dokumentere hvordan studien ble utført og ved å beskrive og gi eksempler på hvordan forskeren arbeidet med analysen. I all forskning er validiteten knyttet til om forskerens forståelse av datamaterialet faktisk representerer de faktiske meningene til deltakerne i studien (Tobin & Begley, 2004) og kan best sikres med triangulering. Data ble samlet inn fra ulike grupper

mennesker for å sikre varierte perspektiver på fosterhjemsarbeidet. Dette ble gjort ved å intervju tidligere fosterhjem, nåværende fosterhjem, oppfølgere, saksbehandlere og ansatte ved Bufetat. I tillegg kunne informantene deles inn i ulike grupper basert på deltagerens erfaringer, etnisitet og utdannelse. De preliminnære funnene og tolkningene av disse ble kontinuerlig sjekket mot datamateriale for å sikre validitet.

Det hadde trolig vært fordelaktig å få barnas perspektiv på fosterhjemsrelasjonen og systemet de befinner seg innenfor. Som tidligere nevnt ble det avgjort å ikke inkludere denne gruppen i studien, hovedsakelig fordi de anses som en spesielt sårbar gruppe. De aktuelle barna hadde i mange tilfeller kun ankommet Norge det siste året og da kommunen opplyste om at mange av disse barna hadde store emosjonelle problemer opplevdes det derfor ikke riktig å utsette barna for spørsmål som potensielt kunne trigge negative emosjoner. I tillegg til dette manglet mange av barna adekvate norskkunnskaper og intervjuene måtte derfor ha blitt utført med tolk. Bruk av tolk gjør det vanskelig å bevare anonymitet, da tolkene i mange tilfeller er aktive medlemmer av det etniske miljøet barnet også tilhører og til tross for at tolken har taushetsplikt, ville barna muligens vært mer tilbakeholdne med informasjon. Et alternativ hadde vært å intervju eldre enslige mindreårige flyktninger som allerede var integrert i samfunnet, men disse hadde da ikke vært direkte knyttet til fosterhjemmene og de ansatte og ville ikke nødvendigvis representert hvordan fosterhjemsarbeidet fungerer per i dag. På grunn av det ovenfornevnte ble denne gruppen derfor ikke intervjuet, til tross for at samtaler med barna kunne gitt et tydeligere bilde av hva som fungerer og hva som anses utfordrende så vel som hvilke forventninger barna har til fosterhjemsrelasjonen.

4.2 Motivasjon og forventninger

4.2.1 Ulikheter i fosterforeldres motivasjon og forventninger. Resultatene viste at fosterhjem som hadde opplevd utilsiktet flytting hadde en noe annen motivasjon og andre forventninger enn fosterhjem som ikke hadde opplevd dette. Alle fosterhjem var motivert av et ønske om å hjelpe, men tidligere fosterhjem var i motsetning til nåværende fosterhjem motivert av en forventning om at barnet kom til å bidra med en positiv endring i hverdagslivet og berike livet. Noen fosterhjem så ut til å forvente at ved å tilby husrom, veiledning, støtte og kjærlighet så ville barnet i retur bidra med glede, takknemlighet og nærhet. Dette støttes av Steven, Cushman og Hausers (2005) teori om at prososiale handlinger ofte blir utført i håp om at det skal lede til et samarbeid der begge parter drar nytte av relasjonen. Det er også mulig at noen fosterforeldre til en viss grad lot seg motivere av muligheten til å øke egen status ved å gjøre en prososial handling, men ingen av fosterforeldrene nevnte dette som et motiv. Fosterforeldrene ga uttrykk for å ha et genuint ønske om å hjelpe, men familiene som beskrev

seg selv som idealistiske hadde også en tendens til å ha falske forventninger om hvordan fosterhjemsrollen kom til å være. Motivasjonen som ligger til grunn for å bli fosterforeldre ser ut til å henge sammen med hvilke forventninger foreldrene har til relasjonen til barnet og hvordan fosterhjemsoppdraget kommer til å påvirke livene deres. Tidligere fosterforeldre hadde muligens noe urealistiske høye forventninger. Dette ble også funnet av Bates og kolleger (2005) da de gjennomførte en lignende studie. De fant i likhet med denne studien at når det er diskrepans mellom forventninger og erfaringer, er det også noe større sannsynlighet for at fosterforeldrene ønsker å avslutte fosterhjemskontrakten. Fosterforeldres motivasjon og forventninger ser derfor ut til å kunne være en prediktor for utilsiktet flytting, hovedsakelig fordi familier som ikke forventer utfordringer heller ikke forbereder seg og opplever skuffelse når forventningene ikke blir møtt. Dette bør trolig adresseres tidlig i rekrutteringsprosessen i håp om at færre fosterhjem og fosterbarn skal oppleve utilsiktet flytting samt skuffelsen og sorgen dette kan medføre.

4.2.2 Ulike forventninger til fosterhjemsrelasjonen. Som nevnt er det mulig at ulikheter i forventning til fosterhjemsrelasjonen har en deltagende rolle i årsaken til utilsiktet flytting. Resultatet indikerer at en del fosterforeldre har en noe urealistisk forventning om at barnet raskt skal tilpasse seg familien og danne en meningsfull og nær relasjon med foresatte.

Det er uvisst hvilke forventninger barna i denne studien hadde til fosterhjemsrelasjonen, men annen forskning på temaet indikerer at barna har et ønske om at fosterforeldre først og fremst skal fungere som veiledere (Bates et al., 2005). Samtidig fremmet ansatte hvordan disse barna hadde vanskeligheter med å forholde seg til både biologisk familie og fosterhjemmet og opplevde at barna strevde med dårlig samvittighet ovenfor biologiske foreldre. Dette er kanskje en slags emosjonell konsekvens av at fosterhjemsrelasjonen utvikler seg i en annen retning enn barnet egentlig ønsket, som for eksempel at barnet begynner bli glad i familien og derfor kjenner seg illojal mot biologisk familie. Det bør også nevnes at barna ikke nødvendigvis har noe behov for å knytte seg til en ny omsorgsgiver hvis de allerede har biologisk familie i live. Ansatte hadde en antagelse om at dette leder til indre konflikter som igjen fører til avvisning av familien, men det er også mulig at barnets avvisning kan tolkes som en måte å regulere avstanden til fosterforeldrene og er derfor kanskje et litt dysfunksjonelt forsøk på å fremme egen autonomi. Disse barna har trolig vært selvstendige og selvhjulpne i årevis og kan derfor ha vanskelig for å underlegge seg en voksen og reglene satt av denne. Forskning indikerer at barna har et ønske om å beholde egen frihet og uavhengighet og på så måte få mulighet til å styre egen hverdag med kun litt hjelp fra voksne der det er nødvendig (Bates, et al., 2005). Barna er ressurssterke, men mangler samtidig elementær kunnskap og trenger voksenhjelp for å mestre den nye hverdagen

de har begitt seg inn i. Samarbeid og kommunikasjon kan derfor anses viktig for å imøtekomme barnas behov og redusere konflikter i fosterhjemmet. Ansatte fortalte at fosterhjem som fungerer gir barnet mye rom, frihet og lar dets stemme bli hørt i avgjørelser. Barnet bør trolig være delaktig i avgjørelser og oppleve at det er agent i eget liv. Det betyr ikke at grensesetting bør unnvikes, men heller at dette gjøres i samarbeid med barnet. Videre indikerer resultatene at noen fosterforeldre hadde en tendens til å forvente at barnet skulle berike familiens liv. Barnet fikk på så måte en psykologisk verdi og hadde som oppgave å bidra med glede og nærhet når fosterforeldrene tilbød beskyttelse, veiledning og økonomisk sikkerhet. Slike forventninger så ut til å gi en økt risiko for utilsiktet flytting. Fosterhjemmene som fungerte best forventet emosjonelle vansker og anså fosterhjemsrollen mer som en jobb heller enn en viktig gjensidig relasjon. Uavhengig av årsaken til konflikter og ulikheter i forventninger, indikerer annen forskning at fosterhjem som står i avvisningen og ikke gir opp har størst sjanse for å utvikle nære bånd med barnet (Bates et al, 2005). Barnet kan knytte seg til den voksne, men fosterhjemmet bør trolig være varsomt med å forvente dette. Fosterhjem som anpasset seg og valgte å senke forventningen i stedet for å la seg skuffe av barnets manglende evne til å tilpasse seg familien og dets nye liv, kan muligens ha beskyttet både sine egne og barnets følelser. Denne evne til å tilpasse seg barnet og dets behov virker å være et viktig aspekt ved fungerende fosterhjem. Samtidig bærer barnet også selv på et ansvar for å forsøke å anpasse seg familien, men dette er trolig en langsom prosess da den enslige mindreårige også har mye annet nytt å forholde seg til samt traumer som må bearbeides. Luster og kollegaer (2010) intervjuet enslige mindreårige flyktninger om faktorer som var viktig for å lykkes i et nytt samfunn og fant at ungdommene måtte oppleve et personlig ansvar og være takknemlig for muligheten gitt, samt bruke fosterforeldrene som en guide inn i ny kultur for å lykkes i vertslandet.

Det kan virke som rekrutteringsmetoden og mediedekning av flyktningkrisen har ført til en gruppe fosterforeldre som er særlig idealistisk motiverte. Denne idealismen strekker seg muligens ikke bare til hva familien kan gjøre for barnet, men også til hva barnet kan bidra med i familien og derfor lede til falske forventninger. Hvis dette er tilfelle, kan det anses fordelaktig å fokusere på hvilken motivasjon og forventninger potensielle fosterforeldre har allerede i rekrutteringsfasen. Det finnes noe forskning på fosterhjems motiver og i en forskningsrapport generert for Bufdir ble fagansatte i barnevernstjenesten bedt om å vurdere betydningen av ulike motiver. Informantene anså «et ønske om å hjelpe barn» og «berike eget liv med opplevelser knyttet til å oppdra barn» som de viktigste motivene for å bli fosterhjem. Disse motivene ble vurdert som svært positive og ansett som et kjennetegn på gode fosterforeldre (Hustad, Soelberg, Strømsvik & Litchwarch, 2016). Et ønske om at barnet skal

berike eget liv kan være et godt motiv, men sett i sammenheng med resultatene fra denne studien leder det troligvis ikke til færre utilsiktede flytt av barn. Fosterhjem som har en forventning om at fosterbarnet skal berike eget liv hadde også større risiko for falske forventninger og utilsiktet flytting. Det er derfor muligens viktig å reevaluere hvilke motiver og forventninger som antas å gjøre fosterforeldre best rustet for oppdraget. Det bør dog bemerkes at Bufdirs studie omhandlet fosterhjem generelt og det er mulig ovenfornevnte motiv kun er en utfordring i fosterhjem for enslige mindreårige flyktinger der ulikheter i oppdragelsesstil og idealismen trolig spiller større rolle enn i øvrige fosterhjem.

Resultatene viser videre en sammenheng mellom fosterforeldres motivasjon, forventninger og mengden forberedelser. Fosterforeldre som forventet få utfordringer forberedte seg også lite og dette var særlig representert av tidligere fosterforeldre. Et tidligere fosterhjem løftet frem at erfaring fra å oppdra egne biologiske barn burde være tilstrekkelig forberedelse. De har rett i at denne erfaringen er verdifull og viktig, men fosterbarna har trolig hatt helt andre oppvekstbetingelser, kulturell bakgrunn og erfaringer enn fosterforeldrenes biologiske barn. Fosterbarnet har sannsynligvis ikke de samme referansene, heller ikke den implisitte kunnskapen om norske sosiale koder eller samfunnet generelt som biologiske barn har. Det er mulig at forberedelser utover Pride ville gjort familien bedre rustet til å håndtere konfliktene og redusere risikoen for utilsiktet flytting.

4.3 Forståelse av fosterbarnets atferd og emosjonelle uttrykk

4.3.1 Manglende utviklingsstøtte og traumer. Som tidligere nevnt har enslige mindreårige flyktinger økt risiko for utvikling av emosjonelle og atferdsrelaterte vansker (Derluyn & Broekaert 2007; Mollica et al, 1997). Fosterforeldre og ansatte beskrev vansker med emosjonelle problemer som sinne, bekymring knyttet til oppholdstillatelse, lav selvfølelse, motstridende følelser for fosterhjemmet, søvnproblemer og frykt. Barna har større sannsynlighet for å få utviklingstraumer hvis de lever med utrygghet og manglende forutsigbarhet, har opplevd store belastninger og svikt i reguleringsstøtten. Dette kan forklare hvorfor disse barna som ofte har vært utsatt for alvorlig deprivasjon er mer reaktive enn barn og unge uten slike opplevelser. Barnet kan tolke tilsynelatende nøytralt stimuli negativt for å beskytte seg selv, reagere kraftigere på mulige trusler og ha vansker med å regulere egne følelser og atferd. Barna lever på mange måter i konstant beredskap og det tar tid å legge fra seg et slikt trusselorientert fokus (Shackman, Shackman, & Pollak, 2007). Ved å bosette barn i fosterhjem endres omsorgsbetingelsene og dette kan potensielt gi barnet den tryggheten og stabiliteten det trenger for å rette opp eventuell skjevutvikling og øke toleransevinduet (Nordanger & Braarud, 2017).

Videre har trolig disse barna behov for å bearbeide traumer. Ansatte intervjuet i denne studien fant det vanskelig å gi barna psykologisk hjelp fordi psykiske vansker kulturelt anses som noe skamfullt og fordi barna mangler begreper for mental helse. Videre opplevde kommune at det var vanskelig å få helsehjelp hos barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) da mange henvisninger fikk avslag. De fortalte at hvis barnet ble gitt tilbud om helsehjelp, ble saken ofte avsluttet etter noen samtaler da barnet ikke var villig til å prate med BUP. Som nevnt har mange av disse barna tilegnet seg en grunnleggende mistillit til voksne etter negative opplevelser på flukt og barna trenger derfor trygge, stabile voksne som kan danne en langsiktig relasjon med barnet for å gjenopprette tillit til voksne. BUP har ofte ikke mulighet til å følge opp barn over flere år, særlig hvis barnet ikke er villig til å prate med helsepersonellet. Noen barn kjenner muligens på utrygghet og redsel for å bli deportert hvis de deler informasjon med en helsearbeider som ikke er i tråd med hva de oppgav da de kom til landet. Kohli (2006) argumenterer for at disse barna ser ut til å veie fordelene og ulempene ved å ikke dele personlig informasjon og at tilbakeholdenheten på grunn av en slags funksjonell mistro kan øke sjansen for overlevelse. Poliklinisk behandling av traumer er derfor ikke nødvendigvis det første tiltaket som bør settes inn. Mange av disse barna trenger trolig tid til å finne sin plass, hjelp til å forstå konseptet psykisk helse og tid til å gjenopprette tillit til voksne før de kan bli mottakelige for mer tradisjonell poliklinisk behandling av traumer.

4.3.2 Forhold til biologisk familie. Mange av de enslige mindreårige flyktingene som ankommer Norge har biologisk familie i et annet land eller lever med usikkerheten rundt om familien lever. Noen barn skilles fra familiemedlemmer under flukt og usikkerhet rundt om familiemedlemmer lever kan gjøre sørgeprosessen vanskelig. Som nevnt tidligere strever de muligens også med samvittighet ovenfor biologisk familie hvis de kjenner seg knyttet til fosterfamilien. Noen av disse barna er sendt til Norge mot sin vilje for å sikre familiegjenforening. Å ha dette ansvaret kan være tungt for et barn. De lever med forventningene fra biologisk familie, ikke bare om å sikre familiegjenforening, men det forventes også at barna skal bevare kulturelle og religiøse tradisjoner samtidig som de skal finne sin plass i et nytt land. Et barn som venter på familiegjenforening har derfor ikke nødvendigvis noen interesse av å bosettes i et fosterhjem og dette kan skape konflikter da fosterfamilien ofte ønsker seg et barn som skal tilhøre familien. Det kan derfor være viktig at fosterforeldre ikke forsøker å erstatte biologisk familie, men heller velger å inngå i et samarbeid med biologisk familie der mulig. Et nåværende fosterhjem opplevde at relasjonen til barnet var godt fordi biologisk familie var svært samarbeidsvillige og involverte i barnets liv. I likhet med øvrige barn nevnt i denne studien oppviste dette barnet også kravmentalitet

og atferd preget av traumer og derfor var det trolig ikke utelukkende barnets karakteristikk som ga en god relasjon til fosterfamilien. Antageligvis bidro fosterforeldrenes håndtering av konflikter til et godt samarbeid med barnet. Denne familien brukte eksempelvis mye tid på å forklare kulturelle forskjeller og veiledet barnet i å gjøre gode økonomiske valg når det ønsket seg noe og rådførte seg med biologisk familie i prosessen. Når dette er sagt kan samarbeid med biologisk familie også være vanskelig og resultatet gir inntrykk av at en del barn ønsker å ta et steg bort fra enkelte kulturelle tradisjoner og forventninger og heller ta med seg de aspekter ved kulturen de selv finner viktigst. Det kan være utfordrende for biologisk familie å observere akulturalisering av barnet og på så måte kan et fosterhjem gi barnet frihet til å finne sitt nye kulturelle jeg.

4.3.4 Fluktatferd. En del av barna som ble omtalt i denne studien viste vansker med å legge fra seg fluktatferd som for eksempel ekstrem selvstendighet, atferd preget av frykt, løgn eller alltid være i beredskap og klar for å flykte på ny. Det har blitt argumentert at hjerneorganiseringen til utviklingstraumatiserte barn er preget av å sikre overlevelse (Ford, 2009) og nervesystemet bruke sine ressurser til å beskytte barnet. Som nevnt leder dette til at barnet lever i konstant beredskap og innehar et trusselorientert oppmerksomhetsfokus (Shackman, Schakman & Pollak, 2007). Denne beredskapen kommer til syne i hvordan enslige mindreårige flyktninger tolker sine omgivelser og reagerer på stimuli. Det kan få barna til å fremstå fiendtlige, lede til feiltolkninger og misforståelser og gi barna negative antakelser om omverden som gjør det vanskelig for barna å senke skuldrene og slappe av til tross for at de er trygge. Disse beskyttelsesmekanismene kan også hindre barnet i å utforske omverdenen og gi barnet nedsatte nevralt forutsetninger til å lære nye ting og gjøre seg nye erfaringer (Nordanger & Braarud, 2017). Det kan eksempelvis forklare hvorfor barna misforstod fosterforeldrene eller reagerte med sinne og er muligens årsaken til at enkelte barn bruker lang tid på å tilpasse seg sine nye omgivelser.

Alle informantene i denne studien fortalte at barna opplevdes som svært kravstore. Noen informanter hadde vansker med å forstå hvorfor barna til stadighet stilte økonomiske krav, mens andre anså det naturlig at barna ønsket seg samme telefon eller PC som klassekompisene da de ikke ønsket å skille seg ut. Barnets måte om å be om ting var ikke alltid hensiktsmessig og kunne lede til konflikter. På den annen side virket noen fosterforeldre å inneha andre forventninger til enslige mindreårige flyktninger enn til norske barn. Fosterforeldrene hadde en oppfatning om at barn som kom fra land med lave sosioøkonomiske kår ikke burde kreve dyre gjenstander og heller være takknemlig for at det nå har det bedre forutsetninger i livet. Utfordringen viste seg da å være at disse barna ikke sammenligner seg med jevnaldrende i hjemlandet, men norske ungdommer som ofte har

ressurssterke foreldre med kjøpekraft som gir ungdommen PlayStation og smarttelefon. Sinne fremstår som en vanlig reaksjon når barna får ikke får de materielle godene de ønsker seg. Dette sinnet er kanskje knyttet til vanskeligheter med å regulere egne følelser og verbalisere behov. Det er videre mulig at kravmentaliteten er knyttet til et behov for å maksimere en hver situasjon for å sikre overlevelse. Disse barna har måttet velge seg selv og derfor forsøkt å utnytte en hver mulighet til å for eksempel anskaffe seg mat eller materielle goder for å sikre overlevelse. En fosterfamilie fortalte også at barnet ofte løy. Dette er en atferd som lenge kan ha vært viktig for å sikre overlevelse og barnet anser kanskje derfor ikke lenger dette som moralsk feil. Andre barn ble trolig raskt sinte på grunn av frykt. I situasjoner der barna føler seg utrygge er det muligens mer adaptivt å vise sinne heller enn frykt. Disse barna har levd med stor utrygghet over lengre tid og disse reaksjonsmønstrene har trolig blitt dypt forankret. Å inneha en forståelsesramme for barnas atferd kan forhåpentligvis hjelpe fosterforeldre i hvordan møte barna.

4.3.4 Fosterforeldres evne til å tolke fosterbarns atferd og emosjonelle uttrykk. En del av barna omtalt i denne studien hadde store atferdsproblemer og emosjonelle vansker som førte til konflikter i hjemmet. De fosterforeldrene som opplyste om vansker med å forstå barnets behov, ønsker og utfordringer opplevde også større konflikter. Noen fosterhjem så også ut til å mangle kunnskap om kultur og flukt, som igjen gjorde det vanskelig å tolke barnets atferd. Det kan være vanskelig å forstå hvordan traumatiske erfaringer påvirker barnets atferd da fosterforeldrene generelt vet lite om hvilke opplevelser barna har. Eksempelvis kunne enkelte barns instruksnekt også tolkes som frykt, men fosterforeldrene oppviste noen vansker med å finne alternative tolkninger for atferd. Forskning indikerer at fosterhjem for eldre barn har større sjanse for å utvikle en konfliktfull relasjon. Årsaken til dette er ikke alder, men heller at eldre barn generelt ser ut til å ha større atferdsvansker enn yngre barn. I fosterhjem for ungdommer forekommer bruddene tidlig i forløpet, gjerne etter kun et par måneder (Backe-Hansen, 2009). Har den enslige mindreårige atferdsvansker er det derfor trolig større sjanse for utilsiktet flytting, særlig hvis dette forekommer i kombinasjon med falske forventninger.

Ansatte opplevde at utakknemlighet, kravstorhet, sinne og avvisning var barnas smerteuttrykk, men fant at fosterforeldre hadde vansker med å forstå dette. Bates og kollegaer (2005) fant i likhet med dette at mange fosterforeldre strevde med å tolke barnets atferd ut ifra dets smerte og traumer, noe som førte til at disse fosterforeldrene ikke alltid møtte barnet på en hensiktsmessig måte. Dette ble også funnet i denne studien. Noen fosterforeldre fortalte at de raskt ble fornærmet eller såret og reagerte med å kjeft på barnet. De tok avvisning personlig og syntes det ble vanskelig å stå i konflikter over lang tid.

4.4 Kulturelle forskjeller

4.4.1 Ulikheter i oppdragelsesstrategier. Som tidligere nevnt har ulike kulturer ulike oppdragelsesstrategier. Vestlig oppdragelse har fokus på barnets selvstendighet og ambisjon, mens oppdragelse i mer tradisjonelle samfunn vektlegger lojalitet og trofasthet (Hundeide, 2003). Det er derfor rimelig å anta at fosterbarn fra kollektivistiske kulturer ofte føler en sterk lojalitet mot biologisk familie og ønsker å imøtekomme deres krav. Fosterforeldre på den annen side forventer trolig i tråd med vestlige oppdragelsesstrategier at barnet viser økende selvstendighet, ambisjon og i tillegg tar ansvar for å bidra med positiv sosial samhandling. Vestlig kultur tenderer å fokusere på barnets psykologiske verdi (Kağıtçıbaşı, 1996) og når barnet ikke imøtekommer denne implisitte forventningen om at det skal bidra med glede og nærhet er det naturlig at fosterforeldre blir skuffet. Disse barna er dog ikke blitt opplært til å forholde seg til voksne på denne måten. De har i stedet blitt opplært til å ta et direkte økonomisk ansvar for foreldre, særlig i alderdom. Når det er sagt viser intervjuer med mødre fra kollektivistiske samfunn at sosial støtte anses viktigere enn økonomisk trygghet (Hundeide, 2003), og på så måte er kanskje ikke formålet med ulike oppdragelsesstrategier så ulike. Ansatte i denne studien løftet frem hvordan ulike erfaringer med oppdragelsesstrategier kunne oppleves forvirrende for fosterbarnet og muligens skape frustrasjon både hos fosterbarnet og fosterforeldre. Fosterforeldre i denne studien viste stor skuffelse når barnet ikke knyttet seg til den voksne og ikke ble den trygge emosjonelle investeringen fosterforeldrene forventet at de skulle være. Fosterfamilier som hadde opplevd utilsiktet flytting så ut til å ha et større ønske om at barnet skulle representere en positiv og nær relasjon som kunne bidra med økt livskvalitet for foreldrene, enn de som ikke hadde opplevd dette.

Forsking viser at tradisjonelle samfunn fokuserer mer på barnets kvaliteter, mens vestlige samfunn vektlegger foreldrenes holdning og evne i oppdragelse (Hundeide, 2003). Dette er kanskje noe av årsaken til at fosterforeldre tar nederlaget ved utilsiktet flytting så tungt, da de er opplært til å tenke at barnets vansker er resultat av deres evne til å være gode oppdragere.

Fosterbarna på sin side må forsøke å forholde seg til nye forventninger om å være en bidragsyter i psykologisk forstand, samtidig som de skal møte biologiske foreldres krav til lojalitet og respekt for kultur og tradisjon. Det er ikke sikkert at fosterbarna forstår fosterforeldrenes tilnærmelser og behov for nærhet, da de tidligere ikke har hatt erfaring med en slik voksenrelasjon. Dette kan gjøre det vanskelig for barnet å forstå samspillet i familien.

4.4.2 Veilede barnet inn i en ny kultur. Uten en multikulturell forståelsesramme er det vanskelig å forstå de psykologiske prosessene som finner sted i et menneske, særlig hvis personen er av en annen kulturell opprinnelse enn den som forsøker å tolke hans atferd

(Hundeide, 2004). Å skulle finne sin plass i en ny kultur kan med andre ord være vanskelig og trolig bidra til konflikter og misforståelser. Informantene i denne studien fortalte at fosterforeldre og fosterbarn misforstod hverandre fordi barnet ikke hadde tilstrekkelig norskkunnskaper til å kunne oppfatte de mer subtile delene av kommunikasjonen. Videre forekom det også misforståelser knyttet til kulturelle forskjeller. Spesielt kvinnesyn og forhold til homofili var brukt som eksempler på kulturelle aspekter som var vanskelig å forstå for barna. Barna fremstod åpne for å lære om vestlig kultur og misforståelsene forekom helst når barnet ikke hadde kunnskap om spesifikke forhold ved oppdragsstrategier, landets kultur og språk. Det ble derfor ansett som viktig at fosterfamilier etablerer et miljø der spørsmål oppmuntres og der det er rom for å utforske ulike problemstillinger. Antageligvis er det også nyttig at fosterforeldre innehar kunnskap om ulikheter i oppdragsstil og kultur for å redusere sjansen for misforståelser og konflikter.

Det kan være vanskelig for et barn å avgjøre hvilken tilnærming det skal ta til integrering. Det er trolig hensiktsmessig at hen forsøker å integrere egen og ny kultur, men det er ikke nødvendigvis det barnet gjør. Noen flyktninger velger å ta markant avstand fra opprinnelig kultur og jobber for å assimilere ny kultur. Dette kan være nyttig i møte med et nytt samfunn samtidig som det kan skape konflikter hvis biologisk familie lever og barnet velger å ikke møte deres forventninger. Andre derimot søker mot mennesker av samme kulturelle opphav. Disse barna får mindre norsktrening og det leder trolig til at det tar lengre tid å integreres i samfunnet. Terror management teorien argumenterer for at mennesker utsatt for krig og vold har en tendens til søke mot det de kjenner og omfavne kultur og symbolske systemer i større grad enn før trussel for liv. Dette inkluderer også symbolske trusler mot kulturelle verdier, som trolig gjør seg særlig gjeldene hos mennesker i møte med en ny kultur. Dette kan lede til at fosterbarna søker mot andre av samme kulturelle opphav for å bevare disse verdiene og sikre egen selvfølelse (Solomon, Greenberg & Pyszczynski, 1991). De opplever kanskje at fundamentet de har basert sitt liv på nå trues med alternative forklaringer og tolkninger av verden og en metode for å unngå denne interne konflikten er å styrke troen på eget livssyn og oppfattelse av verden. Videre har mange flyktningbarn biologiske foreldre som ønsker at barnet skal bevare sin egen kultur. Barna må derfor forholde seg til forventninger fra både det norske samfunn og biologisk familie.

4.5 Mulige tiltak.

En rekke tiltak for å styrke fosterhjemsarbeidet er beskrevet nedenfor. Mesteparten av disse tiltakene ble foreslått av informantene selv, men det er også beskrevet tiltak som er basert på tolkningen av datamaterialet. Det ble foreslått tiltak for å bedre rekrutterings-

prosessen, hovedsakelig med et økt fokus på å avklare fosterforeldres motivasjon, forventninger og holdninger. Det ble også foreslått å revurdere markedsføringsstrategier og avklare fosterbarnets forventninger til fosterhjemsrelasjonen og økonomi. Tiltak for styrke opplæring inkluderte blant annet deltagelse på fosterhjemsgruppe og økt fokus forberedelser. Fosterhjemmene ønsket videre at PRIDE skulle i større grad omhandle kultur, ungdom, konflikthåndtering og traumer. Det ble ansett viktig med tettere oppfølging fra kommunen, spesielt i den første tiden etter bosetting. Hjelp med å forstå systemet og rettigheter ble etterspurt av fosterforeldre. Fosterfamiliene så også ut til å trenge veiledning på hvordan forstå barnets behov, ønsker, utfordringer og emosjonelle uttrykk. Det ble foreslått strukturelle endringer for å blant annet sikre kommunikasjonsflyt innen kommunen så vel som i samarbeid med øvrige instanser. Arbeid for å gi kommunale fosterhjem bedre rettigheter for å unngå finansielt tap opplevdes også som viktig. Deretter er faktorer som ble antatt å bidra til et fungerende fosterhjem beskrevet. Disse tiltakene fokuserer blant annet på fosterforeldrene som veiledere og måter å sikre barnets autonomi på. Full oversikt finnes i tabell 5.

Tabell 5

Oversikt over tiltak som muligens kan bidra med å redusere antall utilsiktede flytt av barn

Område	Mulige tiltak
Rekruttering	<p>Avklar fosterforeldres motivasjon og forventninger på et tidlig tidspunkt*</p> <p>Avklar fosterforeldres holdninger til fosterbarn og flyktninger*</p> <p>Revurder type markedsføring da tidligere markedsføring ga svært idealistiske fosterforeldre</p> <p>Stat og kommune bør avklare ulikheter i forventninger til rekruttering</p> <p>Avklar fosterbarnas forventninger til fosterhjemsrelasjonen og økonomi før bosetting</p>
Opplæring	<p>Adressere urealistiske forventninger</p> <p>PRIDE med større fokus på kultur, ungdom, konflikthåndtering og traumer</p> <p>Pålagt deltagelse på fosterhjemsgrupper</p> <p>Økt fokus på familien som helhet</p> <p>Videre opplæring kan gis av kommuneansatte i sammenheng med oppfølging</p> <p>Oppmuntre fosterforeldre til å tilegne seg ny kunnskap utover det de får i PRIDE</p> <p>Tilbud om mer spesialisert opplæring for både ansatte og fosterforeldre</p> <p>Kommunalt rekrutterte fosterhjem bør også pålegges gjennomføring av PRIDE*</p>
Oppfølging	<p>Tettere oppfølging, først og fremst rett etter bosetting</p> <p>Avklar med fosterhjem hvilken oppfølging som er realistisk*</p> <p>Instruere fosterforeldre i hvilke rettigheter de og barnet har</p> <p>Hjelp til å forstå barnets behov, ønsker og utfordringer*</p>

	Hvis stort arbeidstrykk er årsaken til lite fleksibilitet, utilgjengelighet og hyppige avlysninger av møter bør oppfølgers arbeidsmengde muligens revurderes*
	Fosterforeldre trenger hjelp til å tolke barnets emosjonelle uttrykk*
Organisering	Bedre organisering av systemet for å sikre informasjonsflyt
	Avklare lederskapets roller og ansvar
	Sikre at verger og tilsynsfører blir fastsatt før barnet bosettes
Økonomi	Sikre bedre rettigheter for kommunale fosterhjem (på politisk nivå)
	Større fokus på å søke økonomisk tilskudd
Suksessfaktorer i fungerende fosterhjem	Sikre at barnet kjenner seg velkommen og inkludert
	Fosterforeldre oppviser utholdenhet og tålmodighet
	Fosterforeldre har tidligere erfaring fra fosterhjemsarbeid
	Fosterbarnet er deltagende i avgjørelser og har bestemmelsesrett
	Fosterbarnet likestilles med fosterhjemmets biologiske barn
	Fosterforeldrene anser fosterhjemsrollen som en jobb
	Tilrettelegging for ivaretagelse av egen kultur og hjelp til integrering inn i ny kultur
	Fosterforeldre fungerer som en veileder for barnet heller enn å ta foreldrerollen*
	Senke forventningene til relasjonen til fosterbarnet og dets fungering
	Godt samarbeid med biologiske foreldre (hvor aktuelt)
	Adekvat helsehjelp til barnet
	Godt samarbeid med skole og tilbud om morsmåslærer
	Fosterbarnet velger å ikke fraskrive seg ansvar for egen atferd
	Fosterforeldre innehar kunnskap om ulike oppdragelsesstrategier*
	Fosterforeldre innehar kunnskap om konsekvenser av utviklingstraumer*
Øvrige tiltak	Statlige fosterhjem muligens et bedre tiltak for disse barna
	Direktelinje til UDI som tidsbesparende tiltak
	Vurdere andre tiltak enn fosterhjem

Note. Denne oversikten er basert på tiltak forslått av de ansatte og fosterhjemmene. Tiltak foreslått av forskeren er markert med stjerne*.

5. Konklusjon

Denne studien ønsket å belyse hvordan kommunale fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger opplever den opplæringen og tilretteleggingen stat og kommune tilbyr.

Kvaliteten på oppfølgingen ble ansett som varierende og noen fosterhjem var svært fornøyde, mens andre opplevde at de ansatte manglet kompetanse relatert til enslige mindreårige flyktninger. En del ansatte opplevde selv at de manglet denne kunnskapen og ønsket å videreutdanne seg for å bedre støtte familiene. Både ansatte og fosterhjem ønsket å øke mengden oppfølging, spesielt i den første perioden etter plassering i fosterhjem.

Fosterhjemmene beskrev opplæringen som god, men det ble etterspurt større fokus på kultur, ungdom og konflikter. Samarbeid med øvrige instanser ble også ansett som varierende og så ut til å være prisgitt eksempelvis hvilken behandler barnet fikk tildelt i BUP eller hvilken rektor barnets skole hadde. Det fremkom også at kommunale fosterhjem opplever finansielt tap på grunn av dårlige rettigheter. Frikjøping gir eksempelvis ikke rett på feriepenger og den månedlige godtgjøring dekker ikke nødvendigvis økte husholdningskostnader.

Studien hadde videre som hensikt å utforske aspekter ved et fungerende fosterhjem og mulige tiltak som kan forebygge utilsiktet flytting av fosterbarn. Et sentralt funn her er en sammenheng mellom motivasjon, forventninger og mengde forberedelse. Fosterforeldre med svært idealistiske motiver oppviste også svært høye forventninger til barnets fungering som igjen førte til mindre forberedelser. Særlig motiv knyttet til et ønske om at fosterbarnet skulle berike eget liv fremstod som en mulig risikofaktor. Fosterforeldre med slike motiv ble lett skuffet når barnet ikke møtte forventningene og studien fant at disse familiene hadde økt risiko for konflikter og utilsiktet flytting. Det er mulig fosterbarn og fosterforeldre har ulike forventninger til hvordan fosterhjemsrelasjonen skal se ut. Disse forventningene er trolig farget av kulturelle forskjeller i oppdragelse, men påvirkes muligens også av at mange av disse barna har biologisk familie i live og ikke ønsker en foreldrerelasjon. Kulturelle forskjeller kan også gjøre det vanskelig for barnet å forstå fosterforeldrenes tilnærmelser og samspillet i familien. Noen fosterforeldre oppviste også lite kunnskap om traumer og hvordan dette potensielt påvirker barnets atferd og evne til regulering. Mer kunnskap om dette kunne kanskje gitt fosterforeldre et bedre utgangspunkt for oppdraget. Resultatene indikerer at fosterhjemmene fungerer best når barnet innehar en likeverdig rett til å bestemme og foreldrene nærmer seg barnet med forsiktighet uten forventning om at barnet skal knytte seg emosjonelt til den foresatte. Utholdenhet og tålmodighet ble også sett på som gode kvaliteter, så vel som evnen til å anpasse seg barnet. De fosterhjemmene som valgte å senke forventningene og klarte å stå i konflikter over tid hadde også størst sjanse for å lykkes.

Referanser

- Backe-Hansen, E. (2009). *Hvordan motvirke og forbygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern. Hentet fra https://www.bufdir.no/Global/nbbf/Fosterhjem/Hvordan_motvirke_og_forebygge_utilsiktet_flytting_fra_fosterhjem.pdf
- Barne- og familiedepartementet. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2006). *Tilsynsfører i fosterhjem – en veileder*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284441-q-1103.pdf>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015). *Trygghet og omsorg: fosterhjem til barns beste*. (St.meld. nr. 17 (2015-2016)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/aca456569b1d41e9abd37a2a8038637e/no/pdfs/stm201520160017000dddpdfs.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å.). *Saksbehandlingsrundskrivet*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>
- Barne-, Likestillings, og inkluderingsdepartementet. (2011). *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger – En håndbok for kommunene*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra https://www.bufdir.no/Global/nbbf/minoriteter/Arbeid_med_enslige_mindrearige_asylsokere_og_flyktninger.pdf
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017, 8. desember). *Bli med på kurs*. Hentet fra https://www.bufdir.no/Fosterhjem/Hvordan_bli_fosterhjem/Delta_pa_kurs/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 2. Mai). *Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindrearige_asylsokere_EMA/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 28 August). *Hvem kan bli fosterforeldre*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Fosterhjem/hvem/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 12 november). *Ønsker du en viktig og givende fulltidsjobb hjemme?* Hentet fra https://www.bufdir.no/Fosterhjem/sor/Ledige_oppdrag_Region_sor/ledige_oppdrag/
- Bates, L., Baird, D., Johnson, D.J., Lee, R. E., Luster, T. & Rehagen, C. (2005). Sudanese Refugee Youth in Foster Care: The “Lost Boys” in America. *Child Welfare League of America*, 84(5), 631-648.

- Bean, T., Derluyn, I., Eurelings-Bontekoe, E., Broekaert, E. & Spinhoven, P. (2007). Comparing Psychological Distress, Traumatic Stress Reactions and Experiences of Unaccompanied Refugee Minors with Experiences of Adolescents Accompanied by parents. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 195(4), 288-297, DOI: 10.1097/01.nmd.0000243751.49499.93
- Berg, B. & Tronstad, K. R. (2015). *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. Hentet fra https://www.bufdir.no/Global/Barnevern/Kunnskap/Laevekar_for_barn_i_asylsoekerfasen.pdf
- Bolan, K. (2010). *Children on the move: A Report on Children of Afghan Origin Moving to Western Countries*. United Nations International Children's Emergency Fund. Hentet fra https://www.unicef.org/infobycountry/files/Book_children_on_the_move.pdf
- Braune, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101 doi <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bronstein, I. & Montgomery, P. (2001). Psychological Distress in Refugee Children: A Systematic Review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14 (1), 44-56, doi 10.1007/s10567-010-0081-0.
- Bronstein, I., Montgomery, P. & Ott, E. (2013). Emotional and behavioral problems amongst Afghan unaccompanied asylum-seeking children: results from a large-scale cross-sectional study. *Journal of Child and Adolescent Psychiatry*, 22(5), 285-294, doi 10.1007/s00787-012-0344-z.
- Davidiov, M., Vaish, A., Knafo-Noam, A. & Hastings, P. D. (2016). The Motivational Foundations of Prosocial Behavior from A Developmental Perspective—Evolutionary Roots and Key Psychological Mechanisms: Introduction to the Special Section. *Child Development*, 87(6), 1655-1667, doi <https://doi.org/10.1111/cdev.12639>
- Derluyn, I. & Broekaert, E. (2007). Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents. *Ethnicity & Health*, 12(2), 141-162, doi <https://doi.org/10.1080/13557850601002296>
- Det kongelige justis- og beredskapsdepartementet. (2011). *Barn på flukt*. (St.meld. nr. 27 2011-2012). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-27-2011-2012/id684767/sec2>
- Det kongelige justis- og beredskapsdepartementet. (2015). *Fra mottak til arbeidsliv: en effektiv integreringspolitikk*. (St.meld. nr. 30 2015-2016). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/6676aece374348ee805e9fc5f60b6158/no/pdfs/stm201520160030000dddpdfs.pdf>
- Ehnholt, K.A. & Yule, W. (2006). Practitioner Review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related trauma. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), 1197-1210, doi <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01638.x>

- Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C. & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379 (9812) 266-282 doi [10.1016/S0140-6736\(11\)60051-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60051-2)
- Fazer, Wheeler, Dansch. 2005. Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees settled in western countries: a systematic review. *The Lancet*, 365 (9467), 1309-1314, doi [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)61027-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)61027-6)
- Finkenauer, C., Engels, R. & Meeus, W. (2002). Keeping secrets from parents: advantages and disadvantages of secrecy in adolescence, *Journal of Youth and Adolescence* 31(2) 123-136. Hentet fra <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023%2FA%3A1014069926507.pdf>
- Ford, J. D. (2009). Neurological and developmental research: Clinical implications. I C.A. Courtois, & J.D, Ford (Red.), *Treating complex traumatic stress disorders: and evidence-based guide*. New York: The Guildford Press.
- Hodes, M. (2000). Psychological distressed refugee children in the United Kingdom. *Child Psychology & Psychiatry Review*, 5(2), 57-68, doi <http://dx.doi.org/10.1017/S136064170000215X>
- Hogg, M. A. & Vaughan, G. M. (1995). (6. Edition. 2011). *Social Psychology*. Essex: Pearson Education Limited.
- Hopkins, P. E., & Hill, M. (2008). Pre-flight experiences and migration stories: The accounts of unaccompanied asylum-seeking children, *Children's Geographies*, 6 (3), 257-268, doi <https://doi.org/10.1080/14733280802183981>
- Howitt, D. (2010). *Introduction to Qualitative Methods in Psychology*. (2. Utg.). Harlow: Pearson Education Limited
- Hundeide, K. (2004). Utfordringer fra kulturpsykologien. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 41 (3) 177-178, hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=393112&a=2
- Hundeide, K. (2003). *Barns livsverden: Sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Cappelen Forlag: Oslo
- Hustad, B. C., Soelberg, F. Strømvik, C. L. & Lichtwarck, W. (2016, 11. April). *Hva kjennetegner gode fosterforeldre? - Vurdering av barnevernsansatte*. Bodø: Norlandsforskning. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Global/Aktuelt/Fosterhjem/Delstudie%20Hva%20kjennetegner%20gode%20fosterforeldre.pdf>

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger – en håndbok for kommunene*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/nm/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001203>
- International organization for migration (2016). *Global Migration Trends 2015 Factsheet*. Hentet fra http://publications.iom.int/system/files/global_migration_trends_2015_factsheet.pdf
- Justis- og politidirektoratet (2003). *Veiledning til verger for enslige mindreårige asylsøkere*. (Rundskriv G-34/2003). Hentet fra https://www.udiregelverk.no/no/arkiv/jd-rundskriv-og-instrukser/2003-034-G/#_Toc159134629
- Kagitcibasi, C. (1996). *Family and Human Development Across Cultures*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kohli, R. K. S . (2006). The Sound of Silence: Listening to What Unaccompanied Asylum-seeking Children Say and Do Not Say. *British Journal of Social work*, 36, 707-721, doi <http://dx.doi.org/10.1093/bjsw/bch305>
- LeVine, R.A, Klein, N.H., & Owren, C.R.(1967) Father-child relationship and changing and lifestyles in Ibadan, Nigeria. I Miner (red.), *The City in Modern Africa*. New York: Prager.
- Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Nilsen, A. C., & Wærdal, R. (2013). *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere*. (ISF Rapport nr. 3, 2013). Oslo: Institutt for Samfunnsforskning. Hentet fra https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/asylmottak/levekaar-i-mottak-for-enslige-mindreaarige-asylsokere.pdf
- Lincoln, Y., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: Sage.
- Luster, T., Qin, D., Bates, L., Rana, M. & Lee. J. A. (2010) Successful adaptation among Sudanese unaccompanied minors: Perspectives of Youth and foster parents. *Childhood*, 17(2) 197-211, doi <https://doi.org/10.1177/0907568210365664>
- Lustig, S.L., Kia-Keating, M., Knighth, W. G., Geltman, P., Ellis, H., Kinzie, D., Keane, T. & Saxe, G. N. (2004). Review of child and adolescent refugee mental health. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 43(1), 24-36, doi <https://doi.org/10.1097/00004583-200401000-00012>
- Marchall, C. & Rossman, G. B. (2006) *Designing qualitative research*. (6. Utg.). Singapore: Sage publications.
- Mollica, R.F., Poole, C., Son, L., Murray, C. & Tor, S. (1997). Effects of war trauma on Cambodian refugee adolescents' functional health and mental health status. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36, 1098–1106, doi <https://doi.org/10.1097/00004583-199708000-00017>

- Nordanger, Ø. D. & Braarud, H. C. (2017). *Utviklings Traumer: Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Petersen, A.C., Joseph, J. & Feit, M. (2014). *New direction in child abuse and neglect research*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Shackman, J.E., Shackman, A.J., & Pollak, S.D. (2007). Physical abuse amplifies attention to threat and increases anxiety in children. *Emotion*, 7(4), 838-852, doi [10.1037/1528-3542.7.4.838](https://doi.org/10.1037/1528-3542.7.4.838)
- Stevens, J. R., Cushman, F. A., & Hauser, M. D. (2005). Evolving the Psychological Mechanisms for Cooperation. *Annual Review of Ecology, Evolution, and Systematics*. 36, 499-518, doi 10.1146/annurev.ecolsys.36.113004.083814
- Solomon, S., Greenberg, J. & Pyszczynski, T. (1991). A Terror Management Theory of Social Behaviour: The Psychological Functions of Self-Esteem and Cultural Worldviews. *Advances in Experimental Social Psychology*, 24, 93-159, doi [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60328-7](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60328-7)
- Thomas S, Nafees B, & Bhugra, D (2004) 'I was running away from death' – the pre-flight experiences of unaccompanied asylum seeking children in the UK. ' *Child Care, Health and Development*, 30(2), 113 - 122, doi <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2003.00404.x>
- Tobin, G. A., & Begley, C. M. (2004). Methodological rigour within a qualitative framework. *Journal of Advanced Nursing*, 48, 388–396, doi <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03207.x>
- United Nations International Children's Emergency Fund. (2016). Uprooted: the growing crisis for refugee and migrant children. Hentet fra https://www.unicef.org/publications/files/Uprooted_growing_crisis_for_refugee_and_migrant_children.pdf

Vedlegg 1: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE NÅVÆRENDE FOSTERFORELDRE FOR ENSLIGE MINDREÅRIGE BARN

Dato:

1. BAKGRUNNSINFORMASJON

Fosterhjem bestående av: 1 foresatt 2 foresatte

Fosterforeldre intervjuet: sammen hver for seg

Hvor mange barn totalt (barn og fosterbarn under 18 år) i

husholdningen per i dag: 1-3 4-6 >6

Antall fosterbarn i husholdningen per i dag: 1-2 3-4 >4

Hvor lenge har nåværende fosterbarn bodd hos familien? <1 år 2-4 år > 4 år

Foresatt 1	Foresatt 2
☐ <1 år ☐ 2-5 år ☐ 6-10 år ☐ >10	☐ <1 år ☐ 2-5 år ☐ 6-10 år ☐ >10

1.1 Har familien tidligere vært fosterhjem for andre barn? Ja Nei

Hvis ja; generelt sett, hva slags erfaringer har dette gitt dere?

1.2 Hvorfor valgte du/dere å bli fosterforeldre?

2. REKRUTTERING OG OPPLÆRING

2.1 Hvordan opplevde du/dere rekrutteringsprosessen?

2.2 Hvilken opplæring har du/dere fått?

- Fosterforeldre for enslige mindreårige må også være barnets veiledere i et nytt samfunn. Hvilken opplæring fikk dere i dette?

3. FORVENTNINGER OG ERFARINGER

3.1 Generelt sett, hvilke forventninger tror du at fosterforeldre har når de trer inn i rollen som foresett til en enlig mindreårig flyktning?

3.2 Utover opplæringen kommunen tilbød, hva gjorde du/dere for å forberede deg/dere?

- *Kurs, litteratur, samtaler, research?*
- *Som oftest får fosterforeldre den informasjonen som er tilgjengelig om barnets bakgrunn og flukt. Var det noen informasjon dere savnet?*

3.3 Når du/dere ser tilbake i dag, utviklet det seg slik du/dere hadde tenkt?

4. BEHOV OG UTFORDRINGER

“Nå ønsker jeg til å stille noen spørsmål om behov og utfordringer. Jeg kommer først stille spørsmål om fosterbarn (enslige mindreårige flyktninger) og deretter om dere som fosterforeldre.”

4.1 Generelt sett, hvillke behov har denne type barn?

- *Hvilke behov kunne bli møtt enda bedre?*
- *I følge din oppfatning, hva skal til for at disse behovene skal bli møtt?*
- *Hvilke utfordringer har denne type barn?*

4.2 I følge din oppfatning, hvilke behov har fosterforeldre til enslige mindreårige flyktninger?

- *Generelt sett, hvilke behov risikerer å ikke bli møtt fullt og helt?*
- *Hva skal til for at disse behoven blir møtt?*
- *Hvilke utfordringer har fosterforeldre til enslige mindreårige?*

5. TILRETTELEGGING OG OPPFØLGING

5.1 Hvilken tilrettelegging/hjelp får fosterforeldre for enslige mindreårige..

- .. fra saksbehandler?
- .. fra oppfølger?

5.2 Hvordan vurderer du oppfølgingen fra saksbehandler og oppfølger?

5.3 Hvordan ser du/dere på samarbeidet med andre instanser, som f.eks. skole eller NAV?

6. KULTUR, TRADISJON, LIVSSYN

6.1 Barn og voksne har i noen fosterfamilier ulike kulturelle bakgrunner. I følge din oppfatning, hvordan forholder fosterforeldre seg generelt til ulikheter i tradisjon og livssyn?

- *Er det noe som er spesielt viktig å tenke på i denne sammenheng?*
- *Generelt sett, hvordan jobber fosterforeldre for å forstå barns atferd ut fra kulturell kontekst?*
- *Hva slags opplæring/veiledning hfår fosterforeldre om barnets kultur/tradisjon/livssyn?*

6.2 Hva er det viktigste innsatsen for å fremme inkludering?

- *Hva gjør fosterfamilier for å fremme inkludering?*

7. ØVRIG

7.1 Hva mener du/dere bidrar til et miljø som er godt for både familie og barn?

- *Hvilke råd kan gis til andre i samme situasjon?*

7.2 Generelt sett, hva tror dere er de største årsakene til at noen fosterhjem blir avsluttet?

7.4 Er det noe du vil kommentere på det vi har gått igjennom, eller er det noe du/dere ønsker å legge til?

INTERVJUGUIDE TIDLIGERE FOSTERFORELDRE FOR ENSLIGE MINDREÅRIGE BARN

Dato:

1. BAKGRUNNSINFORMASJON

Fosterhjem bestod av: 1 foresatt 2 foresatte

Fosterforeldre intervjuet: sammen hver for seg

Hvor mange barn totalt (barn og fosterbarn under 18 år) var det i husstanden da du/dere var fosterforeldre for en enslig mindreårig flyktning? 1-3 4-6 >6

Hvor lenge bodde den enslige mindreårige hos familien? <1 år 2-4 år > 4 år

Foresatt 1	Foresatt 2
☐	☐
Deltagerkode	Deltagerkode
Hvor lenge har du du vært fosterforeldre?	Hvor lenge har du du vært fosterforeldre?
☐ <1 år ☐ 2-5 år ☐ 6-10 år ☐ >10	☐ <1 år ☐ 2-5 år ☐ 6-10 år ☐ >10

1.1 Har familien tidligere vært fosterhjem for andre barn? Ja Nei
Hvis ja; generelt sett, hva slags erfaringer har dette gitt dere?

1.2 Hvorfor valgte du/dere å bli fosterforeldre?

2. REKRUTTERING OG OPPLÆRING

2.1 Hvordan opplevde du/dere rekrutteringsprosessen?

2.2 Hvilken opplæring har du/dere fått?

- Fosterforeldre for enslige mindreårige må også være barnets veiledere i et nytt samfunn.
Hvilken opplæring fikk dere i dette?

3. FORVENTNINGER OG ERFARINGER

3.1 Generelt sett, hvilke forventninger tror du at fosterforeldre har når de trer inn i rollen som foresatt til en enlig mindreårig flyktning?

3.2 Utover opplæringen kommunen tilbød, hva gjorde du/dere for å forberede deg/dere?

- *Kurs, litteratur, samtaler, research?*
- *Som oftest får fosterforeldre den informasjonen som er tilgjengelig om barnets bakgrunn og flukt. Var det noen informasjon dere savnet?*

3.3 Når du/dere ser tilbake i dag, utviklet det seg slik du/dere hadde tenkt?

4. BEHOV OG UTFORDRINGER

"Nå ønsker jeg til å stille noen spørsmål om behov og utfordringer. Jeg kommer først stille spørsmål om fosterbarn (enslige mindreårige flyktninger) og deretter om dere som fosterforeldre."

4.1 Generelt sett, hvilke behov har denne type barn?

- *Hvilke behov kunne bli møtt enda bedre?*
- *I følge din oppfatning, hva skal til for at disse behovene skal bli møtt?*
- *Hvilke utfordringer har denne type barn?*

4.2 I følge din oppfatning, hvilke behov har fosterforeldre til enslige mindreårige flyktninger?

- *Generelt sett, hvilke behov risikerer å ikke bli møtt fullt og helt?*
- *Hva skal til for at disse behovene blir møtt?*
- *Hvilke utfordringer har fosterforeldre til enslige mindreårige?*

5. TILRETTELEGGING OG OPPFØLGING

5.1 Hvilken tilrettelegging/hjelp får fosterforeldre for enslige mindreårige..

- .. fra saksbehandler?
- .. fra oppfølger?

5.2 Hvordan vurderer du oppfølgingen fra saksbehandler og oppfølger?

5.3 Hvordan ser du/dere på samarbeidet med andre instanser, som f.eks. skole eller NAV?

6. KULTUR, TRADISJON, LIVSSYN

6.1 Barn og voksne har i noen fosterfamilier ulike kulturelle bakgrunner. I følge din oppfattning, hvordan forholder fosterforeldre seg generelt til ulikheter i tradisjon og livssyn?

- *Er det noe som er spesielt viktig å tenke på i denne sammenheng?*
- *Generelt sett, hvordan jobber fosterforeldre for å forstå barns atferd ut fra kulturell kontekst?*
- *Hva slags opplæring/veiledning får fosterforeldre om barnets kultur/tradisjon/livssyn?*

6.2 Hva er det viktigste innsatsen for å fremme inkludering?

- *Hva gjør fosterfamilier for å fremme inkludering?*

7. ØVRIG

7.1 Hva mener du/dere bidrar til et miljø som er godt for både familie og barn?

- *Hvilke råd kan gis til andre i samme situasjon?*

7.2 Generelt sett, hva anser du/dere er de største årsakene til at noen fosterhjemskontrakter blir avsluttet?

7.4 Er det noe du/dere vil kommentere på det vi har gått igjennom, eller er det noe du/dere ønsker å legge til?

INTERVJUGUIDE OPPFØLGERE FOR ENSLIGE MINDREÅRIGE BARN

Dato:

1. BAKGRUNNSINFORMASJON

Hvor mange saker med barn knyttet til innvandringsbakgrunn har du per i dag?

Hvor mange saker med barn knyttet til innvandringsbakgrunn har du hatt totalt (inkludert tidligere saker)?

Deltagerkode

2. REKRUTTERING OG OPPLÆRING

2.1 Hvordan velges fosterforeldre?

- Hvilke kriterier må de møte?
- Hvordan rekrutteres fosterhjemmene?

2.2 Hvilken opplæring får fosterforeldrene?

- Fosterforeldre for enslige mindreårige må også være barnets veiledere i et nytt samfunn. Hvilken opplæring får de i dette?
- Kurs, samtaler, skriftlig informasjon etc.
- Generelt sett, hvilken informasjon får fosterforeldrene om barna på forhånd? Hvordan påvirker dette eventuelt forholdet mellom barn og voksne?

3. FORVENTNINGER OG ERFARINGER

3.1 Generelt sett, hvilke forventninger tror du at fosterforeldre har når de trer inn i rollen som foresatt til en enslig mindreårig flyktning?

4. BEHOV OG UTFORDRINGER

4.1 Generelt sett, hvilke utfordringer/behov har denne type barn?

- *Generelt sett, hvilke behov risikerer å ikke bli møtt fullt og helt?*
- *Hva skal til for at disse behoven blir møtt?*

4.3 Hvilke utfordringer/behov har oppfølgere for enslige mindreårige flyktninger?

- *Hvordan ser du på systemet?*
- *Hvor langt strekker ditt mandat?*
- *Hvordan er det å forholde seg til ulike familier?*
- *Hvordan fungerer samarbeid med saksbehandler og andre instanser?*
- *Hva er de største utfordringene i ditt arbeid?*
- *Hvordan kan samarbeidet mellom ulike ledd innen kommunen styrkes?*

5. TILRETTELEGGING OG OPPFØLGING

5.1 Hvilken tilrettelegging/hjelp får fosterforeldre for enslige mindreårige fra oppfølger og saksbehandler?

5.2 Generelt sett, hvordan opplever fosterforeldre oppfølgingen kommunen tilbyr?

- *Er det noen form for tilrettelegging/oppfølging som savnes?*
- *Er det noen form for tilrettelegging/oppfølging du/dere gjerne skulle hatt mer av?*

5.3 Hvordan opplever du samarbeidet med andre instanser, som f.eks. skole eller NAV?

5.4 Hvordan ser du på din rolle som veileder for fosterfamilier for enslige mindreårige flyktninger?

- *Utfordringer?*

6. KULTUR, TRADISJON LIVSSYN

6.1 Barn og voksne har i noen fosterfamilier ulike kulturelle bakgrunner. I følge din oppfatning, hvordan forholder fosterforeldre seg generelt til ulikheter i tradisjon og livssyn?

- *Er det noe som er spesielt viktig å tenke på i denne sammenheng?*
- *Generelt sett, hvordan jobber fosterforeldre for å forstå barns atferd ut fra kulturell kontekst?*
- *Hva slags opplæring/veiledning får fosterforeldre om barnets kultur/tradisjon/livssyn?*

6.3 Klarer familiene å møte barnets kultur, tradisjon og livssyn?

- *Hvordan gjør de dette?*
- *Hvorfor er det viktig?*
- *Hvordan kan en bli bedre på dette?*

7. ØVRIG

7.1 Hva mener du er viktig for å sikre et miljø som er godt for både familie og barn?

7.2 Generelt sett, hva anser du/dere er de største årsakene til at noen fosterhjem blir avsluttet?

7.3 Hvordan kan man sikre overgangen fra omsorgsbolig til fosterhjem?

7.4 Er det noe du/dere vil kommentere på det vi har gått igjennom, eller er det noe du/dere ønsker å legge til?

INTERVJUGUIDE SAKSBEHANDLERE FOR ENSLIGE MINDREÅRIGE BARN

Dato:

1. BAKGRUNNSINFORMASJON

Hvor mange saker med barn knyttet til innvandringsbakgrunn har du per i dag?

Hvor mange saker med barn knyttet til innvandringsbakgrunn har du hatt totalt (inkludert tidligere saker)?

2. REKRUTTERING OG OPPLÆRING

2.1 Hvordan velges fosterforeldre?

- Hvilke kriterier må de møte?
- Hvordan rekrutteres fosterhjemmene?

2.2 Hvilken opplæring får fosterforeldrene?

- Fosterforeldre for enslige mindreårige må også være barnets veiledere i et nytt samfunn. Hvilken opplæring får de i dette?
- Kurs, samtaler, skriftlig informasjon etc.
- Generelt sett, hvilken informasjon får fosterforeldrene om barna på forhånd? Hvordan påvirker dette eventuelt forholdet mellom barn og voksne?

3. FORVENTNINGER OG ERFARINGER

3.1 Generelt sett, hvilke forventninger tror du at fosterforeldre har når de trer inn i rollen som foresatt til en enslig mindreårig flyktning?

4. BEHOV OG UTFORDRINGER

4.1 Generelt sett, hvilke utfordringer/behov har denne type barn?

- *Generelt sett, hvilke behov risikerer å ikke bli møtt fullt og helt?*
- *Hva skal til for at disse behoven blir møtt?*

4.3 Hvilke utfordringer/behov har saksbeandler for enslige mindreårige flyktninger?

- *Hvordan ser du på systemet?*
- *Hvor langt strekker ditt mandat?*
- *Hvordan er det å forholde seg til ulike familier?*
- *Hvordan er samarbeid med oppfølger?*
- *Hva er de største utfordringene i ditt arbeid?*
- *Hvordan kan samarbeidet mellom ulike ledd innen kommunen styrkes?*

5. TILRETTELEGGING OG OPPFØLGING

5.1 Hvilken tilrettelegging/hjelp får fosterforeldre for enslige mindreårige fra kommunen?

- *Fra saksbehandler, oppfølger, annet..*

5.2 Generelt sett, hvordan opplever fosterforeldre oppfølgingen kommunen tilbyr?

- *Er det noen form for tilrettelegging/oppfølging som savnes?*
- *Er det noen form for tilrettelegging/oppfølging du/dere gjerne skulle hatt mer av?*

5.3 Hvordan opplever du samarbeidet med andre instanser, som f.eks. skole eller NAV?

5.4 Hvordan ser du på din rolle som veileder for fosterfamilier for enslige mindreårige flyktninger?

- *Utfordringer?*

6. KULTUR, TRADISJON LIVSSYN

6.1 Barn og voksne har i noen fosterfamilier ulike kulturelle bakgrunner. I følge din oppfattning, hvordan forholder fosterforeldre seg generelt til ulikheter i tradisjon og livssyn?

- *Er det noe som er spesielt viktig å tenke på i denne sammenheng?*
- *Generelt sett, hvordan jobber fosterforeldre for å forstå barns atferd ut fra kulturell kontekst?*
- *Hva slags opplæring/veiledning får fosterforeldre om barnets kultur/tradisjon/livssyn?*

6.3 Klarer familiene å møte barnets kultur, tradisjon og livssyn?

- *Hvordan gjør de dette?*
- *Hvorfor er det viktig?*
- *Hvordan kan en bli bedre på dette?*

7. ØVRIG

7.1 Hva mener du er viktig for å sikre et miljø som er godt for både familie og barn?

7.2 Generelt sett, hva anser du/dere er de største årsakene til at noen fosterhjem blir avsluttet?

7.3 Hvordan kan man sikre overgangen fra omsorgsbolig til fosterhjem?

7.4 Er det noe du/dere vil kommentere på det vi har gått igjennom, eller er det noe du/dere ønsker å legge til?

Vedlegg 2: Sammendrag til e-post

PITCH NÅVÆRENDE FOSTERHJEM

Hei!

Vi lurer på om du kunne tenke deg å være med i en studie som ser på hvordan det er å være fosterforeldre for enslige mindreårige flyktninger?

Å være fosterhjem innebærer både gleder og utfordringer, men for å kunne styrke tilbudet må vi vite hva som fungerer, så vel som hva som vanskelig og utfordrende. NTNU ønsker i samarbeid med (***) kommune å intervjuer fosterforeldre for å finne ut av hvordan tilretteleggingstilbudet oppleves og for å utforske hvordan tilbudet kan styrkes. Er dette noe du kunne ha interesse av å være med på?

All data blir anonymisert og intervjuet blir foretatt av en hovedoppgavestudent ved Psykologisk institutt, NTNU. Vennligst se vedlagt informasjonsskriv for mer informasjon om prosjektet.

Vi ser frem til å høre fra deg!

PITCH TIDLIGERE FOSTERHJEM

Hei!

Vi lurer på om du kunne tenke deg å være med i en studie som ser på hvordan det er å være fosterforeldre for enslige mindreårige flyktninger?

Å være fosterhjem innebærer både gleder og utfordringer, men for å kunne styrke tilbudet må vi vite hva som fungerer, så vel som hva som vanskelig og utfordrende. NTNU ønsker i samarbeid med (***) kommune å intervjuer tidligere fosterforeldre for enslige mindreårige flyktninger for å finne ut av hvordan tilretteleggingstilbudet opplevdes og for å utforske hvordan tilbudet kan styrkes. Er dette noe du kunne ha interesse av å være med på?

All data blir anonymisert og intervjuet blir foretatt av en hovedoppgavestudent ved Psykologisk institutt, NTNU. Vennligst se vedlagt informasjonsskriv for mer informasjon om prosjektet.

Vi ser frem til å høre fra deg!

Vedlegg 3: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskingsstudie

Kommunale fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger

- Foresatte og saksbehandleres opplevelse av system, tilrettelegging og oppfølging

Denne studien er en hovedoppgave psykologi og utføres i samarbeid med NTNU og (**) kommune. Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, vennligst ta kontakt med Mirjam Åsen på telefon 400 99 591 eller send en e-post til meaasen@stud.ntnu.no. Hovedveileder Britt-Marie Drottz-Sjøberg ved psykologisk institutt, NTNU, kan nåes på telefon 735 97 485 eller e-post brittds@ntnu.no.

Bakgrunn og formål

Enslige mindreårige flyktninger har ulike forutsetninger, erfaringer og bakgrunn. Hvilke behov de har for oppfølging og omsorg varierer, men alle trenger tilhørighet, trygghet og støtte. I (**) kommune plasseres barn med alvorlige tilpasningsproblemer i styrkede fosterhjem under Bufdir. Fremstår barna derimot å være uten større problemer blir de plassert i kommunale fosterhjem. Kommunen forteller at i en del tilfeller har barnet store sammensatte behov og avviser fosterhjemmet. De vet ikke hvordan familiene opplever systemet og hvilken tilrettelegging de har behov for. Denne studien ønsker derfor å belyse hvordan kommunale fosterhjem for enslige mindreårige flyktninger i (**) kommune opplever opplæringen og tilrettelegging kommunen tilbyr. Studien vil videre utforske hvilken tilrettelegging foresatte anser som viktig for å sikre et miljø som er godt både for familie og barn, og som potensielt kan redusere antall fosterhjem som sier opp.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Datainnsamlingen kommer til å bestå av semistrukturerte intervju med fosterforeldre og saksbehandlere. Intervjuet kommer til å ha en varighet på ca 1 time og utføres i kommunens lokaler på (**) eller (**). Foresatte kan enten intervjues sammen eller hver for seg beroende på hva som anses mest praktisk for familien. Spørsmålene er generelle og vil omhandle rekruttering og opplæring, behov og utfordringer, tilrettelegging og oppfølging, samt kultur

og tradisjon. Data vil registreres ved hjelp av lydopptak og notater. Utover dette kommer det ikke til samles inn personlig data om deltageren.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Opplysninger om navn og eventuelt arbeidsplass behandles konfidensielt. Det er kun student og veileder som vil ha tilgang på datamaterialet. All data blir avidentifisert. Datamateriale og kodebok blir oppbevart hver for seg i låste skap. Informasjon som eventuelt kan føre til gjenkjenning av deltageren vil ikke bli brukt i publikasjoner.

Prosjektet skal etter planen avsluttes desember 2017. Data vil anonymiseres fullstendig, og eventuell ikke-anonymiserbar data vil bli slettet ved godkjenning av fullført prosjekt vår 2018.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Å trekke seg vil ikke ha innvirkning på deltagerens forhold til saksbehandler og kommunen.

Studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Med vennlig hilsen,

Mirjam Åsen

Vedlegg 4: Oversikt over koder, undertema og hovedtema

Tabell 3

Utvidet oversikt over koder, undertema og hovedtema

Hovedtema	Undertema	Koder
Motivasjon	Overskudd på ressurser	Hadde overskudd på tid og energi
		Hadde gode økonomiske rammer
		Hadde et ekstra rom i hus/leilighet
	Ønske om å være samfunnsnyttig	Et ønske om å bidra
Ble motivert av bilder av flyktningbarna		
	Et ønske om å ta ansvar	
	Ønske om en positiv endring	Et ønske om å ha noen å dele hverdagen med
		En forventning om at foreldrerollen ville være givende
		En antagelse om at barna kom til å bidra med glede
	Betalt arbeid	-
Forventninger	Kulturelle utfordringer	Forventet kulturelle forskjeller i kvinnesyn
		Forventet kulturelle forskjeller knyttet til religion
		Forventet kulturelle forskjeller knyttet til mat
		Forventet ulikheter i tradisjoner
	Emosjonelt krevende arbeid	Forventet at barnet ville ha emosjonelle vansker
		Forventet at flukten hadde gitt traumer
	Endring i hverdagsrytmen	Fosterbarn kom til å endre hverdagen på små måter
Høflighet, samarbeidsvillighet og takknemlighet	Barnet ville være takknemlig for å bo hos familien	
	Forventet at barnet skulle være høflig	
Rask tilpasning	Forventet respekt for husholdets regler	
	Forventet at barnet skulle være kunnskapsrikt	
	Forventet at barnet skulle være selvstendig	
	Forventet at barnet raskt skulle lære norsk	
	Forventet at barnet raskt skulle finne sin plass	
Forventet problemfri bosettingsprosess		
Positiv opplevelse	Forventet at barnet kom til å bidra med glede	

	Fleksibelt system og oppfølging	<p>Forventet å ikke stå alene som fosterforelder</p> <p>Forventet urealistisk mye oppfølging</p> <p>Forventning om at systemet skal være mer fleksibelt enn familien</p>
Forberedelser	Praktiske forberedelser	<p>Forberedte soverom til barnet</p> <p>Flyttet til større leilighet</p> <p>Kjøpte inn møbler og klær til barnet</p>
	Tilegnet seg ny kunnskap da utfordringer ble forutsett	<p>Leste fosterhjemsmanualen</p> <p>Leste om barnets kultur</p> <p>Leste litteratur om oppdragelse</p> <p>Rådførte seg med mennesker som hadde vært fosterbarn</p>
	Tilegnet seg ikke ny kunnskap da utfordringer ikke ble forutsett	<p>Så ikke behovet for å lære om barnets kultur</p> <p>Anså erfaring fra oppdragelse av egne barn som tilstrekkelig forberedelser</p>
Erfaringer	Krevende arbeid med mye ansvar	<p>Barnet hadde i forventet progresjon</p> <p>Arbeidet var tyngre enn forventet</p> <p>Fosterhjemsarbeid innebar mer ansvar enn forventet</p> <p>Barnet hadde mange emosjonelle vansker</p>
	Barnet var kravstort	<p>Krevde materielle goder</p> <p>Ønsket seg dyre ting</p> <p>Fosterforeldre opplevde barnet som kravstort</p>
	Barnet var utakknemlig	<p>Manglende takknemlighet for muligheten til å bo i Norge</p> <p>Manglende takknemlighet for å få bo hos fosterfamilien</p> <p>Manglende takknemlighet for gaver</p> <p>Fosterforeldre mente barnet burde være mer takknemlig</p>
	Manglende emosjonelle bånd	<p>Barnet knyttet seg ikke til fosterforeldrene</p> <p>Barnet unngikk fosterforeldrene</p> <p>Fosterforeldre opplevde ingen nærhet til barnet</p>

Eskalerende konflikter og avvisning	Barnet avviste fosterfamilien Barnet hadde sinneproblemer Språklige misforståelser ledet til konflikter Barnet var uhøflig Fosterforeldre og barnet hadde hyppige konflikter Fosterforeldre var reddbarnet Fosterforeldre etterlyste ikke hjelp før problemene ble store
Barnet tilpasset seg raskt	Skapte ingen konflikter på grunn av god oppdragelse Barnet forholdt seg tydelige grenser Barnet var høflig Barnet gjorde forsøk på å forstå norsk kultur Barnet viste toleranse
Fosterbarns behov og utfordringer	Lærevansker Barnet manglet skolegang Barnet var ikke vitebegjærlig Dårlige norskkunnskaper gjorde skolearbeid vanskelig Barnet manglet basal kunnskap
Emosjonelle problemer	Barnet hadde søvnproblemer Barnet hadde sinnevansker Barnet opplevdes som likegyldig Barnet hadde emosjonelle vansker Barnet hadde lav selvtillit Barnet strevde med identitet Barnet var mye bekymret Barnet hadde vansker med å legge fra seg fluktatferd
Manglende tillit til voksne	Barnet fortalte ikke om vansker eller behov Barnet stolte ikke på voksne Barnet hadde vansker med å spørre om hjelp Barnet aksepterte ikke hjelp fra den voksne Barnet hadde dårlige erfaringer med voksne under flukt
Et ønske om å passe inn	Kopierte atferden til barna i skolen Barnet var forfengelig Barnet var opptatt av å eie det samme som norske barn Barnet ville se ut som norske barn

Biologisk families krav og forventninger	<p>Biologisk familie har forventning om gjenforening</p> <p>Biologisk familie har forventning om videreføring av religion og tradisjon</p> <p>Barnet fraskrev seg ansvar da det selv ikke valgte å flykte</p> <p>Barnet knytter seg ikke til forsterfamilien da det allerede har en familie</p>
Vansker med å forstå nye oppdragelsesstrategier	<p>Barnet får mer frihet enn det forventet</p> <p>Barnet hadde vanskelig med å forholde seg til forventning om selvstendighet</p>
Øvrige behov	<p>Kontinuerlig oppfølging</p> <p>Kjærlighet, trygghet og omsorg</p> <p>Struktur</p> <p>Tilrettelegging for kulturell og religiøs utfoldelse</p> <p>Gode helsetjenester</p> <p>Kontakt med biologisk familie</p>
Fosterforeldres behov	<p>Negativ atferdsendring</p> <p>Barnet ble negativt påvirket av andre flyktningbarn fra omsorgssentre</p> <p>Barnets atferd endret seg negativt etter bosetting</p> <p>Barnets atferd ble negativ påvirket av biologisk familie</p>
Vansker med å forstå barnets behov	<p>Vansker med å forstå hva barnet trenger</p> <p>Manglet kunnskap om kultur og flukt</p>
Å senke forventningene	<p>Ønske om at barnet skal lykkes gav skuffelse</p> <p>Erkjenne at barnet alltid kom til å ha vansker</p>
Å ikke være avhengig av emosjonelle bånd	<p>Innse at barnet aldri blir «ditt»</p> <p>Ikke forvente nærhet fra barnet</p>
Å stå i avvisning	<p>Vansker med å ikke ta avvisning personlig</p> <p>Tålmodighet til å stå i avvisning</p>
Oppfølging og system	<p>Ønske om adekvat oppfølging</p> <p>Ønske om tilgjengelig system</p> <p>Ønske om fleksibelt system</p> <p>Utfordrende å være pådriver for at barna skal få hjelp</p>

Kultur	Vise respekt og interesse	Spør barnet om kultur, religion og tradisjoner Lær om barnets kultur, religion og tradisjoner Vis respekt for barnets kultur, religion, tradisjon Tilrettelegg for utøvelse av religion Tilrettelegge for videreføring av tradisjon
	Veilede barnet i kulturelle forskjeller	Forklar kulturelle forskjeller Hjelp barnet forstå sosiale normer Gi barnet rom til å spørre spørsmål
	Gjøre rom for to kulturer	Hjelp barnet delta i både norske og egne tradisjoner Sosial omgang med barn av samme etnisitet Sosial omgang med barn av norsk etnisitet
Årsaker til utilsiktet flytting	Barnet hadde holdningsproblemer	Barnet kritiserte den voksne
	Barnet hadde urealistiske forventninger	(Barnet hadde for mange krav) (Barnet var utakknemlig) (Barnet var kravstort)
	Avvisning og konflikt	Barnet skapte konflikter (Fosterforeldre følte seg avvist av barnet) Eskalerende konflikter over tid Fosterbarnet tok ikke imot omsorg Fosterforeldre kjente at de ikke kunne kontrollere barnet Fosterforeldre var skuffet over å ikke klare senke konfliktnivået og ville mestre dette uten hjelp
	Mismatch mellom forventninger og erfaringer	Fosterforelder skuffet fordi barnet ikke tilpasset seg Fosterforeldre har vansker med å forutse konflikter Konflikter leder til skuffelse Fosterforeldre undervurderte mulige utfordringer Fosterforeldre hadde urealistiske forventninger
	(Dårlig forberedelse eller opplæring)	Fosterforeldre manglet kunnskap om konflikthåndtering Fornøyd med opplæring, men følte seg ikke forberedt Fosterforeldre ikke tilstrekkelig forberedt Vanskelig å forberede fosterforeldre på avvisning

	(Manglende oppfølging)	(Kommunens ansatte opplevde som utilgjengelige)
	Kriterier og matching	Bufetats fosterhjem møter ikke alltid kriteriene Kommunens fosterhjem møter ikke alltid kriteriene Dårlig matching av familie og barn Lite informasjon om barnet som gjør matching vanskelig
	Alternative løsninger til fosterhjem	Fosterhjem ikke den beste løsningen Barnet mister frihet og autonomitet i fosterhjem Fosterforeldre for tett på barna Barna har tilpasningsvansker på grunn av traumer Barnet i behov av mer voksenstøtte enn fosterhjem kan gi Fosterhjem beste løsning hvis et fungerer Institusjon eller styrkede fosterhjem bedre løsning
Aspekter ved fungerende fosterhjem	Barnet kjenner seg velkommen og inkludert	Barnet kjenner seg inkludert Barnet kjenner seg velkommen Barnet er gitt mulighet til å påvirke og bidra Barnet kjenner seg som en likeverdig del av familien Finne ting barnet og familien har til felles Gjensidig respekt
	Utholdent og tålmodighet	Senke forventninger Innse at endring tar tid Tålmodige fosterforeldre (Ikke ta avvisning personlig) Være generøs selv når ting er vanskelig
	(Ressurser)	(Stabil økonomi) (Ekstra husrom) Tid og overskudd Normal psykisk helse
Rekruttering	Tidskrevende prosess	Fosterforeldre tok kontakt med Bufetat gjentatte ganger Lang ventetid før familien fikk et barn Lang ventetid skyldes får barn i behov av fosterhjem Færre EMF ankom enn antatt

	Ivareta fosterhjem uten fosterbarn	Fosterhjem skuffet over å ikke motta et barn Ubehagelig å rekruttere fler fosterhjem når mange venter et barn
	Vanskelig matchingprosess	Rett match er vanskelig med lite informasjon om barnet
	Fosterhjem av annen demografi enn øvrige fosterhjem	Høyere utdanning Høyere alder og eldre barn Høyere frekvens av hjem med ikke-nordisk etnisitet Idealistiske fosterforeldre trigget av flyktningkrisen
	Feil type fosterhjem rekruttert	Fosterhjem som er idealister og ikke realister Markedsføringskampanjer med feil fokus Fosterhjemsarbeid bør sees på som en jobb Nettverksfosterhjem ikke alltid beste løsning Fosterhjem bør møte Bufetats kriterier
Oppfølging	Pride opplevdes som lærerikt	Nyttig å lære om seg selv Bringer par nærmere hverandre Oppføringsprogrammet var spennende og lærerikt
	Pride mangler fokus på kultur og konflikter	Manglet informasjon om EMF Manglet spesifikk informasjon om kultur Manglet opplæring i hvordan håndtere konflikt Savnet et bredere spekter av eksempler på fosterhjem Manglet fokus på flukt og traumer
	Kommunerekrutterte fosterhjem manglet opplæring	-
	Kommunen ønsker å supplere med videre opplæring	Fosterhjem trenger mer opplæring enn hva som er tilbudt Videre en-til-en opplæring i følte med oppfølging
Oppfølging	Tidvis utilgjengelig og uforståelig system	Systemet opplevdes som uforståelig For mange mennesker i barnets liv Mange ulike roller opplevdes som forvirrende (Kommuneansatte tidvis utilgjengelige) Dårlig organisert system

	Variierende kvalitet på oppfølging	Hyppig endring av saksbehandler/oppfølger Oppfølging av god kvalitet Ansatte hadde ikke tilstrekkelig kompetanse Mengde oppfølging passe Mengde oppfølging utilstrekkelig Ansatte bundet av fastsatte retningslinjer for oppfølging Mengde oppfølging utilstrekkelig, men kvalitet god
	Fosterhjemsgupper forebygger utilsiktet flytting	Forebygger utilsiktet flytting Nåværende fosterhjem deltok på fosterhjemsgupper Fosterhjemsfamiliene får ikke tilstrekkelig informasjon om disse gruppene
Samarbeid med øvrige instanser	Samarbeid med Bufetat tidvis krevende	Bufetat rekrutterer for å få fosterhjem Samarbeid kommune Bufetat vanskelig
	Samarbeid med Bufetat svært	Samarbeid mellom kommunale saksbehandlere og Bufetat svært godt
	Variierende samarbeid med skole	Tilrettelegging prisgitt rektor Mange skoler er gode på tilrettelegging Noen skoler strever med å tilby morsmålslærer
	Vanskelig samarbeid med BUP	Bup avslutter saker før barnet blir trygg nok til å prate
	Dårlige rettigheter	Statlige fosterhjem har bedre rettigheter enn kommunale Ingen feriepenger ved frikjøping
Annet	Konflikthåndtering	Autoritær foreldrestil
	Fosterforeldres holdninger	(Forventet takknemlighet) Ander forventninger til barnet enn til norske barn

Note. Koder eller kategorier markert med parenteser forekommer for andre gang i tabellen, men ansees som likevel viktig å ha med under de mer oppsummerende temaene “utilsiktet flytting”, “Aspekter ved fungerende fosterhjem” og “system”.

